

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН І БІЗНЕСУ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускової кафедри

_____ Л. М. Побоченко
«__» _____ 2021р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТРА
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 292 «МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЮ ПРОГРАМОЮ
«МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»

Тема: «Розвиток співробітництва України та ЄС у сфері інноваційно-інвестиційної діяльності»

Виконавець: Свистун Тарас Васильович, група М-203

(підпис виконавця)

Керівник: к.е.н., професор, кафедри міжнародних
економічних відносин і бізнесу ФМВ НАУ
Татаренко Наталія Олексіївна

(підпис керівника)

Нормоконтролер: Панікар Герман Юрійович

(підпис нормоконтролера)

Київ – 2021

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет міжнародних відносин
Кафедра міжнародних економічних відносин і бізнесу
спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»
освітньо-професійна програма «Міжнародні економічні відносини»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
_____ Побоченко Л.М.
«__» _____ 2021 р.

ЗАВДАННЯ

на виконання кваліфікаційної роботи

Свистуна Тараса Васильовича

1. Тема роботи «Розвиток співробітництва України та ЄС у сфері інноваційно-інвестиційної діяльності» затверджена наказом ректора від «15» вересня 2021 р. № 1868/ст.
2. Термін виконання роботи: з 04 жовтня 2021 року по 26 грудня 2021 року.
3. Вихідні дані до роботи: законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти щодо регулювання інвестиційної діяльності в Україні, статистичні матеріали Національного банку України, Міністерства фінансів України, Державної служби статистики України, матеріали й аналітичні звіти Світового банку та міжнародних компаній: Landlord, Ernst&Young, World Investment Report, щорічні звіти міжнародних організацій: Міжнародного банку реконструкції та розвитку (МБРР), Міжнародного валютного фонду (МВФ), Світової організації торгівлі (СОТ).
4. Зміст пояснювальної записки: концептуальні засади аналізу інноваційно-інвестиційної діяльності, співробітництво України та ЄС у сфері інноваційно-інвестиційної діяльності: наслідки і ефективність, напрямки розвитку співробітництва України та ЄС у сфері інноваційно-інвестиційної діяльності.
5. Перелік обов'язкового ілюстративного матеріалу: у роботі розміщено 17 таблиць та 14 рисунків.
6. Презентація основних результатів дипломної роботи в електронному вигляді. Розроблена презентація в Microsoft Office Power Point, складає 27 слайдів.

7. Календарний план-графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1.	Вивчити літературні джерела з предмету дослідження та написати заяву про затвердження теми дипломної роботи	31.08.2021	виконано
2.	Затвердити план дослідження та отримати завдання до виконання дипломної роботи	11.10.2021	виконано
3.	Розкрити концептуальні засади аналізу інноваційно-інвестиційної діяльності	12.10.2021-24.10.2021	виконано
4.	Оцінити співробітництво України та ЄС у сфері інноваційно-інвестиційної діяльності: наслідки і ефективність	25.11.2021-07.11.2021	виконано
5.	Визначити та обґрунтувати напрямки розвитку співробітництва України та ЄС у сфері інноваційно-інвестиційної діяльності	08.11.2021-21.11.2021	виконано
6.	Написати реферат, вступ, висновки та оформити список використаних джерел і додатки	22.11.2021-05.12.2021	виконано
7.	Передати дипломну роботу для перевірки на плагіат	06.12.2021	виконано
8.	Оформити дипломну роботу	07.12.2021-16.12.2021	виконано
9.	Передати дипломну роботу рецензенту для рецензування (за 10 днів до захисту)	17.12.2021	виконано
10.	Попередній захист дипломної роботи	20.12.2021	виконано
11.	Передати дипломну роботу науковому керівникові для написання відгуку (за 7 днів до захисту)	21.12.2021	виконано

8. Дата видачі завдання: «11» жовтня 2021 р.

Керівник кваліфікаційної роботи _____
(підпис керівника)

Татаренко Н.О.
(П.І.Б)

Завдання прийняв до виконання _____
(підпис випускника)

Свистун Т.В.
(П.І.Б)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до дипломної роботи «Розвиток співробітництва України та ЄС у сфері інноваційно-інвестиційної діяльності»: 112 сторінок, 17 таблиць, 14 рисунків, 114 літературних джерел.

Перелік ключових слів (словосполучень): ПРЯМІ ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ (ПІ), ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ, ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇНИ, ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВАСТЬ, ПРИТІК ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ, КРАЇНИ-ІНВЕСТОРИ, ПОТІК ПІ.

Об'єкт дослідження: є процес співробітництва України та ЄС у сфері інноваційно-інвестиційної діяльності.

Предмет дослідження: є особливості розвитку співробітництва України та ЄС у сфері інноваційно-інвестиційної діяльності.

Мета дипломної роботи: дослідження розвитку співробітництва України та ЄС у сфері інноваційно-інвестиційної діяльності.

Методи дослідження: загальні методи (аналіз, синтез, індукція, дедукція, класифікація), теоретичні методи (системний аналіз), економіко-статистичні, графічні та інші.

Отримані результати та їх новизна: для оцінки сильних і слабких сторін та оцінки співробітництва України та ЄС у сфері інноваційно-інвестиційної діяльності було використано метод SWOT-аналізу і зроблено висновок про нагальну необхідність координації і інвестування інноваційних проектів зі сторони України.

Значущість виконаної роботи та висновки: Матеріали та висновки дослідження мають вагу для подальшого аналізу інноваційно-інвестиційного співробітництва України та ЄС, окреслення шляхів формування привабливого інноваційного середовища в Україні та обґрунтування напрямків забезпечення сприятливого для ЄС інвестиційного клімату в Україні.

Рекомендації щодо використання результатів: Результати дослідження можуть бути застосовані при розробці лекційних курсів, спецкурсів, спецсемініарів; при написанні дисертацій, магістерських, дипломних, курсових робіт.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1.	
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	10
1.1. Інвестиційна діяльність як основа розвитку економіки.....	10
1.2. Інноваційна діяльність як об'єкт інвестування.....	21
1.3. Суб'єкти інвестиційної діяльності та джерела інвестицій у розвиток інноваційної сфери.....	31
РОЗДІЛ 2.	
СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА ЄС У СФЕРІ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: НАСЛІДКИ І ЕФЕКТИВНІСТЬ.....	43
2.1. Інвестиційне співробітництво України та ЄС: чинники і стимули.....	43
2.2. Інноваційна складова інвестиційного співробітництва України і ЄС.....	52
2.3. Наслідки та ефективність інноваційно-інвестиційного співробітництва України та ЄС.....	60
РОЗДІЛ 3.	
НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ЄС У СФЕРІ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	74
3.1. Шляхи формування привабливого інноваційного середовища в Україні.....	74
3.2. Забезпечення сприятливого для ЄС інвестиційного клімату в Україні.....	83
3.3. Авіаційна галузь в Україні як сфера інноваційно-інвестиційного співробітництва України та ЄС.....	91
ВИСНОВКИ.....	98
СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	102

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах зовнішнього середовища, швидке формування раціонального механізму інвестування інноваційної діяльності є однією з умов досягнення високих темпів соціально-економічного розвитку народногосподарського комплексу, результативної взаємодії всіх суб'єктів інноваційного процесу, ефективного використання матеріальних, трудових, фінансових, інформаційних ресурсів національної економіки як у поточному періоді, так і в стратегічній перспективі. У період науково-технічного прогресу інновації є одним з основних факторів, що забезпечують отримання переваг у конкурентній боротьбі як на національному, так і на міжнародному ринках, що формують умови сталого економічного зростання як окремих галузей, так і всього народногосподарського комплексу.

Економічний розвиток країн призвів до того, що масштаби співробітництва між компаніями стирають кордони. У міру поглиблення зв'язків деякі країни, які беруть участь у співпраці, мають ряд можливостей, включаючи нові ринки, набір кваліфікованого персоналу з інших країн, іноді з різним рівнем підготовки та різним мисленням. Україна в цьому випадку не є винятком. Об'єктивна потреба штовхає державу на розвиток зв'язків з іншими країнами, особливо з одним із найпотужніших угруповань сьогодення – Європейським Союзом. Неможливо вирішити проблему сталого розвитку, враховуючи обмеженість і вичерпаність економічних ресурсів, збалансований розвиток компанії в межах однієї країни. Тому важливо шукати ефективну співпрацю між Україною та іншими країнами, включаючи ЄС, у сфері інноваційної та інвестиційної діяльності для забезпечення сталого розвитку.

Сьогодні інвестиційні ресурси є важливим чинником розвитку економіки будь-якої країни. Удосконалення інноваційної сфери за рахунок збільшення інвестування сприяє підвищенню рентабельності виробництва, продуктивності роботи, а також покращення якості продукції. Від інноваційної активності залежить

економічне становище та конкурентоспроможність підприємств, можливість зміцнення та оновлення їх матеріальної бази та положення на ринку, забезпечення ефективного розширеного відтворення, прибутковість підприємств та вирішення загострених соціально-економічних проблем. Питання покращення інноваційної складової інвестиційного співробітництва України і ЄС на сьогоднішній день є актуальним.

Різні аспекти щодо проблематики інноваційної та інвестиційної діяльності досліджуються у наукових працях О. Амоша, Ю. Бажала, С. Білої, В. Бодрова, О. Гаврилюка, В. Гейця, В. Гринчуцького, Б. Губського, Б. Данилишина, В. Коломійцева, І. Набок, Л. Побоченко, А. Прокоп'євої, Н. Юрчук та у роботах зарубіжних авторів – Д. Дейкера, К. Мейєра, Б. Лессера, А. Хеваса та багатьох інших. У дослідженнях зазначених авторів розкриваються питання формування та функціонування інноваційно-інвестиційної моделі розвитку економіки, особливо сутності інноваційно-інвестиційної діяльності та її фінансово-економічних та правових механізмів. На даний момент необхідні додаткові дослідження для інвестиційно-інноваційного співробітництва України та ЄС та створення ефективної державної політики, яка регулюватиме всі основні моменти у цій сфері.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження розвитку співробітництва України та ЄС у сфері інноваційно-інвестиційної діяльності.

Відповідно до поставленої мети ставляться **основні завдання**:

- проаналізувати інвестиційну діяльність як основу розвитку економіки;
- провести аналіз інноваційної діяльності як об'єкту інвестування;
- дослідити суб'єкти інвестиційної діяльності та джерела інвестицій у розвиток інноваційної сфери;
- розкрити інвестиційне співробітництво України та ЄС: чинники і стимули;
- проаналізувати інноваційну складову інвестиційного співробітництва України і ЄС;
- оцінити наслідки та ефективність інноваційно-інвестиційного співробітництва України та ЄС;
- навести шляхи формування привабливого інноваційного середовища в

Україні;

– обґрунтувати забезпечення сприятливого для ЄС інвестиційного клімату в

Україні;

– здійснити аналіз авіаційної галузі в Україні як сфери інноваційно-інвестиційного співробітництва України та ЄС.

Об'єктом дослідження є процес співробітництва України та ЄС у сфері інноваційно-інвестиційної діяльності.

Предметом дослідження є особливості розвитку співробітництва України та ЄС у сфері інноваційно-інвестиційної діяльності.

Методологія дослідження. У дослідженні використано такі наукові методи: теоретичні – аналіз, синтез (узагальнення теоретичних відомостей про категорію інвестиції, інновації, прямі іноземні інвестиції), за допомогою системного інформаційно-аналітичного методу проведено аналіз вітчизняних і зарубіжних літературних джерел з питань, дослідження суб'єктів інвестиційної діяльності та джерел інвестицій у розвиток інноваційної сфери, порівняння для виявлення характерних рис інвестиційного співробітництва України та ЄС, узагальнення з метою з'ясування наслідків та ефективності інноваційно-інвестиційного співробітництва України та ЄС, систематизація для виявлення формування привабливого інноваційного середовища та забезпечення сприятливого для ЄС інвестиційного клімату в Україні.

Теоретичне значення дослідження. Матеріали та висновки дослідження мають вагу для подальшого аналізу інноваційно-інвестиційного співробітництва України та ЄС, окреслення шляхів формування привабливого інноваційного середовища в Україні та обґрунтування напрямків забезпечення сприятливого для ЄС інвестиційного клімату в Україні.

Практичне значення дослідження. Результати дослідження можуть бути застосовані при розробці лекційних курсів, спецкурсів, спецсеминарів; при написанні дисертацій, магістерських, дипломних, курсових робіт.

Теоретичну основу роботи склали економічні дослідження вітчизняних та зарубіжних учених. При написанні роботи використовувались матеріали Державної

служби статистики України, Світового банку в Україні, Світового банку. Фактологічною та статистичною основою слугували щорічні звіти Державної служби статистики України, національного банку України, табло регіональних інновацій, глобальний інноваційний індекс 2021.

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку бібліографічних посилань використаних джерел та додатків. Повний обсяг роботи – 114 сторінок, в тому числі 17 таблиць, 14 рисунків та 1 додаток. Список бібліографічних посилань використаних джерел включає 114 найменувань на 10 сторінках.

РОЗДІЛ 1

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Інвестиційна діяльність як основа розвитку економіки

Основою успішного функціонування національної економіки будь-якої країни є інвестиційна діяльність, оскільки вона об'єднує інтереси та ресурси громадян, підприємств та держави у сфері ефективного соціально-економічного розвитку. Очевидно, що інвестиції життєво необхідні економіці для її розвитку, та забезпечення сталого економічного зростання. Зміни у кількісних співвідношеннях інвестицій надають прямий вплив на розвиток галузей та сфер господарства, обсяг громадського виробництва та зайнятості, а також є причиною структурних зрушень в економіці. Інвестиційну діяльність можна розглядати із двох позицій. З одного боку – це діяльність, пов'язана з вкладенням коштів у об'єкти інвестування з метою отримання прибутку, а з іншого – це власне інвестування, що визначається як процес перетворення ресурсів у вкладення [18, с. 69].

Проблеми управління інвестиційною діяльністю підприємства та формування його механізму знаходять своє відображення в роботах багатьох науковців. Фундаментальний теоретичний аналіз інвестиційного процесу та управління ним в умовах ринку здійснено в працях таких зарубіжних учених, як Г. Александер, Дж. Бейлі, Л. Гітман, П. Друкер, М. Джонк. Вагомий внесок у дослідження цієї проблематики зробили І. Бланк, А. Загородній, Л. Гораль, Ю. Дробенко, В. Каюда, Т. Лепейко, Т. Майорова, І. Новикова, А. Пересада, В. Савчук, О. Удалих, В. Федоренко, О. Феєрта інші вітчизняні науковці [34, с. 104].

Незважаючи на достатню розробленість досліджуваної проблематики, все ще потребують дослідження. Насамперед принципове значення для нашого дослідження має з'ясування сутності понять «інвестиції» та «інвестиційна діяльність». Поняття «інвестиції» досить багатозначне. У закордонних напрямках

економічної думки термін «інвестиції» має загальну рису, саме взаємозв'язок інвестицій з отриманням прибутку як основна мета інвестора.

У своїй праці Кемпбелл Р. Макконнелл під інвестиціями розглядає витрати на виробництво, примноження засобів виробництва та матеріальних багатств [42]. Французький економіст Массе П. визначає інвестиції як обмін задоволення потреб сьогодні на задоволення цієї потреби з допомогою інвестованих благ [44]. Китайські економісти розглядають інвестиції у двох значеннях: по-перше, це економічна активність, за якої задля збільшення віддачі у майбутньому необхідно відмовитися від споживання зараз. Дане поняття включає матеріальні інвестиції, як будівництво, та нематеріальні інвестиції, як освіта; по-друге, у фінансовій термінології, інвестиції мають на увазі придбання цінних паперів, таких як акції чи облігації [113].

Виділяють два підходи до визначення економічної сутності інвестицій:

1. Витратний підхід, у якому інвестиції визначалися як витрати на відтворення основних фондів, їх зростання та вдосконалення.
2. Ресурсний підхід, у якому акцент робиться такий складовий елемент інвестицій, як ресурси.

Ці підходи виділяли один елемент інвестицій, даючи статичну характеристику цього поняття. Такий розгляд не дозволяв дослідити термін інвестиції як цілісний процес, з властивою йому почерговою зміною форм вартості, із здійсненням динамічного зв'язку елементів інвестиційної діяльності: ресурси – витрати – дохід.

Для повнішого розуміння економічної сутності поняття інвестиції необхідно виділити його основні ознаки.

По-перше, до інвестицій відносять вкладення активів. К. Макконел та С. Брю розуміли інвестиції як витрати сьогодні з метою отримання прибутку у майбутньому. По-друге, до інвестицій відносять таку ознаку як терміновість, тобто, вкладати гроші у певній кількості необхідно у певний момент, а отримання вигоди настає пізніше, або може не наступити взагалі, при цьому величина цієї вигоди наперед невідома. По-третє, до характерних рис інвестицій відносять ризик – можливість втратити вкладення внаслідок непередбачених чинників.

По-четверте, можливість вкладення коштів за рахунок заощаджень. Економіст Дж. Кейнс заощадженнями вважав доходи, що перевищують споживання. По-п'яте, інвестиції здійснюються з певною метою. Зазвичай цією метою є отримання доходу, також це може бути будь-яке соціальне благо.

Насамперед, інвестиції часто пов'язують із споживчими інвестиціями людей, такі як купівля нерухомості, автомобіля та ін. Однак необхідно врахувати, що ці вкладення не ведуть до отримання прибутку. Також при визначенні даного терміну часто ототожнюють «інвестиції» та «капітальні вкладення». Крім того, деякі ототожнюють інвестиції із вкладенням коштів, але інвестиції можуть здійснюватися у формі нерухомості, цінних паперів чи нематеріальних активів. Саме тому проаналізуємо дане поняття детальніше.

Термін «інвестиція» походить від лат. «investire», що означає «вкладати». Зараз інвестиції – це вкладення капіталу з подальшого його збільшення. Приріст капіталу внаслідок його інвестування є компенсацією за ризик втрат від інфляції та неотримання відсотків від банківських вкладень капіталу [47].

Відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність» інвестиції – це всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний та екологічний ефект [2].

Н. Ярошевич, зазначає, що інвестиції – це цілеспрямоване вкладення капіталу на певний термін у будь-якій формі в ту чи іншу справу для подальшого його збільшення або збереження [88, с. 10].

На нашу думку, інвестиції – це довгострокові вкладення у різні сектори економіки, інфраструктуру, соціальні програми та охорону навколишнього середовища в країні та закордоном. У сучасній ринковій економіці значна частина інвестицій має фінансовий характер. Інвестиції відіграють важливу роль як на макро-, і на мікрорівні. Вони визначають майбутнє країни в цілому як самостійного економічного суб'єкта та є рушійною силою розвитку економіки.

Здійснивши аналіз наукових публікацій, дійшли висновку, що існує багато класифікацій інвестицій за видами [66, с. 154], (див. табл. 1.1):

Класифікація інвестицій

Класифікаційна ознака	Вид інвестицій
Об'єкти вкладень капіталу	Реальні Фінансові
Форма ведення бізнесу і способом отримання підприємницького доходу	Прямі Портфельні Інші
Суб'єкт власності на капітал, що інвестується	Державні інвестиції Приватні інвестиції Іноземні інвестиції Спільні (змішані) інвестиції
За відтворювальною спроможністю	Валові інвестиції Чисті інвестиції
Тривалість періоду інвестування капіталу	Короткострокові інвестиції Середньострокові інвестиції Довгострокові інвестиції
Ступінь інвестиційного ризику	Інвестиції з високим ступенем ризику Інвестиції з середнім ступенем ризику Інвестиції з низьким ступенем ризику
Життєвий цикл підприємства	Початкові інвестиції Екстенсивні інвестиції Зворотні інвестиції (Реінвестиції)
Характер участі в інвестиційному процесі	Прямі Непрямі (опосередковані)

Джерело: Самоєнкова О. В. Економічна статистика: навч. посібник / О. В. Самоєнкова, Ю. О. Ольвінська. – Одеса : ОДЕУ, 2010. – 182 с.

Таким чином вважаємо за доцільне коротко охарактеризувати деякі з вищезазначених видів інвестицій.

1. За об'єктами вкладу капіталу: реальні і фінансові.

Реальні інвестиції – це вкладення коштів приватних осіб або держави у формі капіталовкладень у виробництво, що веде до появи реального капіталу. Поділяються на матеріальні (матеріальні активи) та нематеріальні ресурси (науково-технічна продукція та ін.) [88, с. 14].

Фінансові інвестиції – це придбання фінансових активів, таких як цінні папери, пайова участь, банківські депозити та ін., які дають можливість інвестору

отримувати прибуток або банківські депозити.

2. За формою ведення бізнесу і способом отримання підприємницького доходу виділяють [75, с. 137]:

Прямі інвестиції – капіталовкладення для придбання довгострокового економічного інтересу в іншій країні, яке передбачає контроль інвестора над об'єктом розміщення капіталу.

Портфельні інвестиції – капіталовкладення в іноземні цінні папери, які не надають інвестору права контролю над об'єктом інвестування.

Інші інвестиції – кредити та банківські депозити між країнами.

Відмінність прямих та портфельних інвестицій полягає у процентному співвідношенні частки у статутному капіталі, при цьому в різних країнах такий відсоток відрізняється. Саме прямі іноземні інвестиції дозволяють інвесторам брати участь в управлінні підприємством, а також створюють довгостроковий інтерес до успішної роботи підприємства.

Вважаємо, що, по відношенню до інших видів іноземних інвестицій, прямі іноземні інвестиції мають низку переваг. По-перше, це джерело збільшення капіталу сфери послуг та виробничого капіталу, джерело приросту нових технологій, майнових та інтелектуальних цінностей. По-друге, на відміну від інших інвестицій, прямі не є причиною збільшення зовнішнього боргу країни. По-третє, вони допомагають створити ефективне єднання національної та світової економік. З вище згаданих переваг робимо висновок, що будь-яка держава більш зацікавлена в залученні прямих іноземних інвестицій.

3. За тривалістю періоду інвестування капіталу виділяють:

Короткострокові інвестиції – інвестування коштів у термін до одного року. У більшості випадків дані інвестиції носять спекулятивний характер. Основна мета таких інвестицій – обчислення точки входу з найкращим співвідношенням можливого доходу можливого ризику [65].

Середньострокові – вкладення коштів терміном від одного до трьох років. Проводиться для порівняння поточних показників із даними минулих звітних періодів.

Довгострокові інвестиції – вкладення терміном від трьох років. Інвестор не тільки дивиться на фундаментальні показники та перспектив розвитку організації, а й у політичну стабільність держави.

4. За суб'єктом власності на капітал, що інвестується поділяють на:

Приватні (недержавні) інвестиції – це вкладення приватних осіб чи підприємств із недержавною формою власності. Державні інвестиції – це вкладення державних органів влади чи підприємств із державною формою власності за рахунок коштів бюджету, позабюджетних фондів та позикових коштів. Іноземні інвестиції – це вкладення інших держав, іноземних громадян, організацій тощо. Наприклад, інвестиції МВФ, Світового банку та інших міжнародних організацій. Спільні, чи змішані, інвестиції – це вкладення коштів місцевих та зарубіжних економічних суб'єктів з метою отримання прибутку [45, с. 13].

5. За характером участі в інвестиційному процесі, поділяють:

Прямі інвестиції – це вкладення коштів, зароблені юридичними та фізичними особами, які повністю володіють організацією або мають контрольний пакет акцій. Таке інвестування дає можливість брати участь у контролі за діями підприємства. Непрямі інвестиції – це вкладення коштів, що проходить через будь-яких фізичних посередників. Як ми бачимо, аналіз даної класифікації демонструє пропорції поєднання різних форм інвестування, рівень державного втручання в економіку, вказують напрямки розвитку суспільства, показують перспективи розвитку.

Як економічна категорія, інвестиції виконують ряд важливих функцій, без яких неможливий розвиток економіки. У економічній теорії виділяються такі основні функції інвестицій (рис. 1.1.) [35]:

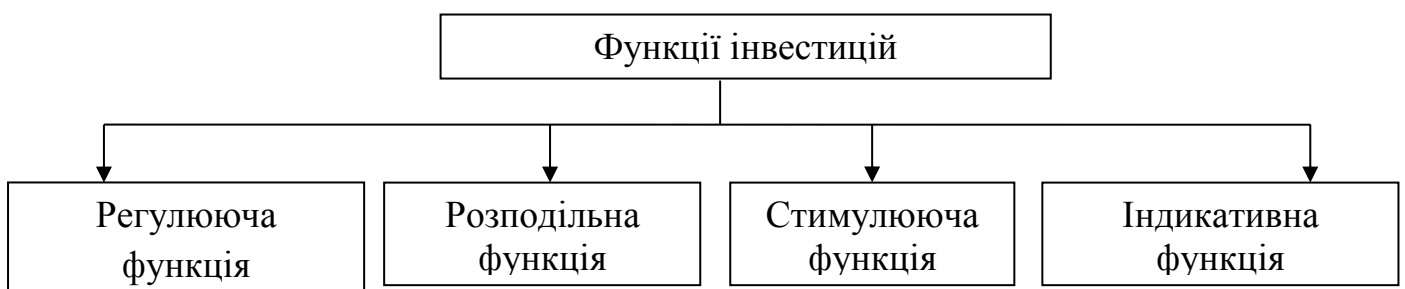

Рис. 1.1. Функції інвестицій

Примітка. Побудовано автором за даними джерела Краснова В. А. Инвестиции и инвестиционная

деятельность региона: теоретический аспект. Молодой ученый. – 2015. – №9. – С. 636-642.

1. Регулююча функція – полягає у здатності коригування процесів відтворення капіталу та підтримці темпів їх зростання.

2. Розподільна функція – полягає у здійсненні розподілу створеного суспільного продукту між суб'єктами за коштами інвестицій.

3. Стимулююча функція – у тому, що інвестиції стимулюють усі елементи відтворювального процесу.

4. Індикативна функція – охоплює здатність інвестицій контролювати рух до мети, тобто виробляти такі регулюючі механізми, які забезпечують як мінімум рівноважний стан економічної системи.

Таким чином, інвестиції відіграють важливу роль як на макро, і на мікрорівні. Вони визначають майбутнє країни в цілому як самостійного економічного суб'єкта та є рушійною силою розвитку. Особливу роль в українській економіці відіграють іноземні інвестиції, під якими слід розуміти вкладення іноземного капіталу об'єкт підприємницької діяльності. У сучасних соціально-економічних реаліях України ключовим вектором є підвищення рівня інноваційного розвитку. Інвестиційна діяльність є важливим елементом економіки будь-якого рівня розвитку. Мета здійснення інвестиційної діяльності – прийняття ефективних рішень по підвищенню конкурентоспроможності організації на основі зміцнення підвищенню її фінансового потенціалу та формування конкурентних переваг [110].

Вважаємо за доцільне навести деякі підходи до визначення інвестиційної діяльності [67], (див. табл. 1.2).

А. Суханова зазначає, що ефективне здійснення інвестиційної діяльності на сучасному етапі є основою розвитку української економіки, забезпечує можливість її інтеграції в європейський соціально-економічний простір, підвищує конкурентоспроможність вітчизняних підприємств [70, с. 750].

Т. Ткаченко та співавтори вважають, що активна позиція держави у створенні відповідних правових норм та забезпеченні умов для підтримки інвестиційної діяльності разом із професійним управлінням вітчизняними підприємствами дасть змогу Україні реалізувати свій інвестиційно-інноваційний потенціал та покращити

загальну ситуацію в нашій державі [72, с. 48].

Таблиця 1.2

Підходи до визначення інвестиційної діяльності

Джерело (автор)	Визначення
Т. Майорова [39]	Інвестиційна діяльність (інвестування) – це сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб та держави щодо здійснення інвестицій.
В. Гриньова, В. Коюда, Т. Лепейк., О. Коюда[23]	Інвестиційна діяльність – це сукупність практичних дій фізичних, юридичних осіб та держави щодо здійснення інвестицій.
І. Мойсеєнко [105]	Інвестиційна діяльність підприємства – це об’єктивний процес, який має свою логіку і розвивається відповідно до своїх законів, відіграє важливу роль в господарській діяльності підприємства, оскільки інвестиції за своєю економічною природою являють собою відмову від сьогочасного споживання заради одержання прибутків у майбутньому.
Б. Щукін [84]	Інвестиційна діяльність представляє інвестиційний процес в реальних умовах, з акцентом на організаційні засади його реалізації та управління цим процесом.
В. Поєдинок [62]	Інвестиційна діяльність – це сукупність господарських та управлінсько-господарських дій, які здійснюються суб’єктами господарювання з підготовки до інвестування, прямих інвестицій (інвестицій) та господарського використання інвестицій.

Джерело: Скоробогатова Н. Є. Дослідження сутності інвестицій та інвестиційної діяльності. Економічний вісник НТУУ "КПІ" № 13, – 2016, – 10 с.

«Активна інвестиційна діяльність має місце тоді, коли в країні створено ефективну законодавчу базу та привабливий інвестиційний клімат. Крім того, країна повинна стимулювати перехід економіки на інноваційний тип розширеного відтворення та надавати пріоритет інвестиціям у високі технології й інтелектуальний капітал» – стверджує С. Мунька [48, с. 185].

Інвестиційна діяльність в Україні регламентується Законом України «Про інвестиційну діяльність». Інвестиційна діяльність передбачає:

- інвестування, яке здійснюють громадяни (фізичні особи) і юридичні особи

(суб'єкти підприємницької діяльності, громадські та релігійні організації, асоціації, спілки і товариства) за рахунок власних і позичкових коштів;

- спільне інвестування;
- державне інвестування (державна підтримка реалізації інвестиційних проектів за рахунок коштів державного бюджету);
- інвестування, яке здійснюють органи місцевого самоврядування (за рахунок бюджетних коштів);
- іноземне інвестування (здійснюють іноземні громадяни, юридичні особи та держави).

Процес управління інвестиційною діяльністю підприємства ґрунтується на механізмі, що є складовою частиною загальної методології управління інвестиційною діяльністю.

Головні компоненти механізму управління інвестиційною діяльністю підприємств демонструє рис. 1.2 [54].

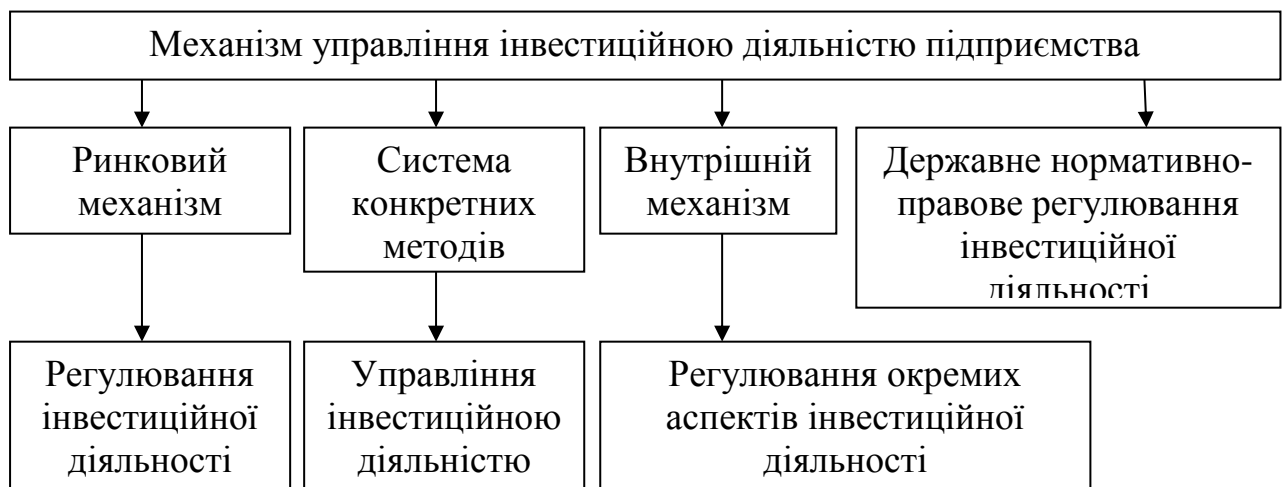

Рис. 1.2. Механізм управління інвестиційною діяльністю підприємства

Джерело: Паньков О. Б. Побудова механізму управління інвестиційною діяльністю підприємства. Економіка та управління підприємствами. – Випуск 44, – 2019, – С. 54-57

О. Паньков вважає, що механізм управління інвестиційною діяльністю підприємства – це послідовність та спосіб управління; послідовність процесів і стадій, відповідних процедур та інструментів; сукупність інституціональних та

організаційних структур і комплекс використовуваних ними форм та методів; послідовність застосування різноманітних способів [54, с. 57].

Під управлінням інвестиційною діяльністю підприємства О. Паньков розуміє систему економічних відносин, котрі виникають у результаті цілеспрямованого впливу на процеси формування інвестиційних ресурсів, вибору об'єктів інвестування, розроблення обґрунтованої інвестиційної політики, здатних забезпечити науково-технічний розвиток, підвищення конкурентоспроможності, синергетичні економічні та соціальні наслідки інвестиційної діяльності, а також збалансування інтересів власників, інвесторів і трудового колективу підприємства [54].

Л. Гораль та С. Король вважають, що під час формування механізму управління інвестиційною діяльністю слід враховувати те, що управління інвестиційною діяльністю є складовою загальної системи управління, яка повинна бути гнучкою й здатною швидко адаптуватися до мінливого зовнішнього середовища; має відповідати інвестиційній стратегії та бути спрямованим на досягнення поставлених цілей у різних сферах діяльності підприємства, а ефективність цього процесу залежить від наявності та повноти правового, нормативного, інформаційного забезпечення. Основними засадами механізму управління інвестиційно-інноваційною діяльністю є орієнтація на потреби підприємства, цілеспрямованість, комплексність, системність, ефективність, плановість, інформаційна забезпеченість, диверсифікація, перспективність, пріоритетність [19, с. 278-279].

Чинний механізм управління інвестиційною діяльністю характеризується недостатньою розвиненістю елементів, серед яких слід назвати:

- фінансово-кредитні складові частини інвестиційного процесу відтворення капіталу, формування ресурсів та джерел інвестування на підприємстві;
- політику державного регулювання інвестиційної діяльності;
- комплекс методичних питань, пов'язаних з оцінюванням ефективності інвестування у діюче виробництво [19].

Сучасні умови економічного розвитку вимагають активної політики стимулювання інвестицій. Для цього Україні необхідні, по-перше, якісний контроль

за видатками й доходами бюджету, по-друге, вирішення проблеми боргового тягара. Поточні тенденції в інвестиційній політиці загалом все ж таки характеризуються подальшою лібералізацією та спрощенням процедур здійснення іноземних інвестицій. Водночас активізувалися зусилля щодо регулювання інвестицій для досягнення цілей державної політики (захист довкілля, боротьба з бідністю, питання національної безпеки тощо) [33].

У сучасних умовах механізм управління інвестиційною діяльністю має формуватися з урахуванням інноваційної спрямованості інвестиційних процесів, оскільки це є необхідною передумовою конкурентоспроможності на ринку. Такий механізм повинен бути нерозривним процесом, де відбуваються вибір цілей інвестування, визначення напрямів інвестування та джерел їх фінансування, а також формування збалансованої за вибраними критеріями інвестиційної програми, що спрямовується на інноваційний розвиток і забезпечення реалізації інвестиційно-інноваційної стратегії. Прийняття рішення про інвестування в інновації є стратегічним, одним з найважливіших і складних завдань управління підприємством. Алгоритм прийняття рішень щодо управління інвестиційною діяльністю включає формування набору цілей, напрямів інвестування (зокрема, інвестування в інновації), визначення джерел, обсягів інвестиційних ресурсів, термінів інвестування, обґрунтування й вибір методики, конкретних показників оцінювання ефективності як окремих інвестиційних проєктів, так й інвестиційної діяльності підприємства загалом. Вибір найефективніших напрямів інвестування має відбуватися з урахуванням інноваційної складової частини розвитку підприємства [76, с. 237].

Ми поділяємо думку К. Крамаренко, який зазначає, що «формування механізму управління інвестиційною діяльністю підприємства є стратегічно важливим завданням, що пов'язане з досягненням поставлених цілей у різних сферах діяльності підприємства. Ефективність та дієвість такого механізму визначається не лише внутрішніми, але й зовнішніми чинниками, зокрема державною інвестиційною політикою. Під час формування механізму управління інвестиційною діяльністю підприємства слід зважати на те, що інвестиційні процеси

у сучасних умовах повинні мати інноваційну спрямованість. Цей напрям досліджень є перспективним, зокрема в такій його частині, як прикладні аспекти формування механізму управління інноваційно-інвестиційною діяльністю» [34, с. 107].

Т. Сімкова, зазначає, що управління інвестиційною діяльністю є складовою частиною управлінського процесу, що реалізується суб'єктом із метою підвищення інвестиційної привабливості об'єкта інвестування, оцінки й реалізації інвестиційних проектів та створення умов для найбільш ефективного протікання процесів інвестування. Саме завдяки ефективному управлінню інвестиційною діяльністю підприємство є стабільним та ліквідним, тобто має змогу отримувати прибуток, при цьому покриваючи усі свої видатки [111].

На нашу думку, інвестиційна діяльність це інвестування та здійснення практичної діяльності з одержання прибутку; чи досягнення іншого корисного ефекту пов'язані з формуванням інвестиційного портфеля. Загалом інвестиційний портфель кожної організації включає в себе не тільки портфель інвестицій цінних паперів, і навіть реальний інвестиційний портфель в оборотний капітал організації. Основна частина реальних інвестицій реалізується у вигляді інвестиційних проектів. І подальша їхня реалізація може дозволити вийти з кризи.

Таким чином, інвестиції є економічною категорією широкого відтворення, яка важлива для здійснення структурних змін в економіці та створення нових напрямків макроекономічного розвитку, достатніх для форм управління ринком. Інвестиції в Україну можна розглядати в цьому відношенні як першу і необхідну умову подолання фінансової кризи.

1.2. Інноваційна діяльність як об'єкт інвестування

Досліджуючи поняття інноваційної діяльності, ми знаходимо тісний взаємозв'язок з таким поняттям як інвестиції. По суті, це – циклічний процес, який направлений на постійне фінансування пріоритетних напрямків розвитку з метою забезпечення розширеного відтворення економічних ресурсів у вигляді накопиченого капіталу, який на певній стадії переходить в інвестований.

Інновації є найважливішим фактором розвитку економіки будь-якої країни. Однак на сьогодні їх стан в Україні недостатній, що обумовлює необхідність виявлення на системній основі основних причин такого становища і визначення шляхів виходу з нього. Згідно з Законом України «Про інноваційну діяльність», інновації це новостворені або вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва та соціальної сфери [3].

Під інновацією слід розуміти створення нового чи покращеного продукту чи технологічного процесу, при впровадженні якого забезпечується виконання таких умов як підвищення продуктивності праці, задоволення нових потреб за умови збереження або покращення стану навколишнього середовища.

Класифікацію інновацій можна проводити за різними схемами, використовуючи різні класифікаційні ознаки. В економічній літературі представлені різні підходи до класифікації інновацій, а також виділення критеріїв (табл.1.3) [39].

Таблиця 1.3

Класифікація інновацій

Ознака класифікації	Види інновацій
За результатами	Наукові, технічні, конструкторські, виробничі, інформаційні
За темпами впровадження	Стрибкоподібні, швидкі, зростаючі, уповільнені, затухаючі
За масштабами	Глобальні, транснаціональні, регіональні, місцеві
За результативністю	Зростаючі, високі, низькі, стабільні
За характером ефективності	Фінансові, бюджетні, економічні, соціальні
За розповсюдженням	Одиничні, дифузійні
За охопленням очікуваної частини ринку	Локальні, системні, стратегічні
За глибиною внесених змін	Радикальні (базові), покращуючі, модифікаційні
За місцем у виробничому процесі	Сировинні, технологічні, продуктові

Джерело: Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність: посібник навчальної літератури, 2004. – 376 с.

Інновація як новий продукт має свій життєвий цикл, який побудований у вигляді хвилі: коли інновація лише впроваджується, вона забезпечує різке збільшення обсягу виробництва та, відповідно, прибуток. Далі хвиля доходить до граничного значення і настає період насичення, що зрештою призводить до зниження прибутку виробництва. Отже, для отримання підвищеного прибутку як можна більше, підприємство формує безперервний процес впровадження інновацій, що складає інноваційну діяльність.

В. Гринчуцький зазначає, що однією з ознак інновацій є їх зв'язок з інвестиціями. Передбачає, що інновації будуть завжди супроводжуватись інвестиційними вкладеннями. Об'єктивний зв'язок між цими поняттями обумовлений природою інвестицій та інновацій. Інновації не можуть створюватися без додаткових і постійних вкладень інвестиційних ресурсів, а інвестиції мають економічний зміст тільки тоді, коли забезпечують реалізацію тієї чи іншої ідеї, нової техніки, технології, що може сприяти виникненню додаткових можливостей для отримання прибутку [22, с. 236].

Відповідно до Закону «Про інвестиційну діяльність» інноваційна діяльність – одна з форм інвестиційної діяльності, що здійснюється з метою впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво і соціальну сферу [2].

Вважаємо, що інноваційна діяльність – це діяльність, спрямована на впровадження результатів наукових розробок та досліджень для підтримки конкурентоспроможності продукції, що випускається, шляхом покращення якості продукції, економії на тимчасових витратах, удосконалення технологій.

Т. Вермієнко, Л. Петіна, зазначають, що формами інвестування інноваційної діяльності є [12, с. 131]:

- державне (комунальне) інвестування, яке здійснюється органами державної влади або органами місцевого самоврядування за рахунок бюджетного засобу та інших засобів відповідно до закону;
- комерційне інвестування, яке здійснюється суб'єктами господарювання за рахунок власних або позикових засобів із метою розвитку бази підприємництва;
- соціальне інвестування, яке здійснюється в об'єкти соціальної сфери та

інших невиробничих сфер;

– іноземне інвестування, яке здійснюється іноземними юридичними особами або іноземцями, а також іншими державами;

– загальне інвестування, яке здійснюється суб'єктами України разом з іноземними юридичними особами чи іноземцями

Інноваційна діяльність включає:

- виявлення проблем підприємства;
- налагодження інноваційного процесу;
- організацію інноваційної діяльності.

Основна передумова для інноваційної діяльності – старіння існуючих обладнання, методів, технологій та ін. У зв'язку з цим необхідно систематично переглядати все те, що застаріло і своєчасно замінювати більш вдосконалену модель. Для того щоб старі об'єкти не стали гальмом на шляху до прогресу організаціям слід стежити за науковими розробками та дослідженнями у цій галузі, а також своєчасно проводити атестацію своєї продукції, технологій та робочих місць та аналізувати ринок [46, с. 25].

Крім того, керівники повинні не просто проводити діагностику виробничо-господарської діяльності підприємства, а й повинні думати про вдосконалення товару чи технології, тим самим спонукати підприємство до інновацій і бути першими, хто створив і впровадив нововведення. В свою чергу, час, який конкуренти витратять на освоєння та впровадження у їх виробництво, дасть економічну вигоду першим.

І. Колодяжна зазначає, що головною метою інноваційної діяльності є створення, накопичення і розвиток науково-технічного потенціалу суб'єкта господарювання, що забезпечує його конкурентоспроможність, економічну безпеку і розвиток. Основними елементами інноваційної діяльності є [32, с. 59]:

- визначення цілей управління;
- розробка інноваційної стратегії;
- вироблення програми управління;
- планування інноваційних процесів;

- визначення технологій керування;
- координація робіт із виконання програми;
- здійснення контролю на всіх етапах інноваційної діяльності;
- оцінка ефективності інноваційної діяльності;
- коригування процесів управління інноваційною діяльністю.

Під інноваційною стратегією зазвичай розуміють стратегію розробки та впровадження інновації на підприємстві. Інноваційна стратегія підприємства включає побудову науково-технічної політики організації, що базується на ретельному аналізі внутрішніх та міжнародних тенденцій розвитку науки. Стратегія інноваційного розвитку є лише частиною загальної стратегії підприємства та представляє собою цілеспрямовану діяльність з визначення пріоритетного напрямку, досягнення цілей якого забезпечується новою якістю управління та виробництва. Реалізація стратегії відбувається за допомогою управлінських рішень, які раніше не приймалися, з можливими інвестиційними ризиками, проте обґрунтованих економічною вигодою. Зміст інноваційної стратегії підприємства обумовлюється специфікою роботи підприємства, його характерними особливостями, включаючи рівень інноваційного розвитку на момент розробки стратегії [27].

Оцінка ефективності інноваційної діяльності виконується на основі індикаторів інноваційної активності, які, у свою чергу, можуть поділятися на абсолютні та відносні. Абсолютні індикатори включають витрати на наукові розробки; виручку та прибуток, отримані за рахунок впровадження інновацій; кількість перекваліфікованих працівників; кількість одержаних патентів. До відносних індикаторів можна віднести різні відносини між абсолютними індикаторами, наприклад, відношення витрат до інноваційної виручки [82, с. 86].

У результаті для створення та впровадження інновацій необхідні такі умови та ресурсна база інноваційного потенціалу:

- наявність мережі спеціальних організацій;
- відповідне кадрове та фінансове забезпечення інновацій;
- наявність достатньо хорошої оснащеності підприємства, щоб освоїти інновації та на їх основі організувати масове виробництво.

Результатом організування інноваційної діяльності є інноваційний процес. Організація інноваційного процесу на підприємстві включає [21]:

- оцінку можливості підприємства вести інноваційну діяльність (відповідність умов підприємства перерахованим вище критеріям);
- ідентифікація необхідних напрямів інноваційної діяльності (на основі аналізу інформації щодо потреб ринку);
- вироблення критеріїв відбору для інноваційних ідей;
- формулювання інноваційної пропозиції та оцінка її ефективності за допомогою фінансового, технологічного та маркетингового аналізів;
- розробка нового продукту (тестування дослідного зразка);
- підготовка виробництва, каналів постачання та реалізації продуктів;
- впровадження інновації на виробництво;
- комерціалізація інновації.

Основний процес починається з оформлення ідеї, аналізу ринку, можливості практичного здійснення ідеї. Наступним етапом буде розрахунок витрат на створення нового товару, матеріалу, технічного процесу та орієнтовного розрахунку потреби в інновації. На основі цих відомостей приймається рішення щодо організації виробництва. Організація включає необхідні заходи щодо використання наявного та додаткового обладнання, розробку технологічних карт, підбір, розстановку, навчання та перенавчання працівників [102].

Правильна організація інноваційного процесу містить як грамотно побудовану структуру організації. Керівництво підприємства має прийняти відповідальність за цільове управління інноваціями, під час якого менеджери компанії мають чітко сформулювати інноваційну мету та донести її до персоналу таким чином, щоб усі співробітники розуміли та приймали цілі; налагодити систему розповсюдження інформації, яка забезпечить високу швидкість потоків даних до необхідних осіб.

Управління інноваційним процесом здійснюється на основі загальних принципів управління та специфічних принципів, зумовлених особливостями інновацій та змістом інноваційної діяльності.

Останні важливі формування самої системи управління інноваційним

процесом, т. е. побудови ендогенної системи керування. До специфічних принципів управління інноваційним процесом належать принципи гнучкості, обліку фактора часу, комплексності, обліку невизначеності інноваційних робіт, урахування їхнього творчого характеру [25].

Сам інноваційний процес можна розділити на дві основні стадії: перша стадія (вона найтриваліша) включає в себе наукові дослідження та конструкторські розробки, друга стадія є життєвим циклом продукту.

Перша стадія інноваційного процесу складається з кількох етапів [26] (рис. 1.3):

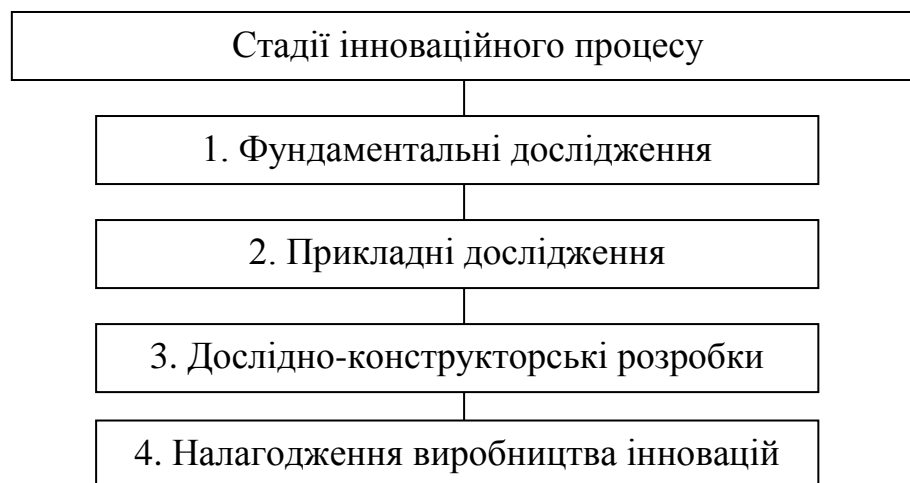

Рис. 1.3. Стадії інноваційного процесу

Джерело: Забуранна Л. В., Забуранний С. В., Розвиток інноваційних процесів в аграрній сфері. Агросвіт № 18. – 2015. – С. 3-9.

Розглянемо детальніше.

1. Фундаментальні дослідження. Фундаментальні дослідження, збирання та систематизація інформації з відповідної проблеми про потреби та тенденції розвитку. Метою цього етапу є усвідомлення потреби та можливості змін, пізнання явищ навколишнього світу та відкриття нових закономірностей його розвитку, генерування перспективних ідей, їх відбір та розробка, визначення можливості реалізації. Він поділяється на теоретичний та пошуковий; в результаті першого формуються нові наукові підходи до проблеми та теорії; в результаті другого – нові

принципи створення виробів та технологій.

2. Прикладні дослідження. Прикладні дослідження, створені задля визначення способів застосування результатів попереднього етапу та їх уточнення. Вони можуть бути теоретичними та експериментальними, пов'язаними зі створенням моделей. Тут відбувається розробка лабораторних технологій та методів випробувань, виготовлення та випробування макетів та зразків нових виробів, нестандартного обладнання. Потім проводяться спеціальні розрахунки для оцінки та подальшого коригування досліджень, другий відсів неперспективних ідей. Кінцевим результатом цього є технічне завдання, рекомендація, зразок.

3. Дослідно-конструкторські розробки. До них входить створення робочого проекту, випробування його у придатних для виробництва та комерції умовах, доведення дослідного зразка.

4. Налагодження виробництва інновацій. Для успішної розробки інновації потрібний відповідний менеджмент. Управління процесом розроблення нової продукції передбачає постановку цілей та завдань інноваційної діяльності, планування строків та результатів розробок, забезпечення міждисциплінарної взаємодії різних відділів та різних видів діяльності, забезпечення якості, що зрештою має призвести до ефективного результату.

При цьому робота з інноваційними процесами завжди пов'язана із ризиками. Розробка інноваційного продукту починається з визначення внутрішнього складу управління розробкою, далі цієї групи інтегруються сторонні організації. Менеджери, які займаються управлінням процесом розробки інновацій, контролюють результати, а також ефективність роботи та відповідність термінів та цілей розробки на всіх чотирьох етапах. Основним завданням менеджерів полягає в ефективному управлінні та мотивації групи розробників. Ефективне управління передбачає наявність контролю всіх етапах виконання робіт, а відповідно наявності зворотний зв'язок від усіх підрозділів [30, с. 165].

Кожна країна має свій шлях та динаміку економічного розвитку, а тому зосереджує зусилля на ключових для неї галузях науки і техніки. На сьогоднішній день переважають дві випробувані моделі інноваційної політики: американська та

японська. Американська модель ґрунтується на принципі вільної конкуренції та автономії підприємництва, де регулювання ринків здійснюється великими міжнародними корпораціями. При цьому пріоритетними для технологічного розвитку вважаються окремі галузі. В США такою галуззю сьогодні виступає військова технологія, розробки та дослідження якої активно фінансує держава, встановлюючи таким чином технологічні пріоритети [36, с. 60]. Згідно з японською моделлю держава встановлює технологічні пріоритети шляхом стимулювання розвитку не окремих галузей, а конкретних технологій.

Вважаємо, що на сьогодні в Україні розвиток інноваційної діяльності має особливе значення. Як зазначає А. Пешко, «це обумовлено необхідністю реструктуризації економіки та технічним оновленням більшості її галузей. Зношеність та застарілість основних виробничих фондів не дозволяє їй набрати необхідних темпів економічного розвитку та рухатись вперед за економічно розвинутими країнами» [109]. Тому сьогодні в Україні головними цілями науково-технічного та інноваційного розвитку повинно бути:

- сприяння розвитку науки, в тому числі прикладної, підвищення рівня освіти та підготовки наукових кадрів;
- формування державних замовлень на інноваційні товари у вигляді контрактів на проведення інноваційних досліджень;
- розвиток підприємництва у сфері науки та техніки, державне стимулювання інноваційного бізнесу адміністративними та економічними важелями;
- економічне відновлення, технологічне переоснащення та структурна перебудова виробництва з метою ефективного випуску товарів, конкурентоспроможних на внутрішньому та зовнішньому ринках;
- сприяння індивідуальному розвитку людини, збереження та примноження її потенціалу.

Таким чином, будь-яка інноваційна діяльність як основа техніко-технологічної модернізації потребує постійних інвестицій. Для мінімізації ризиків інвестування слід якісно та кількісно оцінити інформацію та ресурси, якими володіє підприємство для реалізації інноваційної діяльності. Слід зазначити, що більшість організацій

спроможні адекватно оцінити свій інноваційний потенціал, здатність розробляти та впроваджувати інновації, уміння гнучко підлаштовуватися під техніко-технологічні процеси, спрямовані на русло модернізації.

Н. Юрчук зазначає, що «інноваційний розвиток є одним з пріоритетних напрямів для досягнення концепції сталого розвитку економіки України його цілей та завдань в умовах конкурентного середовища. Для успішної діяльності є необхідним чіткий аналіз вплив тієї чи іншої групи чинників на цей процес. Україна нині залишається привабливою для інвестицій, водночас вона не знаходиться осторонь світових процесів, є достатньо інтегрованою у світове господарство і порушення стабільності на зовнішніх ринках має свій вплив в Україні. Необхідним чинником регулювання інвестиційних процесів є докорінна перебудова системи державного регулювання інвестиційними процесами, яка б співпрацювала як з вітчизняними, так і іноземними інвесторами, та сприяла залученню капіталу, координувала співробітництво з міжнародними організаціями тощо» [85, с. 60].

А. Яковлев, наводить три основні складові розвитку інноваційної діяльності в Україні – економічну, соціальну, законодавчу, та пропонує шляхи їх реалізації. Стосовно економічної складової наголошується на виборі пріоритетів інноваційного розвитку в умовах обмеженості коштів і часу, розширенні участі вітчизняних суб'єктів підприємництва у ТНК, розробленні сучасної вітчизняної методики визначення ефективності інновацій. Стосовно соціальної складової – на створенні нових робочих місць, розробленні сучасної системи стимулювання інноваторів. Стосовно законодавчої складової – на сприянні податкової системи створенню та розповсюдженню інновацій, захисті вітчизняного виробника, стимулюванні вітчизняних інвесторів до вкладення капіталів в Україні, на державних гарантіях інвесторам та ін. Запропоновані рекомендації сприятимуть розвитку інноваційній діяльності в Україні та підвищенню її ефективності [86, с. 40].

Основні засади правового регулювання інноваційної діяльності в Україні визначаються низкою нормативно-правових актів – Господарським кодексом України, Цивільним кодексом, законами України «Про інноваційну діяльність», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», «Про спеціальний

режим інноваційної діяльності технологічних парків», «Про наукову і науково-технічну діяльність» та інші. У свою чергу інвестиційна діяльність має свою нормативно-правову базу. Це такі нормативно-правові акти: закони України «Про інвестиційну діяльність», «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» та інші. Однак на сучасному етапі гостро затребуваний синтез інститутів інноваційного та інвестиційного права у вигляді комплексного інституту – інноваційного інвестування [12, с. 172].

Таким чином, утвердження інноваційно-інвестиційної моделі розвитку національної економіки є безальтернативним шляхом для України, що дозволяє забезпечити конкурентоспроможність вітчизняної економіки, відкриває можливість інтегруватися в глобальні інтеграційні процеси як рівноправний суб'єкт, забезпечити випереджальні темпи економічного зростання відносно розвинених країн світу і створити економічне підґрунтя для запровадження високих соціальних стандартів, притаманних розвиненим країнам світу.

Отже, інноваційна діяльність у різних секторах економіки є найважливішим фактором економічного зростання. Проте для найбільш успішного перебігу інвестиційних процесів від держави, регіональної влади, окремих підприємств, приватних осіб потрібна мобілізація матеріальних, кадрових, фінансових, інформаційних, управлінських, правових та інших ресурсів. Наприклад, ніякі наукові та дослідно-конструкторські розробки не отримають дорогу в життя, якщо не буде інвестицій, персоналу відповідної кваліфікації, державної підтримки.

1.3. Суб'єкти інвестиційної діяльності та джерела інвестицій у розвиток інноваційної сфери

Розвиток ринкових відносин у економіці супроводжується постійними змінами складу суб'єктів у всіх її сферах господарських відносин, які суттєво впливають на їх правовий статус. До таких відносин безпосередньо належать інвестиційні відносини, що виникають у процесі залучення (вкладання) інвестицій та провадження інвестиційної діяльності. Особливість таких відносин полягає в

тому, що в них приймає участь широке коло суб'єктів, визначення правового статусу яких є першочерговим завданням, оскільки така невизначеність не дозволяє індивідуалізувати кожного з них та кваліфікувати як суб'єктів інвестиційної діяльності. Ця обставину необхідно врахувати для формування інвестиційного законодавства.

В чинному законодавстві України, не визначається поняття «суб'єкти інвестиційної діяльності», а також конкретний та вичерпний перелік цих суб'єктів, внаслідок чого в теорії та практиці відсутній єдиний підхід щодо цього питання.

Відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність» до суб'єктів інвестиційної діяльності відносять[2] (рис. 1.4):

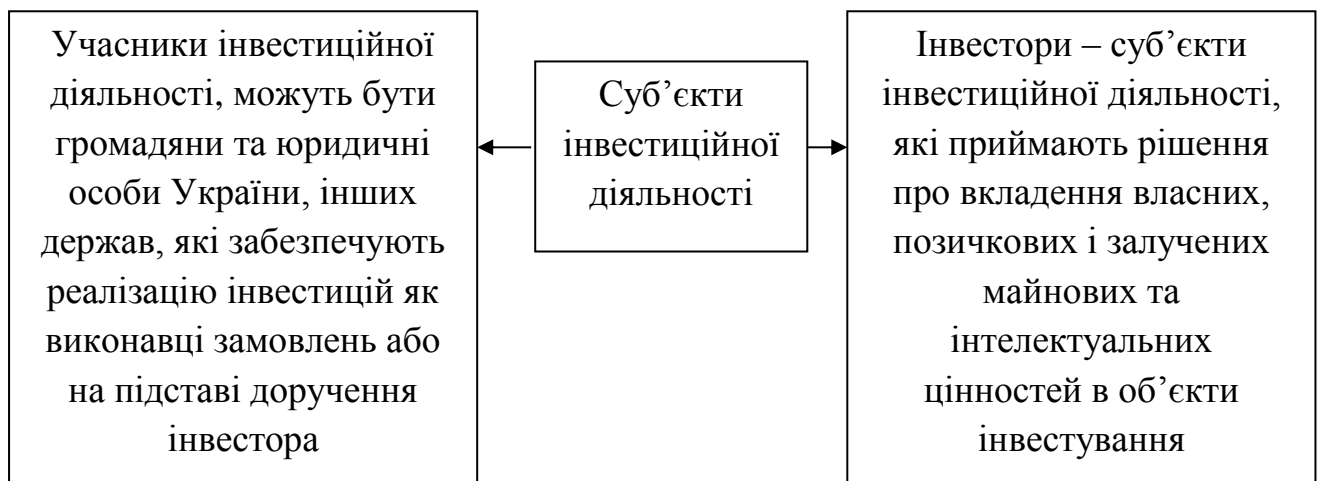

Рис. 1.4. Суб'єкти інвестиційної діяльності.

Примітка. Побудовано автором за даними Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 р. №1560-ХІІ.

Як ми бачимо, в законодавстві України, до інших суб'єктів інвестиційної діяльності крім інвесторів використовується лише узагальнююче поняття «учасники», які безпосередньо реалізують інвестиції шляхом виконання замовлення або доручення інвестора, що ще більше звужує коло суб'єктів інвестиційної діяльності та підтверджує необхідність його уточнення.

О. Вінник, на відміну від законодавства виділяє інший склад суб'єктів інвестиційної діяльності, який значно ширше, називаючи при цьому інших її

учасників, а саме [15, с. 56]:

– виконавці – суб’єкти господарювання, які здійснюють практичні дії щодо реалізації інвестицій. Наприклад, проектні, будівельні, впроваджувальні та інші організації, виконують роботи, виробляють продукцію, надають послуги, необхідні для реалізації інвестицій;

– банки та інші фінансові структури, що надають кошти на вкладення інвестицій;

– інвестиційні інститути, серед яких провідне місце займають інвестиційні фонди та інвестиційні підприємства, довірчі товариства, виконують роль фінансових посередників над ринком інвестицій;

– органи державного, регіонального, галузевого, міжгалузевого господарського управління (міністерства та відомства, місцеві органи, господарські об’єднання тощо);

– органи державного регулювання у сфері інвестиційної діяльності

У той же час є й інша точка зору щодо визначення складу суб’єктів інвестиційної діяльності, О. Кибенко, крім інвестора також відносять [31, с. 221]:

– одержувача інвестицій – особа, яка отримала від інвестора у власність чи користування майно, майнові права та інші цінності, мають ринкову вартість, та використовує їх у власній господарській діяльності, включаючи подальше інвестування;

– інвестиційного посередника – суб’єкт посередницької діяльності, який на договірних підставах отримав від інвестора майно, майнові права та інші цінності подальшого інвестування, що здійснюється на професійних засадах.

Отже, вищезазначені автори, незважаючи на відсутність єдиного підходу до цього питання, на відміну від законодавця точніше визначають склад суб’єктів інвестиційної діяльності.

Шляхом узагальнення цих точок зору та вищесказаного слід до аналізованих суб’єктів віднести:

– інвесторів, якими можуть бути громадяни, юридичні особи та держави;

– виконавців як одержувачів інвестицій, а саме замовників та підрядників, які

безпосередньо реалізують інвестиції;

- інвестиційних посередників, які надають фінансові послуги на ринку інвестицій;

- державні, регіональні, галузеві, міжгалузеві органи, здійснюють управління у цій сфері господарювання; органи державного регулювання інвестиційної діяльності.

А. Макаренко, зазначає, що особливе місце серед суб'єктів інвестиційної діяльності в особі уповноважених державних органів займає держава. Специфікою цього правового статусу є виконання кількох функцій, які залежно від виду правовідносин можуть мати різну правову спрямованість. Держава бере участь в інвестиційному процесі безпосередньо через державний сектор економіки, а також опосередковано через свої інституції: органи виконавчої влади та місцевого самоврядування, Національний банк України, АМК України [41, с. 58].

На нашу думку, інвестиційні процеси в Україні потребують набагато більше правової підтримки та захисту держави, у створенні адекватної нинішнім умовам законодавчої бази, ніж у вливанні бюджетних коштів у реалізацію інвестиційних проектів.

Інвестор є центральним поняттям у колі суб'єктів інвестиційної діяльності, що охоплює осіб, які вкладають власні, позикові або залучені кошти та забезпечують їх цільове використання. Інвесторами можуть бути публічно-правові утворення, державні органи, фізичні та юридичні особи, які не мають статусу юридичної особи об'єднання юридичних осіб, міжнародні організації [10, с. 59]. У спеціальній літературі вважається, що суб'єкт стає інвестором, «коли він розміщує капітал у виробництво, як засіб отримання ним доходу» та тим самим очікує отримання зазначеного доходу. Розбіжності починаються в тому, хто і як може отримати дохід від використання вкладених коштів, який ступінь участі інвестора. Так, ряд авторів в якості інвесторів визнають тільки тих осіб, «хто реально бере участь у виробничому процесі використання інвестицій або забезпечує їх цільове застосування, в силу чого він має право брати участь в прибутках, отриманих від використання інвестицій». Інші, навпаки, вважають, що контроль над цільовим

розпорядженням коштів – право інвестора, але не складова його статусу [78, с. 94].

В свою чергу, В. Поєдинок, досліджуючи основні права інвестора у сфері господарювання, запропонувала їх поділ на [61, с. 13]:

1) права щодо здійснення інвестування, які обслуговують власне здійснення господарської функції інвестора (право здійснювати інвестиції в будь-яких формах та в будь-яких видах, у будь-які об'єкти та в будь-яких обсягах, з урахуванням обмежень, встановлених законом; право використовувати власні, позичкові і залучені кошти для фінансування інвестиційної діяльності, за винятком випадків, коли використання позичкових та/або залучених коштів обмежене або заборонене законом; право залучати на договірній основі для реалізації інвестицій будь-яких учасників інвестиційної діяльності відповідно до законодавства, а також об'єднувати кошти з коштами інших інвесторів);

2) права щодо інвестицій та результатів їх здійснення (право на володіння, користування, розпорядження, здійснення інших повноважень щодо об'єктів та результатів інвестиційної діяльності відповідно до закону та умов договору; право передавати за договором свої права та обов'язки щодо здійснення інвестицій з урахуванням обмежень, встановлених законом; право на припинення інвестиційної діяльності відповідно до законодавства та умов договору);

3) права щодо сприятливих умов інвестиційної діяльності (право на отримання суттєвої інформації про господарську діяльність реципієнта інвестицій та/або об'єкти інвестування; право на отримання державної підтримки в формах та випадках, передбачених законодавством, – прямої у вигляді надання бюджетних коштів та непрямої у вигляді надання пільг, а також додаткових гарантій).

Обов'язки інвесторів, які здійснюють капітальні вкладення, також закріплені на законодавчому рівні та полягають, зокрема, у дотриманні стандартів (норм та правил); виконання законних вимог, які пред'являються компетентними державними органами та їх посадовими особами у використанні коштів з цільового призначення.

З урахуванням спрямованості основної господарської діяльності, здійснюваної інвесторами, їх поділяють на індивідуальних та інституціональних інвесторів.

Індивідуальний інвестор – це фізична або юридична особа, яка здійснила вкладення власних коштів у формі інвестицій для розвитку основної виробничо-господарської діяльності. Як правило, індивідуальний інвестор зацікавлений тільки в тому, щоб вільні гроші принесли йому прибуток, який стане джерелом доходу на пенсію або ж забезпечить фінансову стабільність його родині. Інституційний інвестор – це фінансовий посередник, що акумулює кошти індивідуальних інвесторів та здійснює інвестиційну діяльність від своєї особи. Вони здійснюють свою діяльність за рахунок та в цілях власників коштів і розподіляють результати інвестування між власниками. В якості інституційних інвесторів виступають банки, інвестиційні компанії, інвестиційні фонди, що спеціалізуються, як правило, на операціях з цінними паперами, пенсійні фонди, страхові компанії. Діяльність індивідуальних інвесторів можна охарактеризувати двома ознаками: залучення інвестицій за допомогою укладання відповідних інвестиційних договорів пенсійного, довірчого управління, акціонерного та інших; інвестування майна в діяльність інших суб'єктів обороту на підставі договорів інвестиційного характеру або визнання права власності на нежитлові приміщення, зокрема на новостворене нерухоме майно, що набувається за договором інвестування [81, с. 92].

О. Фасенко зазначає, що на державному рівні сформована досить функціональна система органів управління інвестиційною діяльністю, що включає як державні органи виконавчої влади, так і недержавні. Компетенція органів, що регулюють інвестиційну діяльність, строго нормативно визначена. Разом з тим хотілося б виділити ряд факторів в процесі управління інвестиційною діяльністю державними органами, що ускладнюють можливості реалізації інвестиційних проектів. Це, перш за все, досить тривалі терміни виконання окремих управлінських погоджувально-дозвільних функцій, які на роки розтягують час запуску інвестиційних проектів, що знижує їх економічну привабливість для інвестора [78, с. 95].

Таким чином, суб'єкти інвестиційної діяльності взаємодіють між собою на різних етапах інвестиційного процесу, переслідують різні цілі і відображають специфічні інтереси, що зумовлює багато вимірність інвестиційного процесу. Поряд

з характерними інтересами кожного учасника інвестування окремо існують і взаємні інтереси та цілі стосовно інших сторін інвестиційної діяльності.

На сьогодні нестабільна економічна та політична ситуація в Україні негативно впливає на соціально-економічний розвиток країни, що виражається у зниженні виробництва та доходів населення, зростанні безробіття та соціальній напруженості, яка загострюється останнім часом. Все це, призвело до зниження не лише рівня інвестиційної активності, а й інвестиційної привабливості вітчизняних компаній, оцінка яких лежить в основі для рішень інвестора. Це стало особливо важливим через обмеженість джерел фінансування інвестицій. Слід зазначити про недосконалість механізмів залучення інвестицій в регіони України, це пов'язано з кризою національного виробництва, високими ризиками інвестування в реальний сектор, політикою місцевого самоврядування [20, с. 130].

Джерела інвестицій у розвиток інноваційної сфери наведені на рис. 1.5:

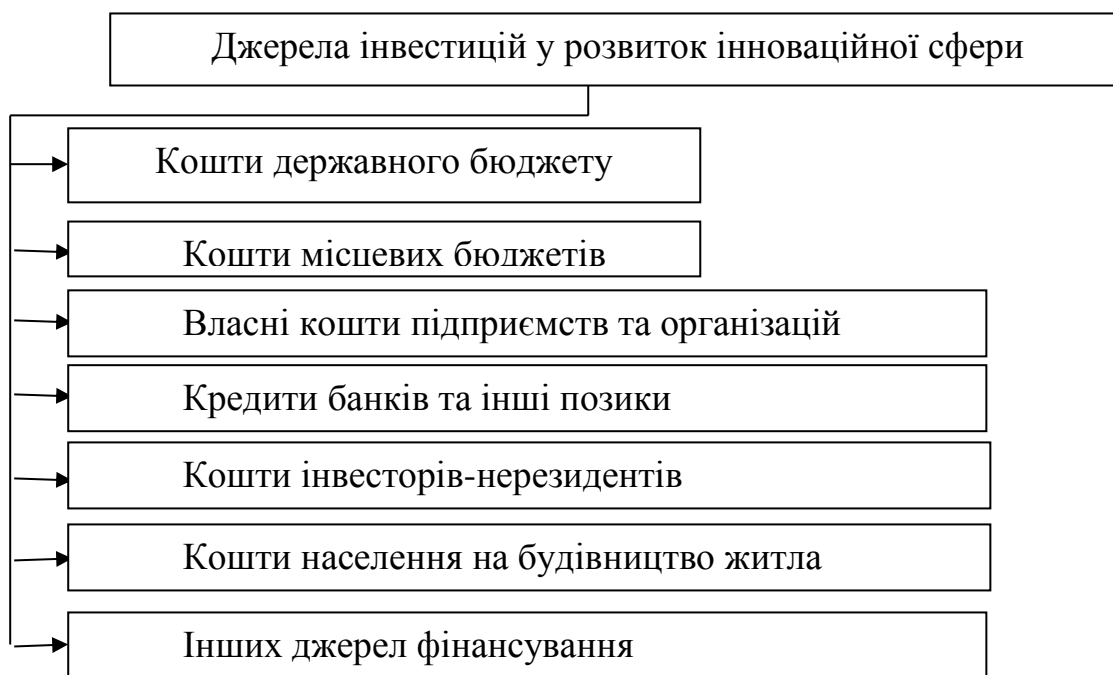

Рис. 1.5. Джерела інвестицій у розвиток інноваційної сфери

Примітка. Побудовано автором за даними офіційного сайту Державної служби статистики України.

Для розвитку інноваційної сфери потрібні збільшення державного

фінансування наукових досліджень та розробок, підтримка малих інноваційних підприємств, розвиток венчурного інвестування; покращення законодавчої бази.

Тож вважаємо за доцільне проаналізувати капітальні інвестиції за видами економічної діяльності, а саме в наукові дослідження та розробки за 2018-2020 роки (табл. 1.4):

Таблиця 1.4

Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності за 2018-2020 роки

Інвестиції	Роки			Відхилення, %
	2018	2019	2020	
Всього, млн. грн.	578726,4	623978,9	508217,0	- 12,1
Наукові дослідження і розробки, млн., грн.	1511,4	2057,6	2076,2	37,3

Примітка. Складено автором за даними Державної служби статистики України.

Як свідчать дані таблиці 1.4. у 2020 році спостерігаються найнижчі показники капітальних інвестицій в економічну діяльність, проте спостерігається позитивна тенденція інвестицій в наукові дослідження та розробки, про те дана сума є незначною для ефективної інноваційної діяльності.

І. Ажаман, зазначає, що для того, щоб інновації в Україні вийшли на світовий рівень, необхідно розробити та закріпити на законодавчому рівні механізм пільгового оподаткування інноваційної продукції, збільшити фінансування інноваційної діяльності з державного бюджету, збільшити кількість державних замовлень у підприємств, які займаються розробками щодо інноваційних розробок. Та найголовніше – створити відповідну законодавчу базу для бізнес-інновацій, а не завадити таким підприємствам розвиватися [5, с. 23].

В Україні доцільно сприяти залученню одного з найперспективніших джерел фінансування – венчурного (ризикового) капіталу. Венчурне фінансування характеризується низкою рис [73, с. 19]:

– відрізняється від кредитування тим, що кошти надаються без умови

повернення їх через заздальгідь встановлений термін та без виплати відсотків;

– здійснюється для малих та середніх підприємств без надання ними будь-якої застави або закладу на відміну, наприклад, від банківського кредитування;

– цілі та умови надання коштів фірмами ризикового капіталу відрізняються від мотивів діяльності інших, традиційних інвесторів.

Для порівняння з розвиненими світовими державами, фінансування інноваційної діяльності в Україні відбувається на дуже низькому рівні. Так, за даними Інституту статистики ЮНЕСКО топ 10 країн світу, які най більше інвестують у дослідження та розробки є [90] (табл. 1.5):

Таблиця 1.5

Топ 10 країн світу, які най більше інвестують у дослідження та розробки

№	Країна	Сума інвестицій, млрд.
1	США:	476, 5
2	Китай	370, 6
3	Японія:	170, 5
4	Німеччина	109, 8
5	Південна Корея	73, 2
6	Франція	60, 8
7	Індія	48, 1
8	Великобританія	44, 2
9	Бразилія	42, 1
10	Росія	39, 8
40	Україна	2,7

Примітка. Складено автором за даними <https://landlord.ua/news/skilkysvitvytrachaienaslidszhenniatarozrobkyinfohrafika/> – офіційний сайт «LANDLORD»

Також варто проаналізувати капітальні інвестиції за джерелами фінансування в наукові дослідження і розробки за 2018-2020 роки (табл. 1.6).

Дані таблиці 1.6 показують негативну тенденцію капітальних інвестицій за джерелами фінансування в наукові дослідження і розробки у 2020 році. Лімітований обсяг фінансування не дає можливості вченим та розробникам своєчасно доводити свої розробки до стадії впровадження та кінцевої реалізації. Кількість спеціалізованих організацій, що надають послуги з інноваційних розробок в Україні,

небагато.

В Україні діють такі фонди, як «Україна», «BlackSeaFund», «WesternNISEnterpriseFund». Їх фінансування здійснюється за рахунок коштів Європейського банку реконструкції та розвитку, а також уряду США. Разом із цим, відсутні вітчизняні банки та фонди, які фінансують інноваційні підприємства. Це пов'язано з тим, що українські бізнесмени не мають необхідних для цього коштів. З іншого – ризиковий бізнес передбачає наявність ефективного законодавства, а в Україні відсутні законодавчо закріплені можливості венчурного фінансування [87].

Таблиця 1.6.

Капітальні інвестиції за джерелами фінансування в наукові дослідження і розробки за 2018-2020 роки , тис. грн.

Роки	у тому числі за рахунок:				
	коштів державного бюджету	коштів місцевих бюджетів	власних коштів підприємств та організацій	кредитів банків та інших позик	інших джерел фінансування
2018	1511355	1511355	1511355	1511355	35382
2019	2057647	749969	18565	1246886	23516
2020	15167	к/с	143510	к/с	к/с

Примітка. к/с - дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації (первинне та вторинне блокування вразливих значень).

Примітка. Складено автором за даними Державної служби статистики України.

В Україні в цілому створена відповідна нормативно-правова база, що визначає правовий статус суб'єктів інноваційної системи, і яка дозволяє їм функціонувати в межах рамкового законодавства. Водночас ефективність такого функціонування не є високою, чому сприяють недосконалі правові механізми та неузгодженість між актами законодавства різних галузей. Крім того, доки в Україні відсутній або є недостатнім відповідний правовий інструментарій, який би сприяв розвитку венчурних фондів [28].

Венчурні фонди не виконують тих функцій, які притаманні для них у

міжнародній практиці. Для повноцінного функціонування в Україні венчурних фондів необхідно запровадити такі організаційно-правові заходи: створити систему відповідних гарантій як з боку держави, так і з боку органів місцевої влади та запровадити заохочувальні механізми податкових пільг, які нині чітко не прописані у Податковому кодексі України; створити економіко-правові та організаційно-правові умови залучення до інвестування пенсійних фондів, страхових компаній; доцільно створити Українську асоціацію біржових дилерів із системою автоматичного котирування, що дозволить укладати угоди через систему телекомунікації по всій території країни; створити дієвий механізм стимулювання венчурного інвестування коштами місцевих бюджетів із перспективою організації мережі регіональних венчурних фондів, які надавали б новим компаніям не тільки фінансову допомогу, але й здійснювали би висококваліфіковане всебічне кураторство їхньої діяльності; створити механізм надання державних гарантій під інвестиції венчурними фондами малого бізнесу в малі технологічні фірми тощо [28].

М. Гомон зазначає, що «венчурний капітал може бути дуже корисним та допомагати малим та середнім інноваційним підприємствам у реалізації проектів. Світова практика показує, що найбільш ефективно завдання фінансування інноваційної діяльності вирішують венчурні організації. Залучення венчурного фінансування є особливо актуальним для малих і середніх підприємств, а також підприємств на початку своєї діяльності, оскільки це найефективніший засіб подолання 28 недостатності фінансових ресурсів. В Україні відсутні законодавчо закріплені норми щодо венчурного фінансування. Для повноцінного функціонування в Україні венчурних фондів необхідно запровадити низку організаційно-правових заходів, в тому числі – запровадити заохочувальні механізми у вигляді надання податкових пільг» [104].

Отже, реалізація ефективної інвестиційно-інноваційної діяльності призведе не лише до змін у динаміці інвестиційних та інноваційних процесів, а також до змін їх принципів, методів, механізмів реалізації, критеріїв прийняття управлінських рішень. Реалізація інвестиційно-інноваційних програм дозволить системно вирішувати всі проблеми, що виникають при зміні методів та підходів

доінвестиційного забезпечення інноваційних процесів, раціоналізації механізму управління процесом залучення інвестицій в інноваційну діяльність, а також допоможе визначити ефективність інвестування в інноваційні проекти не тільки на основі досліджень, а й на практиці.

Висновки до розділу 1

Отже, в цілому однією з найчастіше використовуваних категорій в економічній системі, як на макро-, так і на мікрорівні, є інвестиції. Суть їх у тому, що інвестиції є вкладення капіталу у всіх його формах у різні об'єкти господарської діяльності з метою отримання прибутку, досягнення інших економічних та неекономічних ефектів. Якість функціонування та розвитку будь-якого господарюючого суб'єкта багато в чому залежить від його інвестиційної активності, оскільки вона полягає головним чином у стимулюванні конкуренції між підприємствами та, як наслідок, створення умов для залучення інвесторів.

Оцінюючи інвестиційну-інноваційну діяльність України, ми повинні визнати, що вона значно відстає від провідних країн світу. Отже, наша держава сильно залежить від імпорту високотехнологічної продукції та технологій. По-цьому зростання високотехнологічної продукції є найважливішою умовою для розвитку сучасної ефективної економіки. На наш погляд, це можна досягти шляхом залучення висококваліфікованих молодих кадрів у наукові організації та збільшення фінансування тих сфер, які навряд чи фінансуватимуться інвесторами. Як показує практика, в економічно розвинених країнах важливе місце займають інноваційні інвестиції, які є внеском у нематеріальні активи, при цьому забезпечується впровадження науково-технічних інновацій, як у виробництво, так і у соціальний розвиток, що зумовлює кількісні і якісні покращення за всіма ключовими показниками економіки.

РОЗДІЛ 2

СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА ЄС У СФЕРІ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: НАСЛІДКИ І ЕФЕКТИВНІСТЬ

2.1. Інвестиційне співробітництво України та ЄС: чинники і стимули

Дослідження особливостей ефективного використання всіх можливостей економічного співробітництва між Україною та ЄС у галузі інвестиційної діяльності слід розглядати як важливу складову зусиль для удосконалення засобів здійснення економічних реформ в Україні. Оскільки іноземні інвестиції виступають як індикатор існування всесвітнього економічного простору, очевидно, інвестиційна співпраця України та ЄС не могла уникнути впливу трансформаційних процесів сучасного світового господарства, у тому числі загальносвітової рецесії внаслідок світової кризи.

Україна та ЄС підтримують дуже тісні стосунки на політичному та економічному рівнях. Щорічно проходить саміт ЄС-Україна, в якому приймають участь Президент України, Президент Європейської Комісії, а також Президент Ради ЄС. Україна бере участь у низці економічних та освітніх програм ЄС.

Європейський Союз є одним з найбільших іноземних інвесторів в економіку України на сьогоднішній день. З кожним роком розвиваються аспекти економічного співробітництва між Україною та Європейським Союзом. Завдяки цьому до національної економіки зростають об'єми прямих іноземних інвестицій (ПІІ) з країн ЄС. Завдяки підписанню угоди про асоціацію з ЄС в Україні є шляхи покращення свого інвестиційного клімату, підняття рейтингу своєї інвестиційної привабливості та іміджу регіонів. Внаслідок скасування тарифних та нетарифних бар'єрів між ЄС та національною економікою приплив іноземного капіталу дає місце для розвитку конкурентоспроможних виробництв в регіонах України.

Необхідно насамперед проаналізувати основні параметри міжнародної інвестиційної позиції (активи, пасиви та чиста інвестиційна позиція) та стан рахунку

поточних платежів за 2018-2020 роки [91] (табл. 2.1):

Таблиця 2.1.

**Міжнародна інвестиційна позиція та рахунок поточних платежів
платіжного балансу України (млн. дол.)**

Рік	Міжнародна інвестиційна позиція			Платіжний баланс (рахунок поточних платежів)
	Активи	Пасиви	Чиста інвестиційна позиція	
2018	133 490	155 555	-22 065	-6 432
2019	140 883	168 580	-27 727	-4 124
2020	149 762	171 665	- 21 903	5 267

Примітка. Складено автором на основі офіційного сайту Національного банку України

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) – це категорія міжнародних інвестицій, яка відображає мету отримання стійкого інтересу інвестора в одній економіці до підприємства-резидента іншої економіки.

Стійкий інтерес передбачає, що між інвестором та підприємством існують довгострокові відносини та що інвестор має значний вплив на спосіб управління підприємством. Така частка участі формально вважається існуючою, коли прямий інвестор володіє 10% або більше акцій, у раді директорів (для зареєстрованого підприємства) або еквівалентному (для некорпоративного підприємства).

ПІІ можна розглядати як альтернативну економічну стратегію, прийняту тими підприємствами, які вкладають кошти у створення нового заводу / офісу або, альтернативно, набувають існуючих активів іноземного підприємства. Ці підприємства прагнуть доповнити або замінити міжнародну торгівлю, виробляючи (і часто продаючи) товари та послуги у країнах, відмінних від тих, у яких підприємство було створено вперше.

Україна залучила 1,35 млрд. прямих іноземних інвестицій у другому кварталі 2021 року, з яких 1,33 млрд. прийшли з країн Європейського Союзу. Про це свідчать дані Національного банку країни. Тож детальніше розглянемо прямі іноземні інвестиції в Україну за 2019-2021 р. [91] (табл. 2.2.)

Прямі інвестиції в Україну (2019- II квартал-2021 р.), млн. дол. США

	2019	2020	II квартал 2021
Прямі іноземні інвестиції в Україну	5 860,4	– 868,0	1 349,5
Країни ЄС	4 710,0	95,2	1 337,0

Примітка. Складено автором на основі офіційного сайту Національного банку України

Процес надходження інвестицій в Україну за період 2019-2021 рр. відрізняється динамічністю. Так, до 2019 року в економіку України поступав значний обсяг ПІІ зі 130 країн світу, що характеризувався постійною позитивною тенденцією. У 2020 році Україна вперше зіткнулася з чистим відтоком прямих інвестицій – мінус 868 млн. дол. США. Значно нижчі обсяги інвестицій в Україну у 2020 році, пояснюються значними економічними проблемами та невизначеністю, що пов'язана із військовим конфліктом та політичними змінами, що відбулися у 2013-2014 рр. та продовжуються дотепер, а особливо пандемія COVID-19 боляче вдарила по глобальних потоках прямих іноземних інвестицій.

Це серйозна проблема, оскільки міжнародні інвестиційні потоки життєво важливі для сталого розвитку у різних регіонах світу в тому числі і в Україні. Збільшення інвестицій на підтримку стійкого та всеосяжного відновлення після пандемії нині стало пріоритетом глобальної політики. Це спричиняє заохочення інвестицій в інфраструктуру та енергетичний перехід, для підвищення стійкості до зовнішнього впливу та на охорону здоров'я.

За останні роки практично не змінюється коло головних інвесторів України. Вони діляться на чотири великі групи: економічно розвинені країни і європейські країни, які розвиваються (Німеччину, Австрію, Францію, Швецію); країни з режимом зниженого оподаткування (Нідерланди). Ми детально розглянули потік прямих інвестицій в Україну за країнами Європейського союзу за 2019-2021 (див. табл. 2.3):

**Прямі інвестиції в Україну: за країнами Європейського союзу за 2019-
2021 роки, млн. дол. США**

Країна	2019	2020	II квартал 2021
Австрія	117,6	42,5	45,6
Кіпр	2506,1	- 1009,5	83,0
Люксембург	179,7	214,4	37,8
Нідерланди	725,9	- 266,3	922,8
Німеччина	90,1	- 299,4	242,9
Польща	210,3	125,5	41,4
Франція	161,4	112,6	32,4
Естонія	81,1	16,0	7,9

Примітка. Складено автором на основі офіційного сайту Національного банку України

Як бачимо, у другому кварталі до основних країн-інвесторів Європейського союзу належать Нідерланди – 65%, Німеччина – 17%, Кіпр – 6%. Люксембург, Австрія, Польща – 3%, Франція – 2%, Естонія – 1%. На рисунку 2.1. зображено найбільших вкладників ПІІ в економіку України за II квартал 2021 року.

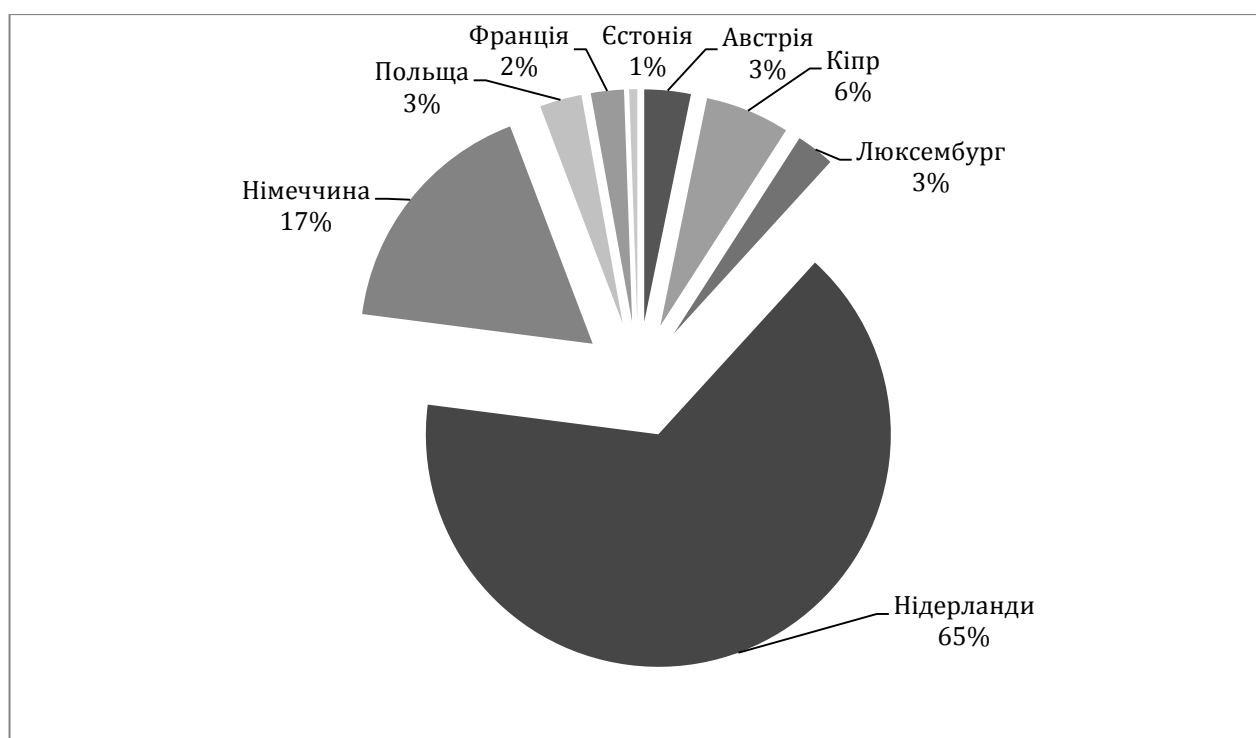

Рис. 2.1. Прямі інвестиції в Україну: за країнами Європейського союзу за II квартал 2021 року, (%)

Примітка. Побудовано автором на основі офіційного сайту Національного банку України.

На основі проведеного дослідження ми можемо виділити ще одну важливу тенденцію співробітництва України та ЄС в інвестиційній сфері – зміна структури ПІІ за видами економічної діяльності. Так, порівняно з 2019 роком, у другому кварталі 2021 року структура ПІІ змінилася: у деяких галузях спостерігалось загальмовування притоку ПІІ, в інших – приплив перетворився на відтік (табл. 2.4.):

Таблиця 2.4

**Прямі інвестиції в Україну: операції за видами економічної діяльності
за 2019-2021 роки, млн. дол. США**

Вид економічної діяльності	2019 р.	2020 р.	II квартал 2021 р.
Сільське, лісове та рибне господарство	41,7	240,8	- 39,7
Промисловість	2 525,5	- 692,4	731,5
Будівництво	106,6	- 131,5	3,7
Оптова та роздрібна торгівля; Ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	832,2	- 88,8	385,1
Тимчасове розміщення й організація харчування	48,7	- 46,8	18,3
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	350,9	27,8	8,9
Інформація та телекомунікації	- 68,0	372,4	7,3
Фінансова та страхова діяльність	1 144,6	211,4	119,3
Операції з нерухомим майном	369,4	- 253,7	9,3
Професійна, наукова та технічна діяльність	465,3	79,3	63,7
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	45,4	169,8	27,1
Соціальне страхування	-	-	-
Освіта	- 3,6	- 0,4	1,7
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	36,7	9,6	3,8
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	- 30,2	- 3,4	- 0,6

Примітка. Складено автором на основі даних офіційного сайту Національного банку України

У другому кварталі 2020 року знизилися обсяги ПІІ з країн ЄС у промисловість в порівнянні з 2019 роком зменшилися на 206 млн. дол. США, та складають – 731,5 млн. дол. США. Основними факторами були скорочення ПІІ у виробництво будівельних матеріалів, металургійне виробництво та машинобудування, тобто в ті області, які страждали від суттєвого скорочення внутрішнього та/або зовнішнього попиту.

На рисунку 2.2. графічно зображено розвиток структури ПІІ за видами економічної діяльності у 2 кварталі 2021 року, млн. дол. США.

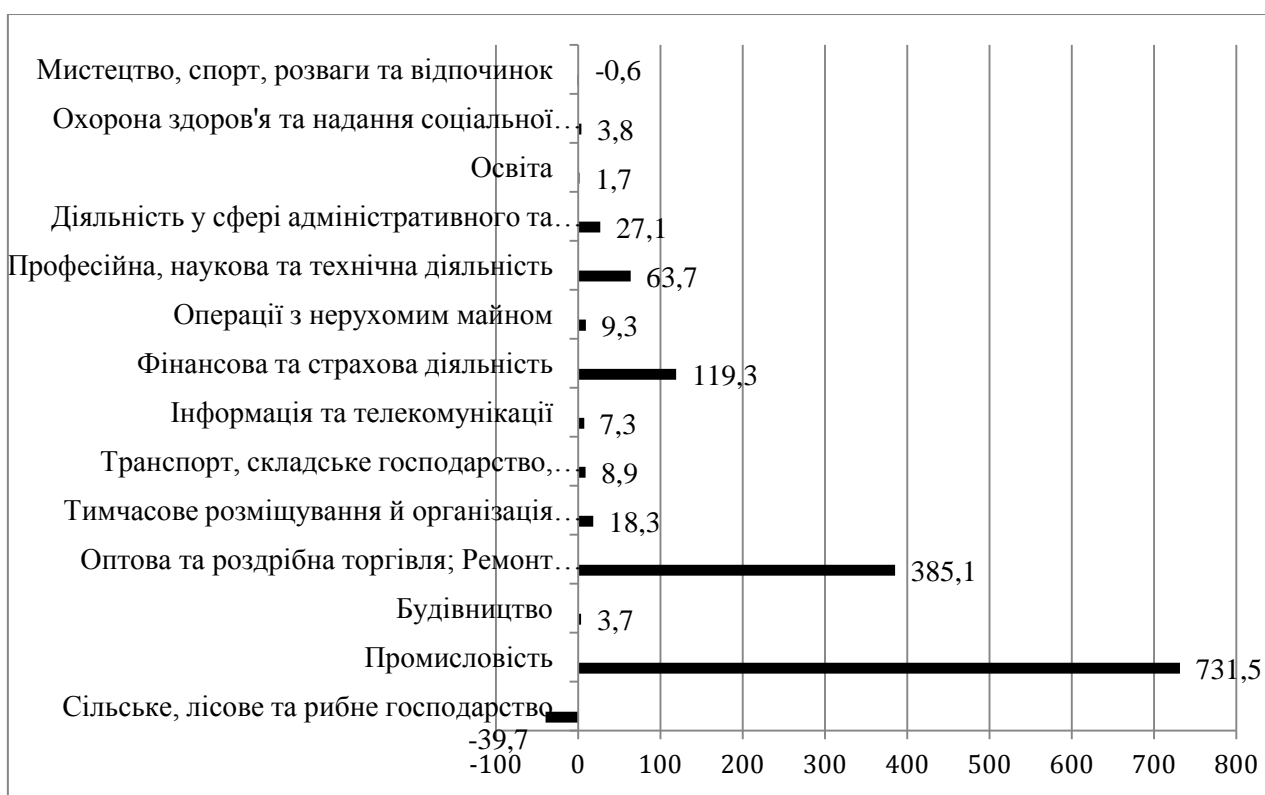

Рис. 2.2. Зміни в структурі ПІІ за видами економічної діяльності у 2 кварталі 2021 року, млн. дол. США.

Примітка. Побудовано автором на основі офіційного сайту Національного банку України.

Враховуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що відповідно до наведених показників обсяги прибутків, які отримують деякі види економічної діяльності, не дозволяють їм у повній мірі задовольняти власні потреби в інвестиційних ресурсах. Насамперед, це стосується таких видів економічної діяльності, як сільське господарство, видобувна промисловість та транспорт.

Виробничі засоби у цих видах економічної діяльності не відповідають вимогам структурної перебудови економіки як за своєю структурою, так і за якісним та віковим станом.

На нашу думку, саме у ці види діяльності, у тому числі під час фінансової кризи необхідно залучати кредитні ресурси, у тому числі з країн Європейського Союзу, однак частка довгострокових кредитів у ці види економічної діяльності у загальному обсязі довгострокового кредитування залишається на низькому рівні.

В розрізі регіонів, у другому півріччі 2021 року найбільш інвестицій припало на м. Київ – 527,2 млн. дол. США, серед областей лідируючу позицію займає Запорізька область – 206,2 млн. дол. США. Прямі інвестиції в Україну операції за регіонами наведені на (рис. 2.3):

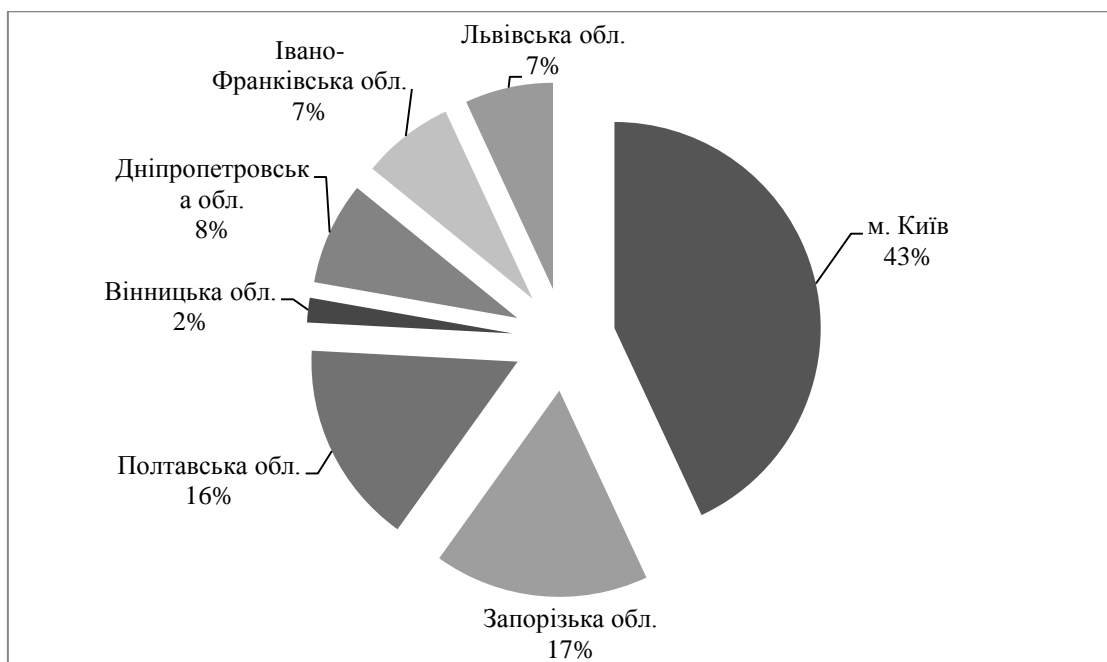

Рис. 2.3. Найбільші прямі інвестиції в Україну за регіонами, II квартал 2021 року, млн. дол. США

Примітка. Побудовано автором на основі офіційного сайту Національного банку України

На сьогодні Податковим кодексом України передбачені податкові пільги, які мають підтримувати розвиток пріоритетних галузей економіки та стимулювати їх інвестиційну активність.

Шукаючи нові можливості для інвестування та реалізуючи свою стратегію за

кордоном, інвестор звертає увагу також на позиції потенційної країни-реципієнта ПІІ у світі з-поміж інших у міжнародних економічних рейтингах. На жаль, побіжний аналіз таких рейтингів свідчить про невисокі позиції України серед країн світу. Однак іноземні інвестори не полишають надії на розширення зв'язків з Україною через наявність інвестиційно привабливих факторів [9] (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

SWOT-аналіз інвестиційної привабливості України

Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
<ul style="list-style-type: none"> – сировинні, природні та мінеральні ресурси; – найбільші запаси чорнозему у світі; – географічне розташування на перетині основних транспортних коридорів між Європою та Азією; – сприятливі кліматичні умови; – наявність перспективних для інвестування галузей; – відносно дешева та водночас кваліфікована робоча сила; 	<ul style="list-style-type: none"> – мінливість вітчизняного законодавства та суттєве адміністративне навантаження; – слабкість правової системи, що не дає повної гарантії іноземним інвесторам захисту їх прав власності за умов вкладення ПІІ; – високий рівень корупції та бюрократизму у владних структурах; – незабезпеченість верховенства права, політична залежність судових органів від рішень чиновників та впливу груп економічних інтересів; – нерозвиненість фондового ринку;
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
<ul style="list-style-type: none"> – економічна інтеграція у рамках угоди про ЗВІТ України з ЄС та Канадою; – близькість до азійських ринків; <p>доступ великих інвестиційних гравців до ресурсів – матеріальних, трудових, природних та фінансових.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – конкуренція з боку «нових» країн-членів ЄС та ринків, що розвиваються, за залучення ПІІ – військово-політичний конфлікт на Сході країни; – нестабільна внутрішня політична та економічна ситуація;

Примітка. Складено на основі джерела: Бирка М. І. Теоретико-методологічні підходи до аналізування прямих іноземних інвестицій в контексті їх залучення. Стратегія розвитку України. Економіка, соціологія, право. – Київ, – 2012. №1. – С. 34-41.

Серед територіально-організаційних форм стимулювання ПІІ, які набули поширення в Україні, – індустриальні парки. Мета їх створення – активізація промислового виробництва, створення нових робочих місць, стимулювання

економічного розвитку та розвитку інфраструктури. Від червня 2012 р., коли було прийнято Закон України «Про індустриальні парки», в країні було зареєстровано 43 індустриальних парки (станом на 31 січня 2020 р.).

Серед галузей невиробничої сфери найпривабливішими для іноземних інвесторів завдяки швидкій окупності вкладених інвестицій залишаються сектор фінансових послуг загалом та банківський сектор зокрема. Значна частина іноземних активів контролюється інвесторами з:

- Франції (CreditAgricole, BNP Paribas);
- Італії (Unicredit, IntesaSanpaolo);
- Нідерландів (ING Groep);
- Швеції (SEB);
- Німеччини (DeutscheBank);
- Австрії (Raiffeisen INTL).

Станом на 1 листопада 2020 р. частка банків з іноземним капіталом у сукупних активах банківської системи складає понад 46 % (в Україні зареєстровано 74 банківських установ, з яких з іноземним капіталом – 33, а тих, що мають 100 % іноземний капітал, – 22 [108]).

Отже, як з вищезазначеного можна зробити висновок, що сучасні умови існування не відрізняються стабільністю в абсолютній більшості країн. Так, на XXI століття припала ціла серія негативних подій, серед яких світова економічна криза, різке падіння і подальша дестабілізація цінової політики на нафтові ресурси, що спричинила коливання курсу валют, а також виникнення пандемії, що захлеснула планету і вдарила як здоров'ю, а й по прибутковості населення.

Так, за даними річного звіту Світового банку, за межею крайньої бідності можуть опинитися понад 100 млн. осіб по всьому світу, що є яскравим свідченням дестабілізації економік низки країн і, як наслідок, неможливості забезпечення належного рівня життя населення.

Багато держав в тому числі і Україна стали помітно відчувати скорочення потоку фінансових коштів, що надходять на їхню територію від іноземних інвесторів, викликане зміною сфери інтересів інвесторів або їх прямим небажанням

взаємодіяти із представниками конкретної держави. На сьогодні створення умов не тільки для збереження вітчизняного капіталу, але й залучення іноземного необхідно як ніколи. Прямі іноземні інвестиції, безперечно, є важливим фактором стимулювання економічного зростання в Україні.

2.2. Інноваційна складова інвестиційного співробітництва України і ЄС

Розвиток світу завжди пов'язаний з покращенням та створенням нових методів ведення економічної діяльності, удосконаленням існуючих механізмів взаємодії виробників та покупців, а також із впровадженням різних видів інновацій. На даному етапі розвитку світової економіки всі країни, бізнес та наукові організації займаються питанням якісного відстеження інноваційного розвитку суспільства та економіки, винаходячи для цього різні показники, які змогли б найбільш комплексно оцінити рівень та якість інноваційного розвитку країни, регіону чи економічної господарської одиниці. Вивчення та постійний моніторинг інноваційного розвитку дозволяють визначити конкурентоспроможність країни на світовому ринку, визначити напрями розвитку та вдосконалення внутрішніх процесів.

На даний момент для оцінки рівня інноваційного розвитку країни використовується глобальний індекс інновацій (ГІІ). Глобальний індекс інновацій (ГІІ) ранжує світові економіки відповідно до їх інноваційних можливостей, що складається з приблизно 80 показників, згрупованих у інноваційні ресурси та результати, прагне охопити багатомірні аспекти інновацій.

У наведеній нижче таблиці наведено рейтинги України за останні три роки з урахуванням доступності даних і зміни моделі ГІІ впливають на порівняння рейтингів ГІІ за рік. Статистичний інтервал для рейтингу України в ГІІ 2020 знаходиться між 37 і 49 місцями[96] (табл. 2.6).

За оцінками експертів ГІІ, які представляють Корнуельський університет (США), міжнародну бізнес-школу INSEAD, а також Всесвітню організацію інтелектуальної власності (WIPO), за рівнем інноваційності економіки Україна у

2020 році займає 47 місце серед 131 країни.

Таблиця 2.6

Рейтинги України (2019–2021)

Рік	ГП	Інноваційні ресурси	Результати інновацій
2019	47	82	36
2020	45	71	37
2021	49	76	37

Примітка. Складено автором на основі даних GlobalInnovationIndex 2021.

У 2021 році Україна має кращі результати за інноваційними результатами, ніж з інноваційними ресурсами. Цього року Україна посідає 76 місце за інноваційними ресурсами, вище, ніж у минулому році, і вище порівняно з 2019 роком. За результатами інновацій Україна посідає 37 місце. Ця позиція така ж сама що і в минулому році та нижча порівняно з 2019 роком.

Серед країн із рівнем доходу економіки нижче середнього Україна посіла другу позицію. Динаміка позицій України в рейтингу ГП 2021 наведена на рис. 2.4.

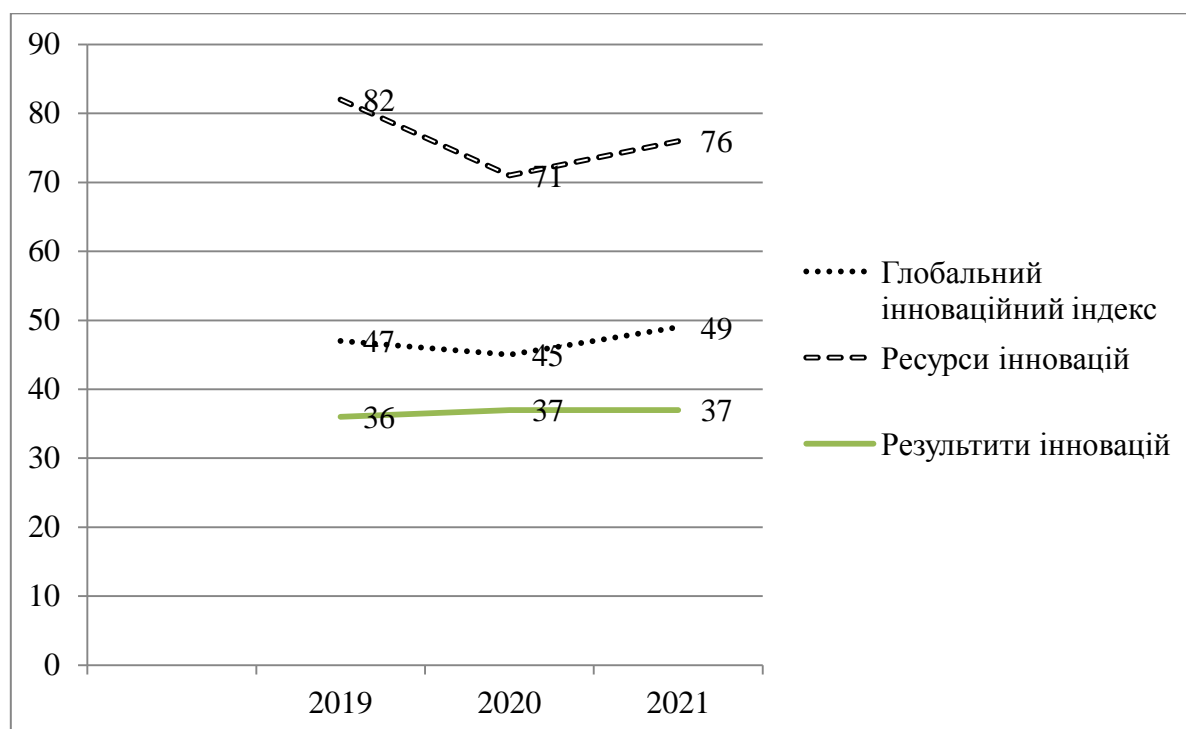

Рис. 2.4. Україна в рейтингу ГП 2021

Примітка. Побудовано автором на основі GlobalInnovationIndex 2021.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України (КМУ) від 10.07.2019 р. № 526-р. було затверджено Стратегію розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, в якій визначені основні напрями інноваційної діяльності, серед яких центральне місце займає підтримка стартапів.

Проведений аналіз дав підстав для висновку, що найбільш важливим бар'єром для інноваційної діяльності українських підприємств в роки незалежності була відсутність фінансових ресурсів. Відсутність коштів доповнювалася високою вартістю банківських кредитів для фінансування інновацій. Поряд із цим Україна залишається однією з небагатьох країн Європи, де фактично відсутні непрямі стимули підтримки інноваційної діяльності. Введення відповідних стимулів, що відповідають європейській практиці, і створення необхідних інститутів, які б сприяли інноваційному розвитку, залишається одним із найважливіших завдань законодавчої влади. Як зазначають експерти, пандемія коронавірусу спричинила негативний вплив на інноваційну діяльність та спричинила значне падіння світових економік. Водночас, уражаючи одні галузі, COVID-19 стимулює розвиток та фінансування інновацій в інших, особливо у сфері комп'ютерних технологій, цифровізації, охорони здоров'я. Дослідження підтвердило стабільність інноваційного розвитку країн, які традиційно були лідерами за цим індексом у попередні роки [100].

Рейтинг 2020 року очолила Швейцарія, разом із нею в першу десятку увійшли Швеція, США, Великобританія, Нідерланди, Данія, Фінляндія, Сінгапур, Німеччина та Республіка Корея. Багато з цих країн стабільно перебувають у першій десятці цього рейтингу з 2015 року, проте Південна Корея вперше увійшла до десятки у 2020 році. У період із 2015роки окремі країни Азії: Індія, Китай, Філіппіни та В'єтнам – стабільно демонстрували найшвидший поступ у рейтингу. У ГІІ-2020 усі вони увійшли до групи 50 провідних країн. Якщо розглядати саме значення індексу, можна відзначити, що у першій десятці стабільне зростання було тільки у Швеції, США, Данії, Німеччини та Південній Кореї, з 2018 по 2019 р. в даних країнах показник індексу зріс. Зниження індексу в 2020 році пов'язане здебільш світовою

епідеміологічною катастрофою COVID-19, а також обмежувальними заходами щодо її попередження (табл. 2.7):

Таблиця 2.7

Зміни значення глобального індексу інновацій топ країн Європейського союзу

Місце	Країна	Значення ГІ		
		2018	2019	2020
2	Швеція	63,1	63,7	62,5
5	Нідерланди	63,3	61,4	58,8
6	Данія	58,4	58,4	57,5
9	Німеччина	58,0	58,2	56,5

Примітка. Складено автором на основі GlobalInnovationIndex 2020.

Україна має найкращі результати у сфері знань і технологій, а найнижчі показники – на ринку креативної діяльності (рис. 2.5)

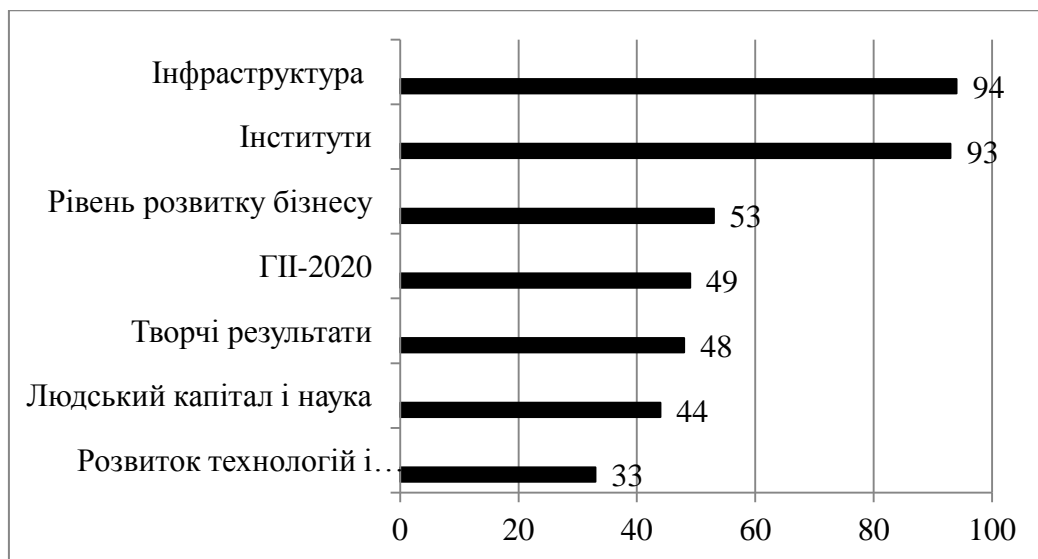

Рис. 2.5. Позиції України в ГІ-2021 за елементами інноваційного індексу

Примітка. Побудовано автором на основі GlobalInnovationIndex 2021.

Як ми бачимо з рис. 2.5. сильною стороною є такий компонент, як «людський капітал та дослідження (наука)», тут необхідно зазначити, що в Україні високі показники у сфері вищої освіти, так, зазначається, що у нас високий рівень співвідношення вчителів до учнів, при цьому велика кількість вступників які закінчили вищий навчальний заклад з різних спеціальностей продовжують своє

навчання на вищих ступенях освіти (магістратура, аспірантура, друга вища). Також варто відзначити, що університети підвищують свої місця у міжнародних рейтингах, або займають їх вперше, що говорить про затребуваність вітчизняних фахівців та високий рівень здобутої освіти.

«Рівень розвитку бізнесу» як основний компонент ГП у Україні має свої сильні сторони, які характеризуються високою чисельністю жінок, які здійснюють свою трудову діяльність і мають при цьому науковий ступінь, також у Україні досить велика чисельність зайнятих у наукомістких галузях.

Компонент «розвиток технологій та економіки знань» демонструє сильні сторони української економіки у вигляді великої кількості патентів на корисні моделі та винаходи, але варто зазначити, що слабка сторона цього компонента для України полягає у невеликій кількості отриманих сертифікатів якості. Ця проблема відображає сильно завантажений бюрократичний апарат, складність оформлення різної документації та непрозорість системи. Варто зазначити, що для вирішення цієї проблеми необхідно налагодити якісніший метод перевірки запровадження менеджменту організації, а також запровадити більш спрощену та ефективну систему ведення документообігу в організаціях, насамперед за рахунок більш прозорих рекомендацій з боку держави, при цьому необхідне створення центру консультацій щодо його ведення.

У рамках компоненту «інститути» низький рейтинг мають такі показники, як верховенство права та якість регулювання, дані проблеми можуть пов'язані з сильним бюрократичним апаратом і тим, що вітчизняна правова система ще коригується і доповнюється високою мірою. Компонент «інфраструктура» не має сильних сторін, на думку зарубіжних аналітиків, низький рейтинг мають такі внутрішні показники, як енергоефективність, сертифікація та в цілому блок екологічної стійкості.

Інновації – це складна категорія, яку досліджують на різних рівнях: на національному, регіональному, галузевому рівнях та рівні підприємства. Незважаючи на дискусії та аргументи, представлені в інноваційній літературі, ми вважаємо, що комплексні показники підходять для вимірювання та аналізу таких

складних явищ як інновації. Методологія, розроблена Європейською системою оцінки інноваційних показників, дозволяє аналізувати інноваційну продуктивність країн Європи та генерувати нову інформацію для розробки пропозицій у сфері інноваційного розвитку інших країн, наприклад, України.

Країни ЄС поділяються на чотири групи показників: «Лідери інновацій», «Активні інноватори», «Помірковані інноватори» та «Скромні інноватори». Європейське інноваційне табло (ЄІТ) забезпечує порівняльну оцінку результатів досліджень та інновацій у країнах ЄС, інших європейських країнах та сусідніх регіонах. Він оцінює відносні сильні та слабкі сторони національних інноваційних систем та допомагає країнам визначити галузі, яких вони потребують [97](табл. 2.8):

Таблиця 2.8

Групування країн-членів ЄС відповідно до Інноваційного табло 2021 р.

Група	Країни
Інноваційні лідери	Швеція, Фінляндія, Данія, Бельгія
Активні інноватори	Нідерланди, Німеччина, Люксембург, Австрія, Естонія
Помірковані інноватори	Греція, Італія, Іспанія, Кіпр, Мальта, Словенія, Литва,
Скромні інноватори	Хорватія, Словаччина, Польща, Болгарія, Румунія.

Примітка. Складено автором на основі Європейське та регіональне табло інновацій, видання 2021 р.

Наприклад, в даний час Кіпр класифікується як «поміркований інноватор». З 2018 року показники країни порівняно з іншими країнами ЄС значно покращали. Кіпр досяг одних з найвищих результатів розвитку інновацій і увійшов до п'ятірки лідерів, які змогли збільшити свій індекс більш, ніж на 25%. Серед інших країн – Греція, Італія, Іспанія, Кіпр, Мальта, Словенія, Литва, Португалія, Чехія. Варто зазначити, що Швеція, як і раніше, є лідером у галузі інновацій у ЄС, за нею слідує Фінляндія, Данія та Бельгія, показники інноваційної діяльності яких значно перевищують середні показники ЄС.

В ЄІТ Україну відносять до групи «Скромні інноватори» разом з Хорватією, Сербією, Польщею, Болгарією, Румунією. Враховуючи стан інноваційної діяльності

в Україні, не дивно, що список «Інноваційного табло» закриває Україна і в підсумку набрала 33,58 бала із 180 можливих. У порівнянні з 2014 роком становище країни також значно погіршилося. Слід зазначити, що жодна країна не набирає максимальної кількості балів і в деяких аспектах Україна має відносно хороші результати. Тому за показником «Цифровізація» ми маємо майже 100 балів завдяки хорошему поширенню широкопasmового (швидкісного) Інтернету. Україна має хороший показник за зайнятістю в наукоємній діяльності – 96 балів та за витратами на інновації, не пов'язані з дослідженнями (93,5 бали). Однак витрати на НДДКР у бізнес-секторі надзвичайно низькі. Цікаво й те, що у 2014 році показник «екологічної стійкості» становив майже 125 балів, тобто був на рівні розвинених європейських країн, але цього року маємо досить низький показник – лише 46,3 бали.

На жаль, за багатьма показниками Україна взагалі не надає Європейській комісії аналізу свого інноваційного стану. Наприклад, відсутні дані: про населення з вищою освітою; люди з базовими цифровими навичками; кількість спеціалістів з інформаційно-комунікаційних технологій; інноваційні продукти та бізнес-рішення для малих і середніх підприємств. В Україні немає даних щодо 12 показників, і їх наявність у звіті пов'язана з історичними причинами, але якщо ситуація із наданням статистики українською стороною не покращиться, Україна, швидше за все, буде виключена з майбутніх випусків Європейського табло інновацій.

Важко сказати, чи покращить доступність відсутніх даних позиції України в рейтингу, але можна з упевненістю сказати, що виключення нашої країни з такої авторитетної оцінки завдасть серйозного удару по політичному іміджу на міжнародному рівні. Тому нинішня ситуація є досить тривожним сигналом як з точки зору ефективності державного управління, так і з точки зору іноземних інвестицій.

Проведений покомпонентний аналіз свідчить, що Україна має значні нереалізовані можливості в інноваційному розвитку, особливо щодо комерціалізації нововведень, а також у сфері захисту прав на інтелектуальну власність. Головними перевагами України є вигідне географічне положення, ємний ринок, наявність

поглибленої та всебічної зони вільної торгівлі між Україною та ЄС та відносно високий рівень розвитку людського потенціалу.

Практично єдиним джерелом фінансування інноваційної діяльності в Україні залишаються власні кошти підприємств та організацій, частка фінансування за рахунок державного бюджету та іноземних інвестицій практично нульові.

Однак у 2021 році Європейський інвестиційний банк інвестує 120 млн. євро у комплексну «термомодернізацію» українських вишів у рамках проекту «Вища освіта України», який є частиною спільної підтримки ЄІБ та ЄС Україні в у сфері енергоефективності. Проект також співфінансується Північною екологічною фінансовою корпорацією (NEFCO) у сумі 30 мільйонів євро.

Близько 49 мільйонів євро інвестують в шість державних університетів Чернігова, Харкова, Львова, Полтави, Сум та Вінниці. Крім того, ці університети отримують грантове фінансування у розмірі 10 мільйонів євро через Фонд Східноєвропейського партнерства з енергоефективності та довкілля (E5P). Основним партнером проекту є Міністерство освіти і науки України.

Отже, з вище зазначеного можна зробити висновок, що, необхідно вкладати, з одного боку, набагато більше інвестицій у науково-дослідну діяльність та в освіту людей, з іншого – необхідна співпраця міждержавними та приватними установами, в тому числі і між університетами та підприємствами. На нашу думку, для того, щоб краще використати багатий потенціал України (саме людські ресурси), необхідна ефективна взаємодія державної та підприємницької політики. Необхідно розробити спеціальні заходи, які сприятимуть розвитку наукомістких галузей промисловості. Національні та іноземні підприємства мають інвестувати набагато більше ресурсів у науково-дослідну діяльність держави. Уряд, у свою чергу, повинен застосовувати спеціальні заходи інноваційної політики, що сприяють розвитку наукомістких галузей промисловості.

Реалізація інвестиційно-інноваційних програм дозволить системно вирішувати всі проблеми, що виникають при зміні методів та підходів доінвестиційного забезпечення інноваційних процесів, раціоналізації механізму управління процесом залучення інвестицій в інновації, а також допоможе визначити ефективність

інвестування в інноваційні проекти не тільки на основі досліджень, а й на практиці.

2.3. Наслідки та ефективність інноваційно-інвестиційного співробітництва України та ЄС

Європейська інтеграція України – багаторівневий, динамічний і тривалий процес, який має складну, часом драматичну еволюцію і залежить від багатьох внутрішніх і зовнішніх факторів.

На сьогодні головною необхідністю є залучення додаткових фінансових ресурсів для економіки будь-якої держави в тому числі і України як засобу її зміцнення, адже, як показують закордонні тенденції, використання певних фінансових інструментів, надає позитивний та стабілізуючий вплив. Особливої актуальності цей напрямок набув в умовах дестабілізації курсу валют, цін на нафтові ресурси та пандемії, викликані COVID-19. У цих умовах питання вірного напрямку фінансових потоків набуло особливого значення.

Більшість фахівців, які розглядають проблему інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні, найбільшу роль відводять у цьому саме державі. Фахівці вважають, що державна політика прямої інвестиційної підтримки інновацій має стати провідним чинником. Однак доводиться констатувати, що від початку економічної реформи принципи такої політики так і не були сформульовані, а окремі заходи, спрямовані на підтримку інновацій, не дали очікуваного результату. Причини ситуації, що склалася, полягають у наступному [24]:

1. Протягом тривалого періоду державна політика підтримки інновацій фактично ототожнювалася з підтримкою науки, а в рамках її основна увага приділялася фінансовому забезпеченню державних наукових організацій. При цьому критерії надання зазначеної допомоги не відображали необхідність створення у наукових організацій стимулів для пошуку форм інноваційного партнерства з приватним бізнесом.

2. При визначенні пріоритетів державного сприяння інноваціям головний акцент було зроблено на пошуку «стратегічно важливих напрямів» технологічного

розвитку, на яких планувалося сконцентрувати бюджетні ресурси. За такого підходу держава фактично підміняла ринкові механізми як у відборі інноваційних проектів на підтримку, і у визначенні джерел їх фінансування. В умовах, коли обсяг фінансових ресурсів, що виділявся, був вкрай незначним, надання допомоги «точковим» проектам не могло призвести до досягнення результатів, що мають важливе значення для всієї економіки.

3. На тлі спроб держави безпосередньо брати участь у фінансуванні інноваційних проектів недостатньо уваги приділялося проблемам, вирішення яких створювало б у приватного бізнесу стимули до самостійного збільшення обсягів інвестицій в інновації. Припинення державної підтримки автоматично веде до стагнації інноваційної діяльності.

4. Відсутність діалогу між органами державної влади, з одної сторони, та вітчизняним бізнесом – з іншої, призводило до численних різночитань у трактуванні базових питань державного сприяння інноваціям.

Таким чином, реалізація ефективної інноваційно-інвестиційної політики призведе не лише до змін у динаміці інвестиційних та інноваційних процесів, а також до змін їх принципів, методів, механізмів реалізації, критеріїв прийняття управлінських рішень. Усі зміни, які з'являться в результаті реалізації інвестиційно-інноваційної політики на державному рівні, створять основу для розробки та впровадження нових засобів, методів та механізмів з якісно новими властивостями [79].

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС відкриває значні перспективи для української промисловості, які обумовлюються розширенням доступу до містких європейських ринків збуту, використанням можливостей України щодо залучення іноземних інвестицій та трансферу технологій, а також участі у різноманітних програмах розвитку ЄС. Використання Україною всіх переваг від підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС вимагає чіткого визначення пріоритетів у розвитку міжнародного науково-технічного і виробничого співробітництва. Європейський Союз, будучи потужним виробником та експортером високотехнологічної продукції (найбільші прибутки від експорту в ЄС

забезпечуються високо- та середньо-технологічними секторами, серед яких машинобудування, хімічна та фармацевтична галузі, авіакосмічна промисловість, харчопереробний комплекс), дотримується курсу на стимулювання промислових інновацій, а також розбудову циркулярної економіки на засадах сталого розвитку [106].

На сьогодні Європейський Союз є одним з найбільших іноземних інвесторів України. Саме залучення довгострокових інвестиційних ресурсів є актуальним на даному етапі розвитку нашої країни. За підрахунками експертів, Україні потрібно щороку вкладати в модернізацію економіки (насамперед промисловості) 70 млрд. дол. Без залучення іноземних інвестицій Україна не спроможна на такі капіталовкладення [103].

Також слід нагадати, що більша частина ВВП країни знаходиться в «тіні». Насамперед це частина коштів від переказів мігрантів, яка надходить в країну «тіньовими каналами». Доречним було б звернути увагу держави на розробку програм мотивації мігрантів надсилати перекази через банківську систему. Щодо науково-технічного розвитку країни, то Держінформ науки продовжує співробітництво не тільки із Європейським союзом загалом, а із окремими його країнами-членами. На сьогоднішній день Україною укладено 18 двосторонніх науково-технічних угод з країнами-членами ЄС та асоційованими державами.

На даний час економіка України перебуває в складній економічній ситуації, яка зберегла тенденції до погіршення у 2015 році внаслідок продовження агресивної політики Російської Федерації, окупації Криму і військових операцій на сході України, пандемії коронавірусу. Питання створення сприятливих умов розвитку бізнес клімату в Україні залишається одним з найактуальніших.

Незважаючи на те, що Україна нагально потребує іноземних інвестицій, для них існують серйозні перешкоди, включаючи нестабільне та непередбачуване законодавство, відсутність незалежної судової влади (зловживання судів), корпоративне рейдерство, переслідування з боку податкових органів, недоліки в імплементації законів, затримки і непрозорість у поверненні ПДВ, корупція та низький рівень захисту прав власності. Обидві сторони погоджуються з тим, що

необхідно докласти більше зусиль для покращення ситуації, і тому, частковий вступ в силу з 1 січня 2016 року Поглибленої та Всеосяжної угоди Вільної Торгівлі повинен покращити бізнес-клімат в країні [107].

Інноваційно-інвестиційна діяльність є життєво необхідною як для економіки України, так і для економік країн Європейського Союзу. Така діяльність не лише є двигуном економічного росту та створення робочих місць, але й має повсякденний вплив на життя людей та їхню діяльність. Зростання торгівлі та конкуренції сприяє зниженню цін, підвищенню якості продукції та розширенню вибору споживачів, а також створенню нових та якісніших робочих місць для обох торговельних партнерів. Економіка Євросоюзу є однією із найвідкритіших у світі, має дуже низькі середні тарифи і сповідує принцип лібералізації торгівлі для блага всіх. Євросоюз був завзятим прихильником вступу України до Світової організації торгівлі (СОТ), до якої Україна приєдналася у 2008 році. ЄС вважав і продовжує вважати, що тісніша економічна інтеграція та більш активна співпраця з Україною сприятимуть економічному зростанню нашої країни.

У сучасному світі податкове стимулювання інноваційної активності підприємств є одним із важливих напрямів державного регулювання економіки. Про це свідчить практика багатьох держав світу як з розвиненою, так і з економікою, що розвивається, яка передбачає значне зростання інвестицій у науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (НДДКР). В Україні інноваційний розвиток економіки здійснюється уповільненими темпами, і як наслідок – застаріла технологічна структура, невідповідність значної частини вітчизняної продукції сучасним стандартам, експлуатація застарілих екологічно небезпечних та ресурсномістких засобів виробництва обмежують доступ держави до глобальних ланцюжків створення вартості [40, с. 6].

Становлення інвестиційно-інноваційного розвитку України супроводжується низькими темпами інноваційних змін у технологічній структурі економіки країни. Нестабільне інституційне середовище в державі руйнує фундаментальну базу для забезпечення структурних реформ економіки на інноваційних принципах.

Згідно зі статистичними даними в Україні спостерігаються тенденції

зниження: кількості організацій, що виконують наукові дослідження та розробки, з 950 у 2018 році до 769 одиниць в 2020 році, а також чисельності наукових співробітників із 88128 осіб у 2018 році до 78 860 осіб у 2020 році [89] (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Показники діяльності наукових організацій (2018-2020)

Показник	2018	2019	2020
Кількість організацій, які здійснювали НДР, одиниць	950	950	769
Кількість працівників, задіяних у виконанні НДР, осіб	88128	79262	78860

Примітка. Складено автором на основі офіційного сайту Державної служби статистики України

Суми витрат на фінансування науково-дослідних розробок (НДР) за рахунок коштів державного бюджету хоч не значними темпами, але збільшуються. Так країни Європейського союзу інвестували в НДР у 2018 році – 3642585,7 тис. грн., 2019 році – 3856175 тис. грн., у 2020 році – 4083258,5 тис. грн. [89] (табл. 2.10):

Таблиця 2.10

Витрати на НДР за джерелами фінансування, тис. грн.

Показник	2018	2019	2020
Усього	16773724,5	17254629,7	17022419,3
кошти бюджету	6222735,4	6724744,9	7411791,4
з них державного бюджету	6020886,6	6603856,1	7344736,8
власні кошти	1610011,8	1725112	2105454,1
кошти організацій державного сектору	1141575,7	798621,8	799810,6
кошти організацій підприємницького сектору	3947379,8	4035650,1	2527767,2
кошти організацій сектору вищої освіти	6764,9	3709,6	15764,3
кошти приватних некомерційних організацій	21276,7	14662,6	10452,1
кошти іноземних джерел	3642585,7	3856175	4083258,5
кошти інших джерел	181394,5	95953,7	68121,1

Примітка. Складено автором на основі офіційного сайту Державної служби статистики України

Такі позитивні тенденції свідчать про ефективний комплекс заходів, спрямованих на інвестиційно-інноваційний розвиток НДР в тому числі і за рахунок

джерел Європейського союзу та економіки в цілому. Зазвичай базою реалізації державної політики у сфері інвестицій та інновацій служить комплекс програм та стратегій розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності підприємств і хоча в Україні є відповідні державні програми, а також розробляються проекти стратегій інноваційного розвитку економіки, за оцінками фахівців за останні роки в країні не реалізовано заходи в рамках державної політики щодо покращення інституційного середовища у сфері інвестицій та інновацій, стимулювання підприємств до інвестиційно-інноваційної діяльності, розвитку різноманітних інструментів підтримки техніко-технологічної модернізації виробництва товарів та послуг.

Розгортання науково-технічної революції обумовило необхідність розвитку міжнародного співробітництва країн в науково-інноваційній сфері, яке нині вважається пріоритетним, підпорядковуючим собі інші напрями світової співпраці. Поступовий розвиток високотехнологічних виробництв дозволяють Україні обирати раціональні варіанти науково-інноваційного співробітництва.

Сформована законодавча база про інноваційні інвестиції в Україні, яка визначає основи регулювання інноваційної діяльності, її стратегічні напрями, також не має стабільності та цілісності, дія окремих норм припинена. Ключовими проблемами залишаються такі [77, с. 94]:

- недостатня якість бізнес-середовища, збереження нерозвиненості умов для справедливої конкуренції на ринках, а також для отримання державної підтримки;

- збереження значних бар'єрів для поширення в економіці нових технологій, зумовлених відсутністю державної технологічної політики та неефективним галузевим регулюванням, включаючи процедури сертифікації, митне та податкове адміністрування;

- недостатня ефективність інструментів державної підтримки інновацій: обмежена гнучкість, нерозвиненість механізмів розподілу ризиків між державою та бізнесом, слабка орієнтованість на стимулювання зв'язків між різними учасниками інноваційних процесів, на формування та розвиток науково-виробничих та технологічного партнерства[37, с. 316];

- недостатність зусиль регіональної та місцевої влади щодо покращення умов

для інноваційної діяльності;

– безперервна трансформація органів державного управління науково-технічною та інноваційною діяльністю, відсутність внаслідок цього виваженої та довгострокової політики у інноваційній сфері [69, с. 14];

– не сформовано інноваційну культуру суспільства.

У той же час, подальша співпраця України з Європейським союзом можлива за умови перебудови господарства на інноваційній основі, активної модернізації вітчизняного науково-технічного потенціалу за умов нео індустріального розвитку світової економіки.

Одним із кроків у цьому напрямку стала Угода про асоціацію та поглиблену та всеосяжній зоні вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом. Передбачається, що це відкриє нові можливості для вітчизняної економіки та одночасно вимагатиме здійснення корінних реформ у соціально-економічній сфері, модернізації виробництва, мобілізації та ефективного спрямування значних інвестиційних ресурсів у розвиток промисловості [68, с. 3].

Важливим інструментом державної політики, спрямованої на підтримку промислових підприємств та вітчизняної економіки загалом є податкове стимулювання інвестиційно-інноваційної активності суб'єктів господарської діяльності.

У Податковому кодексі України(ПКУ) стимулювання інноваційної діяльності знаходить вираз у звільненні певних операцій від податку на додану вартість(ПДВ). У частині ПДВ передбачено звільнення від оподаткування[1]:

1) операцій із ввезення на митну територію України: обладнання, що працює на відновлюваних джерелах енергії, енергозберігаючого обладнання та матеріалів, засобів вимірювання, контролю та управління витратами паливно-енергетичних ресурсів, обладнання та матеріалів для виробництва альтернативних видів палива або для виробництва енергії з відновлюваних джерел енергії;

– матеріалів, обладнання, комплектуючих, що використовуються для виробництва обладнання, що працює на відновлюваних джерелах енергії; матеріалів, сировини, обладнання та комплектуючих, які будуть використовуватися

у виробництві альтернативних видів палива чи виробництві енергії із відновлюваних джерел енергії; енергозберігаючого обладнання та матеріалів, виробів, експлуатація яких забезпечує економію та раціональне використання паливно-енергоресурсів;

2) результатів науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, що виконуються для потреб літакобудівної промисловості:

– за рахунок кредитних коштів, залучених під гарантії Кабінету Міністрів України для фінансування ратифікованого Верховною Радою України Договору між Україною та Федеративною Республікою Бразилія про довгострокову співпрацю щодо використання ракети-носія «Циклон-4» на пусковому центрі Алкантару, на користь резидентів-суб'єктів космічної діяльності, які отримали ліцензію на право її здійснення та беруть участь у реалізації цього Договору. З метою застосування цієї пільги Кабінет Міністрів України встановлює порядок ведення реєстру зазначених науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт.

На практиці податкове стимулювання інноваційної діяльності в Україні законодавчо не забезпечується та постійно змінюється. Так, у 2005 р. із Закону України «Про інноваційну діяльність» виключено розділ про особливості у оподаткуванні та митному регулюванні інноваційної діяльності. Згідно з останніми змінами, внесеним до ПКУ, виключено статті про податкове стимулювання впровадження підприємствами енергоефективних технологій шляхом звільнення від оподаткування 80% прибутку підприємств, отриманого від продажу на митній території України товарів власного виробництва за переліком, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Досвід країн Європейського союзу: Бельгії, Португалії, які активно розвивають промисловість на інноваційній основі, свідчить про те, що звільнення від сплати податків не є дієвим інструментом стимулювання діяльності суб'єкта господарювання як у стратегічно важливих секторах економіки, так і в економіці загалом. Для цього у світовій практиці широко використовуються різноманітні податкові інструменти стимулювання інноваційної активності підприємств, які відповідають стратегічним напрямкам та пріоритетам соціально-економічного розвитку держави.

У багатьох країнах світу необхідність ефективного податкового стимулювання інвестицій та інновацій загострилася через наслідки світової фінансово-економічної кризи з двох причин:

- виникла потреба збалансувати витрати на інноваційну політику щодо витрат на інші напрямів;
- падіння економічної активності сприяло пошуку нових джерел зростання.

Податкові стимули НДДКР є одним із найпопулярніших інструментів інвестиційно-інноваційної політики. По суті вони знижують податкове навантаження на доходи підприємств, які займаються інноваційною діяльністю та несуть витрати на НДДКР, або підприємств, які мають дохід від комерціалізації інтелектуальної власності.

Хоча податкові стимули є загальними, вони далеко не однорідні та суттєво відрізняються за країнами [114] (табл. 2.11):

Таблиця 2.11

Податкові кредити (Витрати на НДДКР)	Податковий кредит зменшує ставку податку на прибуток корпорації; Ставка може застосовуватись до будь-якого корпоративного податку, прибуткового податку для зайнятих у сфері НДДКР або доходів фізичних осіб, які здійснюють діяльність у сфері НДДКР	Бельгія, Данія, Ірландія, Іспанія, Італія, Нідерланди, Польща, Франція
Податкові знижки (Витрати на НДДКР)	Податкова знижка зменшує базу оподаткування, дозволяючи збільшити витрати на НДДКР	Угорщина, Греція, Данія, Кіпр, Нідерланди, Польща, Чехія,

Примітка. Складено автором на основі: ComparativeandSummaryReporton BRICS NationalInnovationSystems: BRICS Project

Найбільш поширені інвестиційні податкові кредити. Для стимулювання розвитку промисловості Бельгія, Данія, Ірландія, Іспанія, Італія, Нідерланди,

Польща, Франція широко використовують інвестиційні податкові кредити в тих видах економічної діяльності, що відповідають стратегічним пріоритетам соціально-економічного розвитку держави.

У Данії інвестиційні кредити є основним джерелом державної фінансової підтримки розвитку НДДКР на підприємствах. Як показує світова практика, у податковому стимулюванні інвестиційно-інноваційного розвитку економіки найкращими є об'ємні податкові кредити на НДДКР.

Податкові стимули мають бути спрямовані на діяльність у сфері НДДКР, яка принесе внесок у світовий запас знань, а не підтримуватиме діяльність, обмежену вдосконаленням досвіду роботи цього підприємства. Тому в Україні під час вирішення завдань податкового стимулювання інноваційної діяльності необхідно враховувати, що у кожній країні система податкових стимулів формується поступово, з урахуванням не лише накопиченого світового досвіду, а також факторів, умов та обмежень інституційного середовища, специфічних для кожної держави. А закордонний досвід надає певні орієнтири, які можуть та мають бути використані для формування ефективної системи податкового стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності, адекватної умовам та обмеженням України.

Проведене дослідження дозволяє виділити основні категорії податкового стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності в Україні:

- платник податків – юридична особа, яка отримує прибуток від здійснення на території держави господарської діяльності;
- об'єкт податкового стимулювання – сума коштів, які платник податків виділяє на розвиток НДДКР;
- база податкового стимулювання – сума перевищення витрат на інновації поточного року над базовою сумою витрат, яка є середньою сумою витрат на інновації;
- ставка інвестиційного податкового кредиту – законодавчо встановлений розмір інвестиційно-податкового кредиту у відсотковому співвідношенні до основи оподаткування.

На сьогоднішній день, одним з найбільш перспективних для вкладення

капіталу є напрямком медицини. Даний напрямок включає багато варіацій (значна частина яких відноситься до біотехнологій) для створення проектів та залучення додаткових коштів. Так, у проекти подібного плану дедалі частіше стали вкладати великі суми технологічні мільярдери, такі як Д. Безос, Б. Гейтс, М. Блумберг, П. Тіль, У. Баффет і інші. Наприклад, біотехнологічна компанія Grail, інвесторами якої виступили Д. Безос та Б. Гейтс, займалася розробками тестів для раннього виявлення раку (за допомогою вивчення клітин крові), пізніше її за 8 млрд. дол. США. викупила компанія Illumina, що є світовим лідером у ДНК-діагностуванні. Компанія Berkshire Hathaway здійснила інвестування у фармацевтичну галузь майже 6 млрд. дол. США, одразу у чотири фірми (серед яких два розробники вакцин від COVID-19). Компанія придбала 21,3 млн. акцій AbbVie, 30 млн. акцій Bristol-MyersSquibb, 22,4 млн. акцій Merck та 3,7 млн. акцій Pfizer. Тоді як в Україні, Інститут мікробіології АН України, який добре зарекомендував у сфері дослідження вірусних інфекцій, не отримує ні грантів від великого бізнесу, ні додаткових вкладень від держави.

ЄС є ключовим партнером України в підтримці реформ та наданні фінансової допомоги. Надаючи кредити, кредитні гарантії та гранти, Брюссель прагне впливати на динаміку реформування, в цілому дотримуючись концепції нормативної сили, тобто поширення певних норм і цінностей на сусідні країни. Статтею 453 Угоди про асоціацію передбачено, що Україна отримує фінансову допомогу через відповідні механізми та інструменти фінансування ЄС.

Існують кілька напрямів фінансової допомоги ЄС. Це, по-перше, п'ять структурних фондів ЄС, спрямованих на вирівнювання та гармонізацію економічного розвитку в різних регіонах Союзу. Структурні фонди розподіляють кошти лише між країнами-членами ЄС. По-друге, є програми транскордонної, транснаціональної та міжрегіональної співпраці, в рамках яких співробітництво із країнами не-членами ЄС, як правило, концентрується на регіональному рівні та реалізується за участі країн сусідів з ЄС. По-третє, існують програми фінансової допомоги для країн-кандидатів на вступ до ЄС. Україні однаково важко буде претендувати як на допомогу для країн-кандидатів (як і отримати такий статус), так і

на кошти структурних фондів ЄС. Збільшити доступ до регіональних програм можна, пропонуючи проекти, які зацікавлять наших західних сусідів – Польщу, Угорщину, Румунію чи Словаччину – але потенційний обсяг коштів, отриманих у такий спосіб, буде невеликим.

Україна отримує фінансову допомогу ЄС та кредити або кредитні гарантії. Кошти, що виділяються в рамках цих програм, набагато перевищують обсяги програм регіонального співробітництва ЄС. Аналіз інструментів впливу ЄС на зміни в цільових країнах демонструє наявність широкого спектра можливостей. З одного боку, можна виділити пасивні – привабливість членства; та активні – умови приєднання – інструменти. З іншого боку, їх можна поділити на моделі (законодавчі та інституційні), гроші, моніторинг та оцінку, контроль і поради. ЄС покладається на здатність виступати своєрідним гравітаційним ядром та взірцем для країн-сусідів.

Але практика останніх років переконує: потенціал Угоди про асоціацію без перспектив членства та додаткового доступу до фінансування буває недостатнім для стимулювання масштабних змін у суспільствах. Досвід політичних реформ в Україні свідчить про те, що вони мають охоплювати широкі кола зацікавлених суб'єктів: державні інституції, групи із захисту прав, неурядові організації, політичні партії тощо, завдяки чому політичний процес можна буде зробити інклюзивним. Пріоритет має бути надано проектам і крокам, здатним приносити вимірюваний та наявний позитивний результат для громадян України [112, с. 92].

Важливими цілями політичних реформ в Україні є збільшення інституційної спроможності держави, ефективного урядування, верховенства права та безпеки. Це пов'язане з невтішним досвідом реформування слабких держав попередніми десятиліттями. Інвестування значних коштів не здатне побороти слабкість інституцій, що, своєю чергою, породжує нездатність таких інституцій ефективно абсорбувати міжнародну допомогу. Коло замикається, і слабкість держави, а разом з нею і корупція консервуються на тривалий час. Низька ефективність державних інституцій в Україні на всіх рівнях робить розробку та впровадження цілісних державних політик у різних сферах майже неможливим. Відсталість механізмів контролю за публічними видатками створює сприятливе середовище для корупції,

яка, своєю чергою, робить неможливою розбудову правової держави та підриває довіру до державних інституцій [112, с. 92].

В Україні продовжує функціонувати олігархічна модель політичної системи, що в багатьох аспектах є несумісною з європейськими цінностями: демократією, верховенством права й ефективними механізмами захисту прав меншин. Замість цього така модель ставить правоохоронні органи на службу радше певним групам впливу, аніж громадянам і суспільному благу; створює дефіцит демократії та безпеки; збільшує ризики внутрішніх конфліктів та консервує бідність. ЄС прагне уникнути розвитку подій в Україні за цим сценарієм, а тому питання права, безпеки та боротьби з корупцією є для нього принципово важливими. Для України ж вони виступають необхідними передумовами будь-якої серйозної розмови про збільшення обсягів допомоги з боку ЄС. Метою політичних перетворень в Україні виступає, з європейської точки зору, побудова правового суспільства, заснованого на повазі до прав людей, прав меншин та гендерної рівності, в якому безпека, процвітання та верховенство права забезпечувалися б дієвими, прозорими та відповідальними інституціями публічної влади.

Таким чином, ми можемо зробити висновок про те, що для України як приймаючої країни важливо не просто прагнути усунення зайвих бюрократичних та інших бар'єрів на шляху інвестицій, а й постійно відстежувати становище країн-конкурентів, які є лідерами із залучення інвестицій для спільної діяльності. Адже саме спільні підприємства завжди були і залишаються однією з перспективних і водночас інноваційних форм міжнародного співробітництва.

Висновки до розділу 2.

За останні роки практично не змінюється коло головних інвесторів України. Вони діляться на чотири великі групи: економічно розвинені країни і європейські країни, які розвиваються (Німеччину, Австрію, Францію, Швецію); країни з режимом зниженого оподаткування (Нідерланди).

В розрізі регіонів, у другому півріччі 2021 року найбільш інвестицій припало

на м. Київ – 527,2 млн. дол. США, серед областей лідируючу позицію займає Запорізька область – 206,2 млн. дол. США.

На основі зведених показників Глобального індексу інновацій за 2021 рік розглянуто динаміку інноваційної активності в міжнародному масштабі, проведено порівняльний аналіз, визначено місце України. У ГПІ Україна займає 49 місце серед 131 країни, демонструючи загальне зростання в рейтингу інноваційного індексу. Відзначається, що пандемія коронавірусу здійснила негативний вплив на інноваційну діяльність та спричинила значне падіння національної та світової економіки. Водночас, уражаючи одні галузі, COVID-19 стимулює розвиток та фінансування інновацій в інших, особливо у сфері комп'ютерних технологій, цифровізації, охорони здоров'я. Дослідження підтвердило стабільність інноваційного розвитку країн, які традиційно були лідерами за цим індексом у попередні роки.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ЄС У СФЕРІ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1. Шляхи формування привабливого інноваційного середовища в Україні

Введена у 1980-х рр. у науковий обіг завдяки дослідженням групи вчених GREMI(європейської групи з вивчення інноваційного середовища), зокрема Ф. Айдало, М. Кастельса, П. Холла, категорія «інноваційне середовище» спочатку трактувалася у значенні як засіб системного аналізу умов, що активізують інноваційний процес та сприяють розвитку нових ринків, зростанню кількості нових ідей та створення нових виробництв.

Група вчених GREMI виявила таке:

- інноваційне середовище це певні умови для створення, розробки та дифузії інновацій;
- елементи інноваційного середовища знаходяться в системі взаємозалежних відносин;
- основу створення інновацій становить соціологічний аспект інноваційного середовища.

Емпіричні дослідження дозволили GREMI скласти наступну групу елементів інноваційного середовища: виробники інтелектуального продукту (НДІ, виші, новатори),споживачі інноваційного процесу, інноваційна інфраструктура та інвестори. З урахуванням сучасних реалій розвитку економіки, враховуючи, що інноваційна діяльність – це завжди ризик та невизначеність, вважаємо за доцільне до зазначених елементів додати експертів, які здійснюють супровід та аналіз цієї діяльності.

У процесі формування інноваційного середовища всі елементи знаходяться у функціонально скоординованих щодо один одного відносинах, результатом

взаємодії яких є або позитивні, або негативні контакти. Однак повноцінний розвиток інноваційного середовища передбачає пропорційність та узгодженість у використанні певних методологічних можливостей: інвестиційної синергії та інноваційного альянсу науково-виробничих структур.

Однак питання загально визнаного визначення інноваційного середовища, яке повною мірою розкриває його сутність і природу, як і раніше залишається відкритим. На нашу думку, інноваційне середовище – це комплексне поняття, що має когнітивний характер, що відображає взаємозв'язок змінних ресурсів та факторів як гармонізованих елементів, що перебувають у стані внутрішньої стійкості та динамізму системи, пов'язані з рухливістю зовнішніх факторів.

Проаналізувавши динаміку показників інноваційної діяльності, ми дійшли висновку, що на сьогоднішній день існуючі методи інноваційної гармонізації середовища не забезпечують необхідного розвитку економічних систем. Як потенційні бар'єри на шляху до формування привабливого інноваційного середовища в Україні пропонуємо віднести (рис. 3.1):

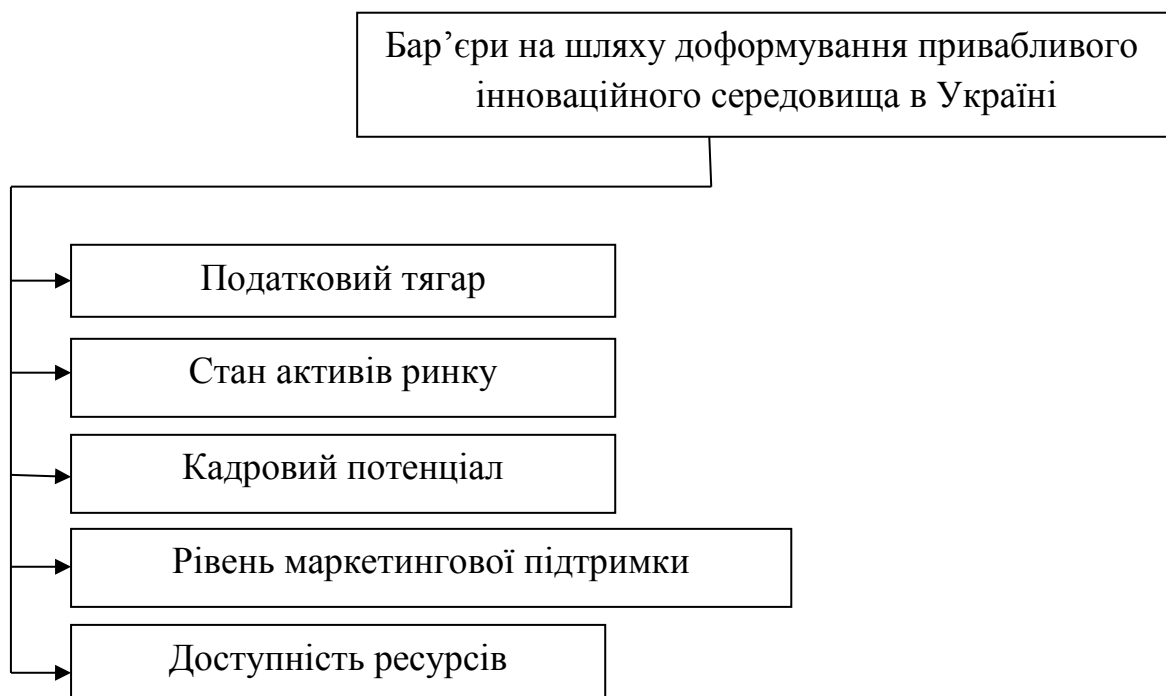

Рис. 3.1. Бар'єри на шляху до формування привабливого інноваційного середовища в Україні

Примітка. Побудовано автором.

Потреба у пильній увазі до зазначених питань продиктована крайньою необхідністю у структурних змінах економіки України, інноваційному ривку, що дозволить посилити приріст основних макроекономічних показників.

Аналізуючи взаємозв'язок інвестиційної діяльності та науково-технічного прогресу необхідно виділити такі аспекти [79]:

- інвестиції забезпечують реалізацію інноваційного процесу, а інновації у свою чергу сприяють створенню додаткового капіталу, а це забезпечує створення нових інвестицій;

- прийнято вважати, що в умовах економічної стабільності в державі всі інвестиції повинні бути залучені в інноваційну сферу, в умовах економічної кризи бути спрямовані вже на підтримку існуючих виробничих фондів, що недостатньо технологічно забезпечені;

- інновації як окремий сегмент інвестиційного ринку;

- інновація – це результат інвестування у створення окремого нового продукту чи процесу у певні сфери діяльності;

- інвестиції без інновацій призводять до неефективного виробництва з використанням застарілих технологій, а це сприяє орієнтації економіки на екстенсивний розвиток

Внаслідок непослідовного проведення та низької ефективності державної інноваційно-інвестиційної політики Україна відстає в технологічному розвитку від розвинених країн. Зменшується кількість інноваційно-активних підприємств, гальмується розвиток високотехнологічних галузей промисловості. Це призводить до зниження рівня конкурентоспроможності національної економіки.

Державне регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності має поєднувати у собі як прямі, так і непрямі методи управління. При розробці та реалізації інновацій виникає можливість отримати високу економічну ефективність від використання інвестиційних ресурсів. Тому необхідне вдосконалення чинної та розробка нової нормативно-правової бази, яка сприятиме інтенсифікації інноваційної діяльності та забезпечуватиме регулювання взаємовідносин учасників інвестиційних та інноваційних процесів адміністративно-правових стимулів та механізмів для

фінансової та організаційної підтримки науково-технічної діяльності.

У країнах із розвиненою ринковою економікою роль держави зводиться до виконання наступних основних завдань:

1) створення та підтримка системи юридичних гарантій прав власності та обов'язкового виконання контрактів;

2) підтримка інтенсивної конкуренції, що є основою формування стимулів до інвестицій;

3) подолання негативних зовнішніх ефектів господарської діяльності (зокрема, екологічних проблем), що завдає шкоди юридичним та фізичним особам та суспільству в цілому;

4) регулювання системи охорони здоров'я та забезпечення ефективної роботи ринку медичних послуг;

б) реформування природних монополій з метою їхнього підключення до ринкових механізмів та розвитку взаємодії держави з ринком.

Для здійснення ефективної інноваційно-інвестиційної політики на державному рівні необхідно:

– сформулювати стратегію розвитку інноваційної інфраструктури, забезпечити фінансову підтримку інноваційних процесів, стимулювати ефективність залучення іноземних інвесторів до технологічних інновацій;

– створити різні форми інтеграції науки з промисловістю, зокрема, за типом територіальних науково-промислових комплексів особливостями їх функціонування у ринковому середовищі;

– створити управлінські структури, які спеціалізуються на регулюванні взаємовідносин між учасниками інвестиційного та інноваційних процесів на регіональному рівні. Це можуть бути як окремі комітети в органах місцевого управління, а також самостійні установи, працівники яких відповідатимуть за консультування потенційних інвесторів та зможуть аналізувати конкурентоспроможність окремих сфер діяльності.

Формування національної інноваційної системи в Україні необхідно здійснювати у тісному взаємозв'язку з об'єднанням національних інноваційних

систем країн-членів ЄС в єдину мережу. Політика ЄС відзначається високою конструктивністю щодо вирішення проблем конкурентоспроможності на основі впровадження інноваційної стратегії розвитку, застосування новітніх інформаційних і телекомунікаційних технологій [8, с. 30].

Ризики інвестування інноваційної діяльності в Україні залишатимуться високими протягом тривалого періоду часу, що обумовлено відсутністю раціональної інфраструктури інноваційного розвитку національного господарства в цілому, окремих регіонів. Отже, формування необхідної інфраструктури, відповідної сучасним потребам національної економіки, є одним з найбільш важливих напрямів створення та підвищення ефективності функціонування механізму інвестування інноваційної діяльності. Перспективним напрямом розвитку інноваційної інфраструктури є, також, створення спеціальних фондів, які здійснюють підтримку інноваційного процесу на різних стадіях на основі використання як фінансових ресурсів приватних інвесторів, так і коштів бюджетів усіх рівнів. Системи венчурних фондів успішно діють в промислово розвинених країнах, формуючи необхідні умови для підвищення ефективності функціонування інноваційно активних суб'єктів господарювання.

Для раціоналізації процесу інвестування інноваційної діяльності необхідно сформулювати механізм відбору інноваційних проектів, що мають потенційно високий рівень окупності. У цьому зв'язку першою ланкою, що забезпечує розвиток інноваційної діяльності, повинні стати вищі навчальні заклади, що володіють значним інноваційним потенціалом і здатні заохотити співробітників і студентів до участі в інноваційних проектах [83, с. 142].

Для досягнення стабільного функціонування економіки країни в довгостроковій перспективі необхідне створення ефективної структури національного господарства, заснованої на поновлюваних ресурсах і наукомістких технологіях. Першочергова проблема її формування у період активної експлуатації природних ресурсів, національної інноваційної системи з розвинутою інфраструктурою та ефективними механізмами державного регулювання та підтримки. Інноваційна стратегія розвитку національної економіки – це погоджені

концепція, програмні напрямки, основні механізми та заходи органів влади, значної частини великих національних компаній, середнього та малого бізнесу, наукових, проектних та освітніх організацій, установ інфраструктури, спрямованих за умов підтримки населення на середньостроковий і довгостроковий стійкий економічний розвиток країни з метою масштабного системного становлення конкурентоспроможних наукомістких виробництв і формування інноваційного середовища на основі нових знань і технологій [11].

В Україні схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 526-р «Стратегію розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року». Реалізація Стратегії дасть змогу до 2030 року утворити національну інноваційну екосистему і забезпечити розвиток та ефективну взаємодію елементів національної інноваційної екосистеми, яка зможе стати рушієм прискореного економічного зростання, сприятиме впровадженню нових технологічних рішень.

Реалізація Стратегії забезпечить збільшення [4]:

- кількості фізичних осіб та суб'єктів господарювання, що займаються винахідництвом, прикладними дослідженнями та науково-технічними розробками, насамперед за межами державного сектору;
- кількості суб'єктів господарювання, що надають послуги із комерціалізації технологічних рішень;
- надходжень від продажу та використання (насамперед, експорту) об'єктів інтелектуальної власності, наукоємної продукції (результатів наукових досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок, програмного забезпечення, ноу-хау, інших інтелектуальних послуг);
- обсягів позабюджетного фінансування наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок;
- частки інвестицій у нематеріальні активи від усього обсягу капітальних інвестицій;
- частки доходів від експлуатації та продажу об'єктів інтелектуальної власності власного виробництва у фінансуванні закладів вищої освіти;
- частки підприємств, що займаються інноваціями, зокрема малих.

Ефективними інструментами стимулювання соціально-економічного розвитку, які активно використовуються різними країнами, є важелі податкової політики. Для формування привабливого інноваційного середовища в різних країнах (у тому числі в країнах лідерів за обсягами інвестицій в інновації США, Китаї та Японії) використовуються такі податкові стимули, як інвестиційні податкові кредити, податкові знижки, прискорена амортизація та знижена ставка прибуток. В Україні інституційне забезпечення інноваційного розвитку промисловості здійснюється повільними темпами, супроводжується погіршенням динаміки рівня витрат на науково-технічну діяльність, що призводить до невідповідності значної частини вітчизняної продукції до світових стандартів. У зв'язку з цим перспективою дослідження є розробка та наукове обґрунтування з використанням сучасного економіко-математичного інструментарію підходу до впровадження податкових стимулів НДДКР у вітчизняну практику, що сприятиме підвищенню інноваційної активності промислових підприємств та забезпечить економічне зростання у державі.

Слід, також, враховувати, що в сучасних економічних умовах для здійснення перспективних інновацій потрібні значні витрати всіх видів ресурсів, що визначає необхідність раціонального підходу до процесу планування інноваційної діяльності в період невизначеності впливу факторів зовнішнього і внутрішнього середовища суб'єктів господарювання на їхні фінансові результати. Необхідна імітаційна модель функціонування механізму інвестування інновацій, що відповідає потребам прискореного зростання національної економіки в період посилення конкуренції як на українському, так і на світовому ринках, що дозволяє найбільш раціональним чином використовувати накопичений потенціал господарства України (Додаток А).

«Хто ж буде фінансувати інновації» особливо актуальна в світлі збитку, нанесеного людству і світовій економіці пандемією COVID-19. Криза, викликана COVID-19, відіб'ється на інноваційній діяльності – від лідерів потрібні конкретні дії в міру переходу від ізоляції до відновлення економіки. Пандемія коронавірусу (COVID-19) викликала безпрецедентний спад у світовій економіці. Сучасна криза вдарила по інноваційній сфері якраз тоді, коли вона перебувала в самому розквіті.

На тлі істотного уповільнення глобального економічного зростання в 2020 році виникає питання: чи слід також очікувати скорочення обсягу НДДКР і втрати політичної волі до заохочення інновацій? Оскільки інновації мають найважливіше значення для стратегії розвитку корпорацій і національних стратегій економічного розвитку, можна очікувати, що вони постраждають не так сильно, як обіцяють прогнози. По суті пандемія нічого не змінила в тому факті, що проривні технології та інновації зберігають свій величезний потенціал. Очевидно, що провідні компанії та інвестори в НДДКР чинили б необачно, відмовившись від НДДКР та інновацій, якщо вони хочуть зберегти конкурентоспроможність в майбутньому. Наприклад, багато провідних науково-дослідницьких компаній в секторі інформаційних технологій мають великі резерви готівки, так і форсований розвиток цифровізації буде підтримувати інновації. У секторі фармацевтики і біотехнології, ще одному найбільшому з точки зору капіталовкладень в НДДКР секторі, можливо, також буде відзначено зростання витрат на НДДКР під впливом зростаючого інтересу до досліджень і розробок в галузі охорони здоров'я. Іншим ключовим галузям, таким як транспорт, доведеться швидше адаптуватися до нової ситуації з урахуванням відродження інтересу до пошуку джерел «чистої енергії». Крім того, криза, викликана COVID-19, може стати каталізатором інновацій в багатьох традиційних галузях, таких як туризм, освіта і роздрібна торгівля. Вона може також стимулювати інновації в організації робочих процесів на рівні підприємств і окремих працівників, так само як і в реорганізації виробництва в місцевому та світовому масштабах. Сьогодні вкрай важливо розкрити цей потенціал, для чого потрібна державна підтримка, а також моделі взаємодії і подальші капіталовкладення приватного сектора в інновації [98]. Що ж роблять політики для того, щоб пом'якшити потенційні негативні наслідки кризи COVID-19 для інноваційної діяльності?

Для того щоб пом'якшити наслідки ізоляції і підготуватися до рецесії, що насувається, уряди найбільших країн світу розробляють пакети заходів екстреної допомоги. Такі заходи покликані запобігти коротко- і середньостроковим збиткам для їх країн. Це цілком слушно. Основну увагу зараз направлено на підтримку бізнесу, наприклад, за допомогою кредитних гарантій. Однак ці заходи екстреної

допомоги не спрямовані конкретно на фінансування стартапів та інновацій. Стартапи стикаються з труднощами, намагаючись скористатися ними. Крім того, уряди поки не надають інноваціям та НДДКР першорядне значення в рамках нових пакетів заходів зі стимулювання економіки. Виняток становить тільки сектор охорони здоров'я. Країни спрямували колосальні і безпрецедентні кошти на створення вакцини проти коронавірусу. Зрозуміло, основна відповідальність за забезпечення благополуччя громадян країни лежить на її уряді, і увазі, яку приділяють системі охорони здоров'я. Водночас, як тільки ситуацію з пандемією вдасться взяти під контроль, вкрай важливо, щоб підтримка інновацій стала більш масштабною і здійснювалася антициклічно, тобто у міру різкого скорочення витрат на інновації з боку компаній уряди повинні взяти на себе турботу про те, щоб нейтралізувати вплив цього за рахунок збільшення власних витрат на інновації, навіть на тлі зростання державного боргу.

Паралельно з цим необхідно відстежувати вплив пандемії на науку та інноваційні системи. Окремі аспекти вселяють оптимізм, наприклад безпрецедентний рівень міжнародного співробітництва в галузі науки і зменшення бюрократичних перепон для вчених. Проте викликають побоювання, зокрема щодо зупинки найбільших дослідницьких проектів і можливе (і нерівномірне) зниження обсягу витрат на НДДКР в окремих областях.

Отже, інноваційне середовище – багаторівнева система, що об'єднує взаємозумовлені фактори зовнішнього та внутрішнього інноваційного середовища, що впливають на інноваційну діяльність та учасників інноваційного процесу. Для формування привабливого інноваційного середовища, необхідно враховувати фактори зовнішнього інноваційного середовища: соціальні, технологічні, економічні, політичні, інформаційні та інституційні та фактори внутрішнього інноваційного середовища: виробництво, фінанси, маркетинг, інноваційна інфраструктура.

Соціально-культурні фактори зовнішнього середовища надають різноспрямований вплив на ефективність функціонування механізму інвестування інноваційної діяльності залежно від особливостей ретроспективного розвитку

певного територіального господарського комплексу. Так, для Києва, Харкова, Одеси та інших міст характерний дуже високий рівень освіти трудових ресурсів, який є необхідною умовою формування позитивного та привабливого інноваційного середовища, що сприяє виробництву і впровадженню інновацій у певних структурних складових національного господарства.

3.2. Забезпечення сприятливого для ЄС інвестиційного клімату в Україні

Іноземні інвестиції можуть істотно вплинути на хід економічних перетворень, сприяють створенню нових робочих місць, приносять нові технології та менеджмент, прискорюють темпи науково-технічного прогресу та можуть принести багато інших позитивних економічних ефектів. Головним завданням держави стає проведення ефективної інвестиційної політики, спрямованої на створення сприятливих умов мобілізації інвестиційних ресурсів, інакше кажучи, створення сприятливого інвестиційного клімату, що сприятиме залученню економіки країни іноземних інвестицій.

Всебічна модернізація української економіки на основі переважно інноваційного розвитку потребує наявності адекватного інвестиційного клімату, підвищення мотивації та зацікавленості потенційних інвесторів (як внутрішніх, так і зовнішніх) у розвитку територій, у формуванні умов для залучення інвестицій.

Забезпечення сприятливого для ЄС інвестиційного клімату (ІК) в Україні є важливим фактором залучення інвестицій для структурної перебудови економіки, запровадження інноваційних розробок, нарощування основних фондів підприємств, покращення життєвого рівня населення та швидкого економічного зростання держави.

Існують різні підходи щодо трактування сутності інвестиційного клімату. Більшість дослідників цього феномену віддають перевагу його функції забезпечення ефективності функціонування капіталу інвестора. На наш погляд, підхід до проблеми інвестиційного клімату, коли враховуються лише інтереси інвестора, себе не виправдовує і, нарешті, призводить до негараздів і інвестиційним втратам як з

боку учасників інвестиційного процесу, так і суспільства в цілому. Тому об'єднання інтересів інвестора і суспільства – перспективніший шлях формування сприятливого інвестиційного клімату і для суб'єктів інвестиційного процесу і для суспільства.

Отже, під інвестиційним кліматом розуміють цілу систему чинників, що визначають ділову привабливість окремої країни чи території. Розрахунок можливих ризиків та очікуваної прибутковості інвестиційного об'єкта неможливий без урахування особливостей інвестиційного клімату.

Головну роль у створенні сприятливого інвестиційного клімату для ЄС відіграє держава, застосовуючи для цієї мети різні фінансові інструменти, формуючи необхідну нормативну базу. Отримати об'єктивну і справедливую оцінку інвестиційного клімату по конкретній галузі в окремому регіоні чи країні чи навіть у всьому світі досить складно. Існують різні методики оцінки інвестиційного клімату країн, включаючи дослідження таких факторів, як вартість капіталу та пов'язаний з цим курс національної валюти, рівень оподаткування, зрозумілість та передбачуваність всієї податкової системи, загальний обсяг іноземних інвестицій, внутрішня інвестиційна активність, рівень відтоку (припливу) капіталу з країни, рівень корупції та ємність корупційної складової під час здійснення інвестиційних угод, рівень справедливості правосуддя та загальна система захисту прав інвесторів.

Оцінку інвестиційного клімату Україні в сучасних умовах можна проводити на основі аналізу показників у різних рейтингах, звітах та доповідях, що складаються Світовим економічним форумом, Світовим банком, міжнародними рейтинговими агентствами, найбільшими аудиторськими компаніями. Інвестиційна привабливість регіонів України є одним із ключових параметрів, що визначають можливості та перспективи їх розвитку. Це пов'язано з тим фактом, що інвестиції є однією з рушійних сил економічного розвитку, оскільки дозволяють модернізувати існуючі та створювати нові об'єкти підприємницької діяльності, тим самим активізуючи ділову активність регіонів і, зрештою, поповнюючи бюджет, кошти якого надалі можуть бути спрямовані на вирішення інших соціально-економічних проблем. То ж слід дослідити тенденції зміни індексу інвестиційної привабливості України за 2019–2021 рр.[98] (рис. 3.2).

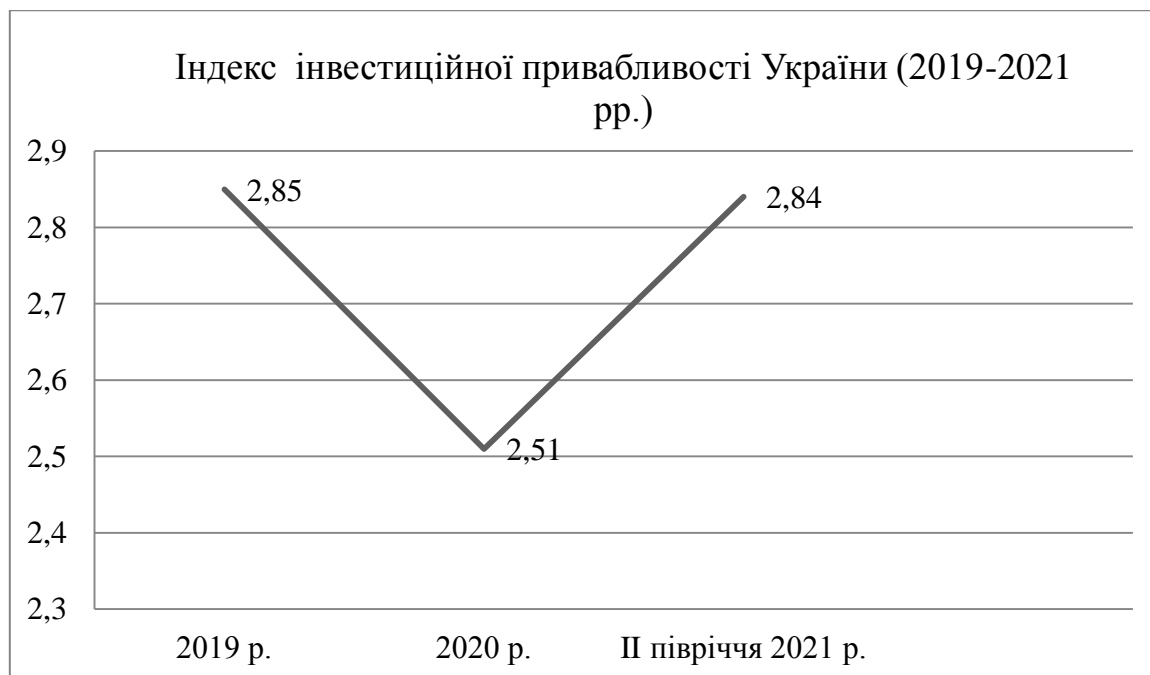

Рис. 3.2 Індекс інвестиційної привабливості України 2019-2021 рр.

Примітка. Побудовано автором за даними офіційного сайту Європейської бізнес-асоціації.

Індекс інвестиційної привабливості вимірюється за 5-бальною шкалою Лайкерта, умовно-позитивним є значення більше 3. За даними Європейської бізнес-асоціації, з 2017-2018 роки упродовж останнього десятиліття індекс інвестиційної привабливості України перевищував 3. Проте у 2019 році показник індексу інвестиційної привабливості України, знизився до рівня 2016 року. У 2020 році Європейська бізнес-асоціація провела дослідження шляхом опитування керівників компанії. Було запропоновано низку питань. Інвестиційний клімат упродовж 2020 р. зазнав негативних оцінок підприємців та інвесторів. Виявилось, що 78% опитаних вважають поточний інвестиційний клімат несприятливим, лише 12% вважають Україну вигідним ринком для нових інвесторів. При цьому серед негативних чинників, що впливають на інвестиційний клімат, названі слабка судова система (94% опитаних), високий рівень корупції (91%) та тіньова економіка (75%) [63, с. 65].

Таким чином, на нашу думку до головних чинників, які впливають на погіршення інвестиційного клімату України, що мають системний характер і охоплюють правову, економічну, науково-технологічну та фінансову складові належать (рис. 3.3).

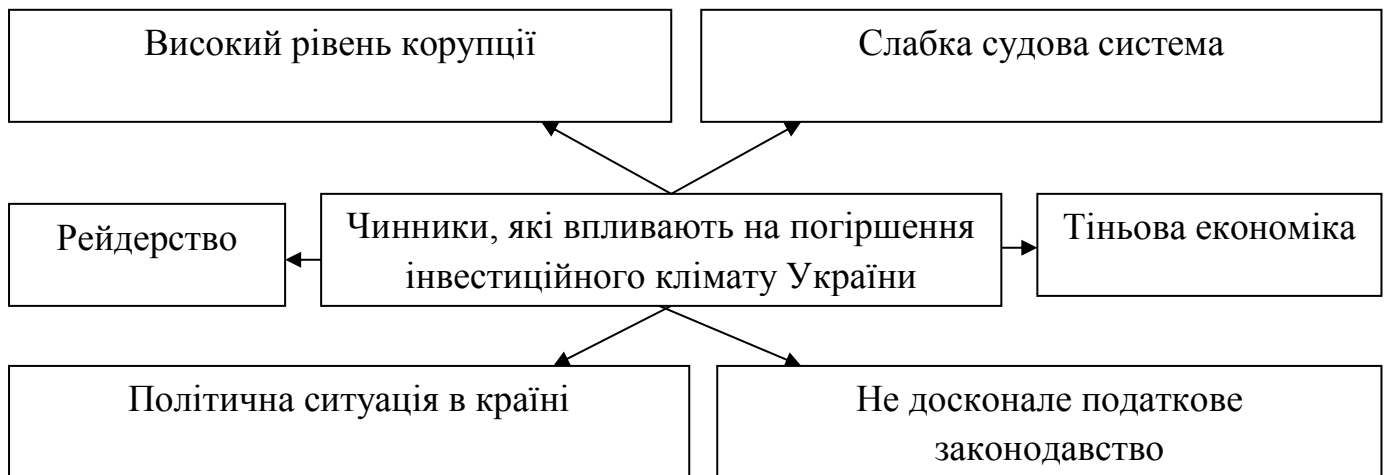

Рис. 3.3. Чинники, які впливають на погіршення інвестиційного клімату України
Примітка. Побудовано автором

Як ми бачимо, до основних чинників, що впливають на динаміку залучення іноземних інвестицій в економіку України, слід зарахувати політичну нестабільність, обумовлену наявністю конфлікту на Сході України, непрозорість дозвільної системи (у тому числі законодавчої) на загальнодержавному та регіональному рівнях, а також слабкою захищеністю прав інвесторів, неефективністю судової системи, наявністю випадків рейдерства, (з початку 2021 року в Україні зафіксовано 466 нових рейдерських атак, на сьогодні щодня відбувається як мінімум по два рейдерські захоплення), які супроводжуються рядом конфліктів між іноземними інвесторами та представниками регіональних еліт, органів виконавчої влади та місцевого самоврядування; відсутністю достатньої кількості якісних інвестиційних пропозицій з сторони органів місцевого самоврядування та національних підприємницьких структур.

Процес інвестування з країн ЄС в Україну стримується наступними факторами:

- незадовільний стан комунальної та транспортної інфраструктури;
- невідповідність земельних ділянок щодо забезпечення належної якості їх технічної інфраструктури;
- недостатнє інформаційне забезпечення та низька якість супроводу інвестиційних проектів на регіональному рівні.

Відносно значущий ресурс інвестиційної конкурентоспроможності серед регіонів України зберігається лише в окремих регіонах, насамперед у прикордонних, що примикають до країн ЄС.

Інвестиційний клімат піддавався впливу пандемії у тому числі. Результати політики залучення прямих іноземних інвестицій у 2020 р. виявилися провальними: приріст припливу ПІІ до України впродовж 2020 р. виявився негативним. Це означає, що інвестори не вводили, а, навпаки, виводили інвестиційні ресурси. Таке виведення становило 400 млн. дол. США [99]. Частково це було пов'язано з коронавірусною кризою, унаслідок якої спостерігаємо скорочення ПІІ у всьому світі. Однак більш важливим є те, що Україна так і не спромоглася запропонувати міжнародним інвесторам належних умов діяльності та безпеки.

На нашу думку, сьогодні ключовими напрямками для поглиблення відносин України з інвесторами ЄС є:

- обґрунтування ефективності використання ресурсного потенціалу співпраці ЄС та України;
- визначення розміру кредитів та пошук шляхів оптимізації міжнародного фінансового співробітництва;
- орієнтувати співпрацю України з ЄС на використання їх впливу на розвиток реального сектору економіки та забезпечення економічного та політичного суверенітету України.

Ми вважаємо, що для покращення інвестиційного клімату в умовах співробітництва України з ЄС необхідно насамперед модернізувати українську економіку відповідно до світових вимог. Для покращення інвестиційного клімату в Україні доцільно запровадити низку інноваційних заходів, які комплексно впливають на інвестиційний клімат в Україні. Вважаємо за доцільне запропонувати перелік заходів для формування сприятливого інвестиційного клімату в умовах співробітництва України з ЄС:

- 1) зменшення податкового навантаження;
- 2) подолання корупції на всіх рівнях влади;
- 3) боротьба з інфляцією, компенсація циклічних коливань в економіці,

зниження рівня безробіття;

4) забезпечення ефективного функціонування судової системи;

5) адаптація законодавства до вимог ЄС;

6) запровадження механізму страхування ризиків іноземних інвестицій;

7) забезпечення стабільності політичного середовища;

8) гарантії банківської системи;

9) забезпечення пільгового режиму оподаткування на 2-3 роки інвестування в економіку України;

10) забезпечення внутрішнього конкурентного середовища для розвитку інвестиційної діяльності;

11) забезпечення системи державних гарантій для інвесторів у пріоритетних для України напрямках інвестування;

12) активізація заходів щодо створення позитивного інвестиційного іміджу України.

Насамперед розглянемо заходи щодо вирішення проблем у сфері свободи від корупції. Уряду необхідно змінювати саме ставлення до проблеми. Виробляти повагу у населення до закону та неприйняття хабарів та подарунків. Необхідно переглянути сам принцип набору чиновників на держслужбу, населення має зрозуміти, що при владі мають стояти найбільш обдаровані та розумні чиновники. Таку селекцію необхідно розпочинати зі школи та продовжувати в інституті. Надалі з таких людей створити органи боротьби з корупцією виплачувати їм зарплату вищу за ринкову. Необхідно експериментувати з частою ротацією кадрів, встановивши термін в рік-півтора на одній посаді, таким чином – чиновник просто не встигне сформувати навколо себе корупційне середовище. Крім декларацій про доходи чиновників та членів їхніх сімей необхідно вимагати перевірку участі їх у бізнесі.

Чинна нині податкова система України має яскраво виражену фіскальну спрямованість, тим самим перешкоджає підвищенню інвестиційної активності суб'єктів господарювання. Із цього слід, що одним із основних завдань податкового регулювання виступає поява сприятливих умов для зростання та підвищення ефективності реальних інвестицій. Можливості системи податків можуть бути

спрямовані на такі напрями, як стимулювання капіталовкладень, перерозподіл доходів, підтримка сталого економічного зростання і т. д. механізм підтримки інвестиційної активності виходить з регулюючої функції податків. Він ґрунтується, по-перше, на стимулювання інвестиційної активності суб'єктів господарювання та громадян, по-друге, на перерозподіл доходів, які отримують від інвестиційної діяльності, між інвесторами та державою. Саме стимулювання інвестиційних процесів у цьому випадку виконується за допомогою різних інструментів, наприклад, податкові пільги та преференції, що надаються інвесторам. Стимулювання має бути адресним і зачіпати саме ті галузі та сфери діяльності, які в сучасному світі є пріоритетними для розвитку.

Цілеспрямоване зниження рівня податкового навантаження має обов'язково покращити інвестиційний клімат та стимулювати приплив нових інвестицій, а за підсумком, ще й збільшити обсяги податкових надходжень до бюджетів всіх рівнів. В результаті розширення випуску продукції відбувається збільшення бази оподаткування, виробництва стають більш привабливими для інвесторів та, відповідно, вивільняються додаткові кошти.

Судова система однозначно має бути гарантом справедливості та законності, що неодмінно сприятиме покращенню інвестиційного клімату не тільки для іноземних, але й для національних інвесторів. Існуюча судова система, з погляду, неспроможна забезпечити виконання зазначених завдань, без заснування нових структур, покликаних здійснювати правосуддя, без удосконалення процесуального законодавства, без підвищення кваліфікації суддів.

Для покращення інвестиційного іміджу України необхідно:

- активна робота з міжнародними рейтинговими агенціями;
- участь та проведення міжнародних конференцій, симпозіумів, презентацій у сфері інвестиційної діяльності;
- проведення маркетингових досліджень у галузі залучення в Україну інвестицій;
- моніторинг світових інвестиційних потоків та аналітичні дослідження;
- залучення фахівців світового рівня в Україну для розробки стратегій

залучення інвестицій;

- активні інформаційні та PR кампанії, активна співпраця зі світовими ЗМІ;
- програми покращення загального іміджу України на міжнародній арені.

В процесі дослідження виділимо найбільш пріоритетні галузі для інвестицій ЄС в Україні:

1. Аграрний комплекс. Україна має близько 30% світових чорноземів та традиції вирощування різних продуктів та сировини. Потенціал сільського господарства в Україні величезний і за грамотного використання може перетворити Україну на аграрного лідера.

2. Туризм. Для туристів в Україні є величезні можливості як цивілізованого, так і екстремального туризму. Різні види ландшафтів та кліматичних зон. Безліч рекреаційних зон та культурно-історичних об'єктів.

3. Транспортний та транзитний потенціал. Міжнародні транспортні коридори. Газотранспортна система.

4. Науково-технічний потенціал. Розробки у сфері космічних проєктів, зокрема, атомні технології, авіабудування, кораблебудування, унікальні оборонні технології, виробництво штучних алмазів, антарктичні дослідження і т.д.

5. Енергетика. Альтернативні джерела енергії. Сировина та повний цикл виробництва. Енергозберігаючі технології.

Як ми бачимо, Україна має надзвичайно динамічний та привабливий ринок для іноземних інвесторів ЄС. Багато секторів є перспективними і потребують фінансових вливань (особливо сільське господарство, енергетика, ІТ, інфраструктура, роздрібна торгівля і цей список можна продовжувати). Але в умовах глобальної інвестиційної конкуренції держава повинна створити дуже привабливі умови для входу інвесторів в Україну. Безсумнівно, доведеться наполегливо працювати в найближчі роки, щоб досягти цієї амбітної мети.

Отже, реалізація вище зазначених шляхів забезпечення сприятливого для ЄС інвестиційного клімату в Україні призведе до припливу інвестицій, особливо іноземних, та сприятиме забезпеченню ефективних умов для переходу до інвестиційно-інноваційної моделі економічного розвитку.

3.3. Авіаційна галузь в Україні як сфера інноваційно-інвестиційного співробітництва України та ЄС

В останні роки ключові показники функціонування економіки України показують негативну динаміку її розвитку, що здебільшого обумовлюється важким соціально-політичним становищем, в якому країна знаходиться достатньо тривалий період. Нестабільність економіки, коливання курсу іноземних валют та, разом з цим знецінення національної валюти стали суворим випробуванням для значної кількості українських підприємств різних галузей, зокрема і авіаційної галузі. Авіаційна галузь є однією з галузей економіки яка постійно потребує інвестицій.

Сьогодні основними проблемами розвитку української авіаційної галузі є такі [53] (рис. 3.4.):

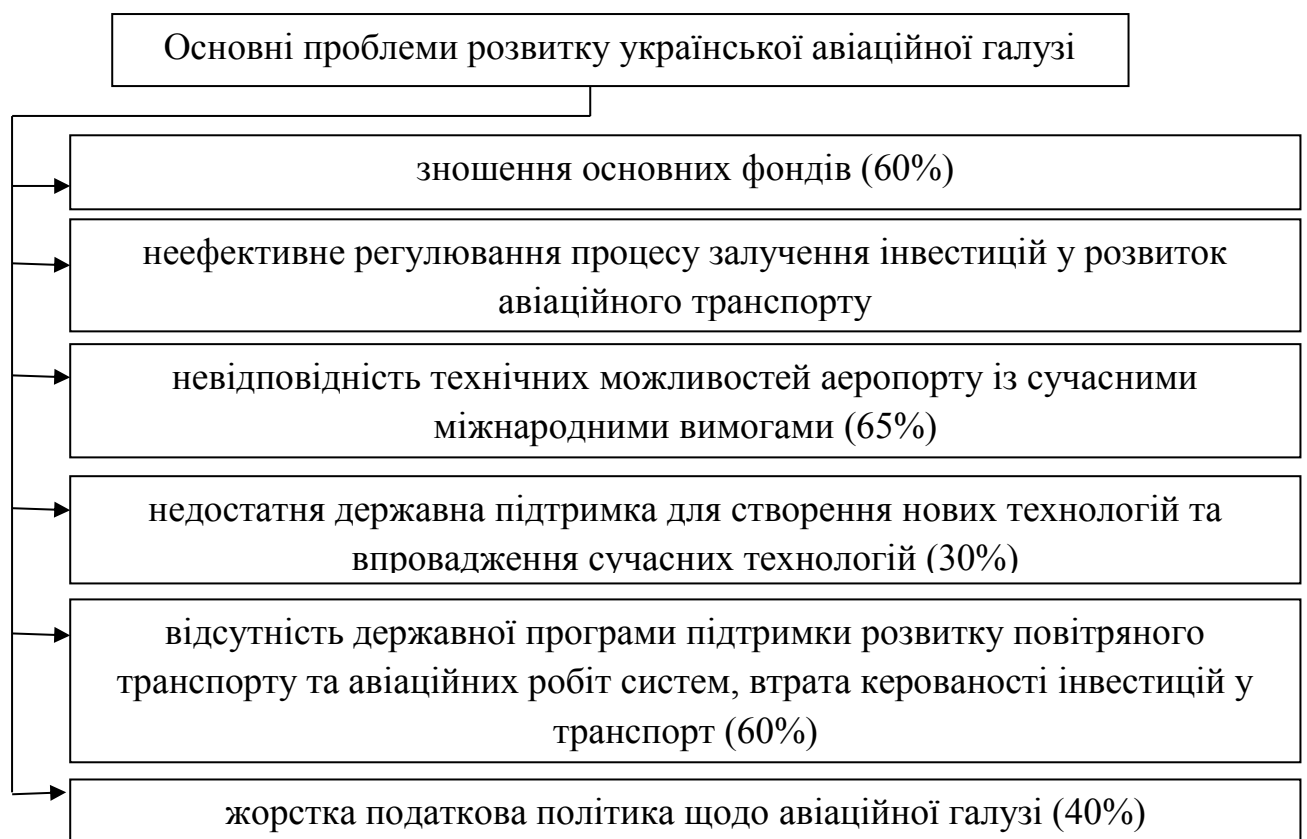

Рис. 3.4. Основні проблеми української авіаційної галузі

Примітка: Побудовано автором за даними Олешко Т. І. Сучасний стан розвитку пасажирських авіаційних перевезень в Україні / Т. І. Олешко, М. Р. Янківський // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. - 2018. - Вип. 19(3). - С. 154-157.

Авіаційна галузь має три характеристики: високі ризики, високі витрати та складність управління, та вони спільно впливають ефективність авіаційної галузі. Високі ризики авіаційної галузі виявляються в катастрофічних наслідках у разі авіаційної події. Кожна така подія завдає величезних економічних та майнових збитків авіакомпаніям. Тому необхідно в першу чергу почати зі скорочення авіаційних подій (особливо великих авіаційних подій) для покращення продуктивності авіаційної галузі.

Авіаційна галузь є вкрай дорогою. На додаток до величезної вартості повітряного судна, витрати на паливо та технічне обслуговування повітряних суден також дуже високі. Багато авіакомпаній збанкрутували через надмірні витрати на паливо та технічне обслуговування. Тому, як заощадити паливо та експлуатаційні витрати на повітряні судна, безпосередньо пов'язані з експлуатаційними показниками авіакомпанії.

Діяльність авіаційної галузі включає польоти повітряних суден, утримання аеропортів та обслуговування клієнтів, і, таким чином, весь процес координації та управління є вкрай складним. Якщо управління кожним із цих аспектів не буде виконуватися належним чином, це не тільки значно збільшить експлуатаційні витрати авіаційної галузі, але і, можливо, призведе до серйозних катастроф. Тому питання, як покращити управлінські показники авіаційної галузі, завжди було однією з важливих проблем, які авіакомпанії намагаються вирішити.

Міжнародний повітряний транспорт сьогодні є одним з найбільш ефективних засобів встановлення та поглиблення економічних та соціальних зв'язків між країнами. В умовах глобалізації авіаційний транспорт став одним із системоутворюючих елементів світової економіки, що забезпечує швидке та комфортне переміщення пасажирів та різних видів вантажів. Посилення інтегрованості світового господарства та потреби у транспортній взаємодії між окремими регіонами забезпечило значне економічне зростання міжнародних авіаційних перевезень на початку XXI століття.

Індустрія пасажирських перевезень почала відігравати сьогодні ключову роль у роботі та відпочинку мільйонів людей, а повітряний транспорт та підтримуючі

його сфери почали вносити до світового ВВП більше будь-яких інших індустрій. Окрім забезпечення досить високого рівня зайнятості, авіаційна сфера надає колосальні інвестиційні можливості.

Галузь авіаційного транспорту найбільше постраждала від карантину у зв'язку з поширенням COVID-19, тому потребує системних заходів підтримки від держави та бізнесу.

Авіаційна галузь вже давно намагається вирішити перелічені вище проблеми, але не завжди це виходить успішно. Це питання вимагає кардинальної зміни традиційного режиму управління. Тому для подолання існуючих проблем та створення конкурентних переваг, які будуть сприяти зміцненню позицій Української авіації на світовому ринку, підвищення рентабельності, залучення інвестицій з ЄС, розвиток технологічної бази для України, пріоритетним є створення міжнародних консорціумів з участю провідних транснаціональних корпорацій; організація спільних підприємств; довгострокове співробітництво; трансграничні злиття та поглинання; державна підтримка аерокосмічної галузі.

На сьогодні Україна тримає курс євроінтеграції, яка надає можливість громадянам частіше подорожувати та знайомитися з культурою інших країн. Прикладом цього служить запровадження безвізового режиму та інших спрощених процедур з перетину кордону. Іншим позитивним нюансом є розвиток лоукостерів, які сьогодні користуються величезним попитом серед населення нашої країни.

У сфері авіаційного транспорту розроблено проект Авіаційної транспортної стратегії України на період до 2030 р., яка наразі перебуває на розгляді в Кабінеті Міністрів. Її ухвалення та реалізація сприятиме поступовій інтеграції України у спільний європейський авіаційний простір. Один з головних принципів Стратегії – забезпечення екологічної безпеки та енергозбереження об'єктів цивільної авіації. Сьогодні Україна бере участь у програмі компенсації та скорочення викидів CO₂ від міжнародної авіації в рамках програми CORSIA (Carbon Offsetting Scheme for International Aviation).

Одним з найбільш актуальних питань на найближчу перспективу в секторі транспорту є приєднання до Спільного авіаційного простору. У лютому 2017 року

затверджено План заходів з підготовки до запровадження спільного авіаційного простору України з ЄС та його державами-членами на підставі Розпорядження Уряду №88 від 8 лютого 2017 р.

Сьогодні активно є робота з лібералізації авіаперевезень між Україною та країнами-членами ЄС (наприклад, з Польщею, Болгарією, Грецією та Естонією) в частині скасування обмежень щодо кількості призначених авіапідприємств, пунктів відправлення/призначення, а також кількості авіарейсів. У жовтні 2018 року розпочала роботу в Україні найбільша в Європі бюджетна авіакомпанія Ryanair DAC, здійснюються заходи із залучення на внутрішній ринок авіаційних перевезень України «лоукост»-компаній Eurowings та EasyJet. Влітку 2016 р. стартував проект Twinning «Гармонізація законодавства України в галузі льотної придатності повітряних суден авіації загального призначення та в галузі сертифікації аеропортів/аеродромів України з відповідними нормами та стандартами ЄС та їх впровадження».

Авіаційні правила повітряних операцій на основі відповідного законодавства ЄС набули чинності 1 грудня 2018р. Підписання Угоди про САП, відбулося під час 23-го саміту Україна-ЄС, 12 жовтня 2021 року, що стане потужним кроком для розвитку української авіагалузі, що сприятиме зменшенню бюрократичних перешкод у процесі отримання дозволів на здійснення авіаційних перельотів, збільшенню пасажиропотоку та кількості рейсів з ЄС. Разом з тим, умови для національних авіакомпаній, закладені у відповідних положеннях Угоди про САП, виглядають дискримінаційними стосовно національних авіаперевізників. Зокрема, надається можливість європейським авіакомпаніям вільно здійснювати рейси між пунктами в Україні та обмежуються українські авіакомпанії на польоти між пунктами всередині будь-якої держави-члена ЄС. Після підписання Угоди про САП українські авіакомпанії опиняться у нерівних умовах, порівняно з європейськими.

Перспективами розвитку авіаційної галузі в Україні є консолідація авіакомпаній у складі міцних структур, що характерно для авіаційних комплексів розвинених країн, країн ЄС. На шляху до цього в Україні була створена державна компанія «Авіація України». Крім того, ефективним кроком для підвищення

прибутковості та інвестиційно-інноваційної активності підприємств є приватизація частин державного авіаційного комплексу. Приватизація може подолати такі недоліки уряду, як монополія та відсутність конкурентних умов ведення бізнесу, відсутність стимулів для отримання прибутку, обмежене фінансування, фінансові зловживання.

Проте необхідно передбачити негативні наслідки нестачі фінансування авіаційної галузі, а саме: злиття та їх вплив на важке фінансове становище шляхом отримання контролю над ним; захоплення іноземними компаніями перспективних сегментів авіаційного комплексу країни з метою блокування, обмеження досліджень і розробок; отримання контролю над авіакомпаніями іноземними ТНК виключно з метою збереження ноу-хау та передачі набутої роботи за кордон; спекулятивні закупівлі авіаційним сектором компанії для перепродажу; перешкоджання продажу літаків, виготовлених у країні перебування, з метою просування власних подібних продуктів.

Ще одним пріоритетом розвитку має стати політика провідних українських авіакомпаній, спрямована на інтеграцію внутрішніх та міжнародних рейсів. Вигідне географічне розташування України та наявність міжнародних аеропортів дозволяють розвивати новий відкритий ринок для транзитних пасажирів, що здійснюють рейси між Західною та Східною півкулями, а також з Європи з пересадкою до столиці України. Практична реалізація цих заходів забезпечить подальший поступовий розвиток авіаційного комплексу України, налагодить значні соціально-економічні зв'язки з країнами ЄС, розширить потенційні ринки збуту українського авіатранспорту, забезпечить участь українських компаній у закордонних проектах та зайняти гідне місце в глобальному конкурентному середовищі для авіатранспортних послуг.

Враховуючи вище зазначене, авіаційна галузь України змушена не тільки оперативно реагувати на те, що відбуваються зміни в економіці шляхом коригування коротко- та середньострокових планів розвитку, а й виробляти довгострокові стратегії виживання та підвищення власної конкурентоспроможності на ринку пасажирських авіап перевезень. Авіакомпанії повинні бути постійно

готовими до розробки та впровадження передових технологій у виробничій та організаційній сфері із застосуванням сучасних методів кооперації та співробітництва з суб'єктами малого та середнього бізнесу, вузами та науково-дослідними організаціями. Це забезпечить досягнення стратегічних цілей високопродуктивними (інноваційними) засобами, що сприятимуть:

- зниженню собівартості авіап перевезень;
- енергоефективності та ресурсозбереження;
- підвищення продуктивності праці;
- поліпшення екологічності;
- регулярності польотів;
- льотної та авіаційної безпеки;
- надійності польотів.

На нашу думку для вдосконалення інноваційно-інвестиційного співробітництва України та ЄС в авіаційній галузі можна віднести такі кроки:

- збільшення пасажирського завантаження шляхом відкриття нових рейсів в країни ЄС, збільшення парку повітряних суден;
- розвиток вітчизняного авіабудування;
- продовження активної інноваційної політики та підтримка вітчизняних розробок.

Отже, на завершення необхідно відзначити важливість ринку міжнародних державних авіап перевезень. Крім перевезень пасажирів у різних регіони світу, авіація України робить великий внесок у світову економіку, у економіку ЄС.

Висновки до розділу 3

Вивчення підходів до тлумачення інноваційного середовища та визначення його складу та структури є концептуально важливим питанням у розробці механізмів управління інноваційним потенціалом суб'єктів господарювання незалежно від масштабу та рівня ієрархії, враховуючи, що результати досліджень спрямовані насамперед на активізацію процесів розробки та поширення інновацій.

Створення гармонійного інноваційного середовища має супроводжуватися не просто збільшенням приросту організацій, які здійснюють інноваційну діяльність, підвищенням їх конкурентоспроможності, а також комплексу державних заходів та програм, які сприяли б підвищенню конкурентоспроможності регіональної економічної системи.

Одним із факторів, що сприятливо впливають на інвестиційний клімат, є надання гарантій іноземним інвесторам, мається на увазі захист капіталу, що вкладається. Наступним фактором є удосконалення та розвиток правової бази інвестиційного клімату, що діє в Україні. Щоб покращити інвестиційні умови країни, залучити більшу кількість іноземних інвестицій, державним органам, які проводять інвестиційну політику, необхідно надавати інвесторам у достатній кількості гарантії, згідно яким вони зможуть отримати власну вигоду, а також залучати інвесторів до створення об'єктів інфраструктури.

Авіаційна галузь належить до базових, стратегічно важливих секторів економіки України, проте сьогодні наявний потенціал використовується недостатньо, а увага держави щодо інноваційного оновлення цієї галузі відсутня.

ВИСНОВКИ

У процесі написання кваліфікаційної роботи було здійснено теоретичний аналіз проблеми дослідження особливостей інвестиційної діяльності як основи розвитку економіки; здійснено аналіз інноваційної діяльності як об'єкта інвестування, визначено напрямки розвитку співробітництва України та ЄС у сфері інноваційно-інвестиційної діяльності.

1. Детально розглянувши концептуальні засади аналізу інноваційно-інвестиційної діяльності, можна прийти до такого висновку, що на сьогодні основою успішного функціонування національної економіки будь-якої країни є інвестиційна діяльність, оскільки вона об'єднує інтереси та ресурси громадян, підприємств та держави у сфері ефективного соціально-економічного розвитку.

У сучасних умовах механізм управління інвестиційною діяльністю має формуватися з урахуванням інноваційної спрямованості інвестиційних процесів, оскільки це є необхідною передумовою конкурентоспроможності на ринку. Такий механізм повинен бути нерозривним процесом, де відбуваються вибір цілей інвестування, визначення напрямів інвестування та джерел їх фінансування, а також формування збалансованої за вибраними критеріями інвестиційної програми, що спрямовується на інноваційний розвиток і забезпечення реалізації інвестиційно-інноваційної стратегії.

2. Проаналізувавши інноваційну діяльність як об'єкт інвестування, ми з'ясували, що інновації є найважливішим фактором розвитку економіки будь-якої країни. На сьогодні в Україні розвиток інноваційної діяльності має особливе значення, це обумовлено необхідністю реструктуризації економіки та технічним оновленням більшості її галузей. Зношеність та застарілість основних виробничих фондів не дозволяє їй набрати необхідних темпів економічного розвитку та рухатись вперед за економічно розвинутими країнами.

3. В результаті дослідження встановили основні суб'єкти інвестиційної діяльності та джерела інвестицій у розвиток інноваційної сфери. Відповідно до

Закону України «Про інвестиційну діяльність» до суб'єктів інвестиційної діяльності відносять інвесторів та учасників інвестиційної діяльності, можуть бути громадяни та юридичні особи України, інших держав, які забезпечують реалізацію інвестицій як виконавці замовлень або на підставі доручення інвестора. До джерел інвестицій у розвиток інноваційної сфери відносять: кошти державного бюджету, місцевих бюджетів, власні кошти підприємств та організацій, кредити банків та інші позики, кошти інвесторів-нерезидентів, інші джерела фінансування.

4. Аналізуючи інвестиційне співробітництво України та ЄС, зазначимо, що Україна та ЄС підтримують дуже тісні стосунки на політичному та економічному рівнях. Щорічно проходить саміт ЄС-Україна, в якому приймають участь Президент України, Президент Європейської Комісії, а також Президент Ради ЄС. Україна бере участь у низці економічних та освітніх програм ЄС.

На сьогодні Європейський Союз є одним з найбільших іноземних інвесторів в економіку України. У 2020 році Україна вперше зіткнулася з чистим відтоком прямих інвестицій – мінус 868 млн. дол. США. Значно нижчі обсяги інвестицій в Україну у 2020 році, пояснюються значними економічними проблемами та невизначеністю, що пов'язана із військовим конфліктом та політичними змінами, що відбулися у 2013-2014 рр. та продовжуються дотепер, а особливо пандемія COVID-19 боляче вдарила по глобальних потоках прямих іноземних інвестицій. Однак, у другому кварталі 2021 року Україна залучила 1,35 млрд. прямих іноземних інвестицій, з яких 1,33 млрд. прийшли з країн Європейського Союзу. За останні роки практично не змінюється коло головних інвесторів України: Німеччина, Нідерланди, Кіпр, Австрія, Франція, Швеція, Люксембург. В розрізі регіонів, у другому півріччі 2021 року найбільш інвестицій припало на м. Київ – 527,2 млн. дол. США, серед областей лідируючу позицію займає Запорізька область – 206,2 млн. дол. США.

5. Аналіз інноваційної складової інвестиційного співробітництва України і ЄС показав, що за рівнем інноваційності економіки Україна (за результатами глобального індексу інновацій) у другому кварталі 2021 року Україна посіла 49 місце серед 130 країн. В ЄІТ Україну відносять до групи «Скромні інноватори»

разом з Хорватією, Сербією, Польщею, Болгарією, Румунією. Враховуючи стан інноваційної діяльності в Україні, не дивно, що список «Інноваційного табло» закриває Україна і в підсумку набрала 33,58 бали із 180 можливих.

6. Дослідження наслідків, сфер та ефективності інноваційно-інвестиційного співробітництва України та ЄС показало, що підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС відкриває значні перспективи для української промисловості, які обумовлюються розширенням доступу до містких європейських ринків збуту, використанням можливостей України щодо залучення іноземних інвестицій та трансферу технологій, а також участі у різноманітних програмах розвитку ЄС. Використання Україною всіх переваг від підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС вимагає чіткого визначення пріоритетів у розвитку міжнародного науково-технічного і виробничого співробітництва.

Незважаючи на те, що Україна нагально потребує іноземних інвестицій, для них існують серйозні перешкоди, включаючи нестабільне та непередбачуване законодавство, відсутність незалежної судової влади (зловживання судів), рейдерство, переслідування з боку податкових органів, недоліки в імплементації законів, затримки і непрозорість у поверненні ПДВ, корупція та низький рівень захисту прав власності. Таким чином, для України як приймаючої країни важливо не просто прагнути усунення зайвих бюрократичних та інших бар'єрів на шляху інвестицій, а й постійно відстежувати становище країн-конкурентів, які є лідерами із залучення інвестицій для спільної діяльності. Адже саме спільні підприємства завжди були і залишаються однією з перспективних і водночас інноваційних форм міжнародного співробітництва.

7. Для створення сприятливого інвестиційного клімату в Україні необхідно:

- удосконалення та адаптація нормативно-правової бази України до вимог ЄС з метою ефективного та стабільного функціонування інноваційної економіки;
- покращення інвестиційної інфраструктури;
- підвищення рівня стабільності і зростання ВВП України;
- вирішення проблеми державного боргу;
- визначення пріоритетних інноваційних галузей інвестування;

- антикорупційні заходи та контроль у комунікації з інвесторами;
- захист прав інвесторів державному рівні;
- надання пільг у пріоритетних, інноваційних галузях інвестування;
- впровадження міжнародних стандартів у банківську, фінансову, судову, управлінську та інші сфери;
- державне сприяння розвитку науки, науково технічної та інноваційної діяльності, розробка технопарків із новітніми технологіями і державно-приватне партнерство в цій сфері;
- створення особливих податкових пільг для інвесторів у інноваційні проекти;
- активна участь у транснаціональних та міжнародних інвестиційних проектах;
- покращення екологічного стану та інвестиційного іміджу України.

8. Можна зробити висновок, що Україна має надзвичайно динамічний та привабливий ринок для інвесторів ЄС. Багато секторів є перспективними і потребують фінансових вливань. Серед них сільське господарство, енергетика, ІТ, інфраструктура, роздрібна торгівля і тощо. Але в умовах глобальної інвестиційної конкуренції держава і приватний бізнес мають зосередитись на створенні привабливих умов для залучення інвестицій в інноваційну економіку України.

9. Вдосконалення інноваційно-інвестиційного співробітництва України та ЄС в авіаційній галузі можна розглядати у таких напрямках:

- збільшення пасажирського завантаження шляхом відкриття нових рейсів в країни ЄС; збільшення парку повітряних суден за сприяння ЄС;
- розвитку вітчизняного авіабудування на основі партнерства з країнами ЄС;
- продовження активної інноваційної політики, зокрема підтримка вітчизняних розробок в сфері водневої економіки та запровадження їхніх результатів в авіаційній галузі;
- в рамках взаємних зобов'язань, взятих на себе сторонами Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, розвиток спільних інноваційних проектів та їхня реалізація із залученням українських виконавців у контексті конвергенції авіаційних галузей України та ЄС.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI.
2. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 р. №1560-XII.
3. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 05.12.2012, підстава № 5460-VI
4. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року» від 10 липня 2019 р. № 526-р, Київ
5. Ажаман І. А., Сливка Д. О. Тенденції стану фінансування інноваційної діяльності в Україні. Інвестиції: практика та досвід № 23/2019. – С. 20-23.
6. Біла С.О. Стратегічні пріоритети міжнародного економічного співробітництва України та ЄС у сфері сталого розвитку / С.О.Біла. І.М. Захаров // Стратегія розвитку України. НАУ. – 2017. – № 2. – С. 27- 34.
7. Біла С.О. Пріоритети інноваційного лідерства країн світу на основі «Індустрії 4.0» / С.О.Біла // Сучасні тенденції розвитку світової економіки: нові виклики та проблеми : матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (м.Одеса, 19 квітня 2019 р.) / за ред. Деркач Т.В., Кобилянська А.В. – Одеса : МГУ, 2019. – С. 159-162.
8. Білик Р. С. Особливості розвитку інноваційного середовища в Україні в умовах глобальної конкуренції. Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Менеджмент інновацій», – 2015. Випуск 4, – С . 27-35
9. Бирка М. І. Теоретико-методологічні підходи до аналізування прямих іноземних інвестицій в контексті їх залучення. Стратегія розвитку України. Економіка, соціологія, право. – Київ, – 2012. №1. – С. 34-41.
10. Бліхар М. М. Правова природа інвестиційних відносин: фінансово-правове регулювання : дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07 / Національний університет «Львівська політехніка». – Львів, – 2018. – 488 с.

11. Варналій З. С. Конкурентоспроможність національної економіки: проблеми та пріоритети інноваційного забезпечення: монографія / З. С. Варналій, О. П. Гармашова. – К.: Знання України, 2013. – 387 с.
12. Вермієнко Т. Г. Інноваційна діяльність як об'єкт інвестування / Т. Г. Вермієнко, Л. В. Петіна // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – 2013. – Вип. 9(1). – С. 129-133.
13. Висоцька М.П. Тенденції та перспективи розвитку світового ринку цивільних повітряних суден / М.П.Висоцька // Проблеми системного підходу в економіці». Зб. наук. праць № 5/73. К.:НАУ, 2019. – С.14-22.
14. Висоцька М. П. Аналіз і перспективи розвитку цивільної авіації України / М. П. Висоцька // Стратегія розвитку України: наук. журн. – К.: НАУ, 2019. № 1. – С. 94-99.
15. Вінник О. М. Інвестиційне право: навч. посібник. – К.: Юридична думка, 2005. – 568 с.
16. Волошин Ю. О. Конституційно-правове забезпечення європейської міждержавної інтеграції: теоретико-методологічні аспекти. К. : Логос, 2010. – 428 с.
17. Врублевська К. М. Договірні-правові форми інноваційного інвестування. Економічна теорія та право. № 2 (25). – 2016. – С. 171-182.
18. Галазюк Н. М. Сутність та структура міжнародної інвестиційної діяльності на сучасному етапі / Н. М. Галазюк, О. М. Зелінська, О. Я. Кравчук // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – Випуск 12. – Частина 1. – 2017. – С. 69-72.
19. Гораль Л., Король С. Формування та організація механізму управління інвестиційно-інноваційною діяльністю газорозподільних підприємств: методологічний аспект. Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. Вип. 9. – С. 278–283.
20. Гобрей М. В. Суб'єкти інвестиційних процесів та джерела інвестицій в регіональній економіці. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки. Випуск, 32. – 2018. – С. 130-131.
21. Гриненко О. В. Особливості організування інноваційної діяльності в

організації. Інноваційний менеджмент. Львів. – 2015. – С. 56-60.

22. Гринчуцький В. І., Микитюк В. П. Взаємозв'язок інвестиційної та інноваційної діяльності промислового підприємства. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. Глобальні та національні проблеми економіки. Випуск 13. – 2016. – С. 236-243.

23. Гриньова В. М. Інвестування / В. М. Гриньова, В. О. Коюда, Т. І. Лепейко, О. П. Коюда. – К.: Знання, 2008. – 456 с.

24. Євтушенко В. П. Інновації та інвестиції: дві сторони однієї медалі. В. П. Євтушенко. 2010. – № 6. – С. 45-48.

25. Заблоцький Б. Ф. Економіка й організація інноваційної діяльності: Навч. посібник. – Львів: Новий Світ–2000, 2007. – 456 с.

26. Забуранна Л. В., Забуранний С. В., Розвиток інноваційних процесів в аграрній сфері. Агросвіт № 18. – 2015. – С. 3-9.

27. Інноваційний менеджмент : навч. посіб. Горбовий А. Ю. [та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. Л. Г. Ліпич ; Ун-т держ. фіск. служби України. – Вид. 2-е, випр. і допов. – Ірпінь : Ун-т ДФС України, – 2019. – 285 с.

28. Інноваційна політика: Європейський досвід та рекомендації для України. Проект ЄС «Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні». Київ: Фенікс, – 2011. – 214 с.

29. Інноваційна Україна 2020 : національна доповідь / за заг. ред. В. М. Гейця та ін.; НАН України. – К., 2015. – 336 с.

30. Йохна М. А., Стадник В. В. Економіка і організація інноваційної діяльності: Навчальний посібник. – К.: Видавничий центр «Академія», 2005. – 400 с.

31. Кибенко О. Р. Інвестиційна діяльність: визначення, суб'єкти, класифікація та співвідношення з підприємницькою діяльністю // Вісник Університету внутрішніх справ. – 1999. – № 6. – С. 217–221.

32. Колодяжна І. В. Розвиток інноваційної діяльності підприємства в умовах конкуренції. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Випуск 18, частина 2. – 2018. – С. 58-62.

33. Крамаренко К. Теоретичні основи державного регулювання інвестиційної

діяльності. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». – 2014. Вип. 5(1). – С. 197–201.

34. Крамаренко К. М. Формування механізму управління інвестиційною діяльністю підприємства. Приазовський економічний вісник, – Випуск 1(18), – 2020. – С. 104-108

35. Краснова В. А. Инвестиции и инвестиционная деятельность региона: теоретический аспект / В. А. Краснова // Молодой ученый. – 2015. – №9. – С. 636-642.

36. Кузьмін О.Є., Князь С.В., Тувакова Н.В., Кузнецова А.Я. Інвестиційна та інноваційна діяльність: Монографія. – Львів: ЛБІ НБУ, 2003. – 233 с.

37. Куценко Т. М. Теоретичні основи формування стратегії інноваційного розвитку в контексті інтенсифікації інноваційних процесів / Т.М. Куценко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2012. – № 4. – С. 308-317

38. Луцький М. Г., Марченко В. М., Давиденко В. В., Кам'янецька О. В. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності: Навчальний посібник. – К.: Сузір'я, 2007. – 484 с.

39. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність: Навчальний посібник / Т. В. Майорова. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 376 с.

40. Мазур Ю. А. Налоговые стимулы и окр в мировой практике и стимулирование инноваций в Украине. Економіка промисловості – 2015, – № 3 (71). – С. 5-20

41. Макаренко А. Правовий статус суб'єктів інвестиційної діяльності. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія Юридичні науки. Том 29 (68). – 2018. – С. 56-60.

42. Макконнелл К. Р., Брю С.Л. Экономика: принципы, проблемы и политика: Пер. с 14-го англ. Изд. – М.: ИНФРА-М, 2003. – XXXVI, 972 с.

43. Марчишинець С. М. Теоретичні основи інноваційно-інвестиційного процесу на підприємствах / Сергій Миколайович // Український журнал прикладної економіки. – 2018. – Том 3. – № 4. – С. 241–250.

44. Массе П. Критерии и методы оптимального

определения капиталовложений: пер. с франц. Статистика, 1971. – 503 с.

45. Матюшенко І. Ю. Інвестування (в контексті міжнародної інтеграції України) : навч. посібн. / І. Ю. Матюшенко. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. – 396 с.

46. Микитюк П. П, Крисько Ж. Л., Овсянюк-Бердадіна О. Ф., Скочиляс С. М. Інноваційний розвиток підприємства. Навчальний посібник. – Тернопіль: ПП «Принтер Інформ», 2015. – 224 с.

47. Мойсеєнко І. П. Інвестування: Навч. посіб. / Мойсеєнко І. П. – К.: Знання, 2006. – 490 с.

48. Мунька С. С. Інвестиційна діяльність в Україні в контексті польського досвіду. Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія Економічні науки (№ 1). – 2019. – С. 183-187.

49. Набок І. І. Проблеми відновлення світової авіаційної галузі внаслідок коронавірусної кризи / І. І. Набок //Modern international relations: topical problems of theory and practice: collective monograph / Faculty of International Relations of the National Aviation University; under general editorship of W. Welskopa, Y.O.Voloshin – Lodz: Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Biznesu i Nauk o Zdrowiu w Łodzi, 2021. – С. 186-192.

50. Набок І.І. Особливості інвестування альтернативної енергетики у світі: стан, проблеми, перспективи/ І.І. Набок, В.О. Ковтун //Міжнародні наукові дослідження: інтеграція науки та практики як механізм ефективного розвитку: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 26–27 квітня 2019 р.) / ГО «Інститут інноваційної освіти»; Науково-навчальний центр прикладної інформатики НАН України. – Київ : ГО «Інститут інноваційної освіти», 2019. – С. 206-210.

51. Набок І.І. Сучасні тенденції на ринку злиття і поглинання в Україні як основний індикатор інвестиційних можливостей/І.І.Набок// Сучасні аспекти модернізації науки в Україні: стан, проблеми, тенденції розвитку: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції, Київ; Варшава, 07 лютого 2021 р. / за ред. Є.О. Романенка, І.В. Жукової. Київ; Варшава: ФОП КАНДИБА Т.П., 2021. – С.

168-172.

52. Новицький В.Є., Будкін В.С., Мірошніченко Т.Є, Прокоп'єва А.А. Інституційні засади інноваційної економіки: монографія. – К., 2009 р.– 276 с.

53. Олешко Т. І. Сучасний стан розвитку пасажирських авіаційних перевезень в Україні / Т. І. Олешко, М. Р. Янківський // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – 2018. – Вип. 19(3). – С. 154-157.

54. Паньков О. Б. Побудова механізму управління інвестиційною діяльністю підприємства. Економіка та управління підприємствами. – Випуск 44, – 2019, – С. 54-57.

55. Паньков О. Б. Управління інвестиційною діяльністю як базовий складник економічної безпеки підприємства. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2020. № 4(115). – С. 90-93.

56. Пічкурова З.В., Кіт Д.О. Проблеми інтеграції України у глобальний інформаційний ринок / З.В. Пічкурова, Д.О. Кіт // Научный взгляд в будущее. – 2019. – Выпуск 12. – Том 1. – С. 81-89.

57. Побоченко Л.М. Масштаби розвитку та структура світового ринку бізнес-авіації в умовах глобальних трансформацій /Л.М. Побоченко,Т.О.Гаврилко // Актуальні проблеми економіки. – 2015.– №7(169). – С. 65-71.

58. Побоченко Л.М. Дослідження інвестиційної привабливості України для КНР // Сучасні міжнародні відносини: актуальні проблеми теорії і практики – 2020: міжнародна науково-практична конференція, 17 квітня 2020 року: тези доп. – К., 2020.– С.151–162.

59. Побоченко Л.М. Вплив інноваційного середовища на конкурентоспроможність економіки України/ Л.М. Побоченко // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). – 2019.– №2. – С. 99-105.

60. Побоченко Л.М. Позиції України в міжнародних рейтингах в умовах інноваційного розвитку / Л.М. Побоченко // Україна і світ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин: міжнародна науково-практична конференція, 10–11 квітня 2019 р.: стаття. – К., 2019.– С.134-139.

61. Поєдинок В. В. Правове становище інвестора як суб'єкта господарських відносин: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.04. Київ, – 2004. – 20 с.
62. Поєдинок В. В. Інвестиційна діяльність як вид господарської діяльності / В. В. Поєдинок // Господарське право та господарський процес. – 6-2/2013. – С.131 – 135.
63. Ріпа Т. В. Напрями підвищення інвестиційної привабливості України на світовій арені. Економіка та управління підприємствами. Випуск 66. – 2021. – С. 63-68.
64. Румянцев А.П. Пріоритети розвитку економічної співпраці України з ЄС / А.П. Румянцев, Д.О. Антоненко // Стратегія розвитку України. – 2018. – № 2. – С. 130-133.
65. Самоєнкова О. В. Інвестиційна діяльність в Україні: тенденції та перспективи // Ефективна економіка. – 2019. – №5. DOI: 10.32702/2307-2105-2019.5.46
66. Самоєнкова О. В. Економічна статистика: навч. посібник / О. В. Самоєнкова, Ю. О. Ольвінська. – Одеса : ОДЕУ, 2010. – 182 с.
67. Скоробогатова Н. Є. Дослідження сутності інвестицій та інвестиційної діяльності. Економічний вісник НТУУ "КПІ" № 13, – 2016, – 10 с.
68. Собкевич О. В. Пріоритети інвестиційного забезпечення структурних реформ у промисловості України / О.В. Собкевич, А.В. Шевченко, А.І. Сухоруков, Є.В. Белашов. – К.: НІСД, 2014. – 57 с.
69. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів /Авт. упоряд.: Г.О. Андрощук, І.Б. Жилиєв, Б.Г. Чижевський, М.М. Шевченко. – К.: Парламентське вид-во, 2009. – 639 с.
70. Суханова А. Інвестиційна діяльність підприємств в Україні. Глобальні та національні проблеми економіки. № 17 – 2017, – С. 750-754
71. Татаренко Н. О. Реалізація Угоди про асоціацію України і ЄС у контексті торговельних воєн / Н. О. Татаренко // Стратегічна панорама. – 2016. – № 1. – С. 40-50.
72. Ткаченко Т., Шевчук Н., Гончарук І. Напрямки оптимізації інвестиційної

діяльності підприємства. Агросвіт. – № 7. 2017. – С. 45-48.

73. Третьякова О. В., Харабара В. М., Грешко Р. І. Венчурне фінансування як ефективний інструмент інноваційного розвитку країни. Інвестиції: практика та досвід. – 2020. № 17-18. – С. 18–23. DOI: [10.32702/2306-6814.2020.17-18.18](https://doi.org/10.32702/2306-6814.2020.17-18.18)

74. Україна – Європейський Союз: від партнерства до асоціації: Український Щорічник з Європейських Інтеграційних Студій. Вип. II. – Луцьк, Терен, 2019. – 376 с.

75. Федорчак О. Інституціоналізація державного управління інвестиційною діяльністю в Україні / О. Федорчак // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2017. – Вип. 4. – С. 136-148.

76. Феєр О. Управління інвестиціями як складова інвестиційного механізму підприємства. Економіка і суспільство. 2016. № 5. С. 256–259.

77. Федулова Л. Концептуальні моделі інноваційної стратегії України / Л. Федулова. Економіка і прогнозування. – 2012. – № 1. – С. 87-100.

78. Фесенко О. М. Види та адміністративно-правовий статус суб'єктів захисту інвестицій в Україні. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. Спецвипуск, том 3, – 2019. – С. 91-96.

79. Франчук Т. М., Проблемы инвестирования в инновационную деятельность в Украине. Инновационная экономика: перспективы развития и совершенствования, №1, – 2013, – С. 100-106

80. Харчук С. А. Стан інвестиційної діяльності підприємств України в умовах економічної нестабільності. Економіка та держава. 2020. № 1. С. 66–72. DOI: [10.32702/2306-6806.2020.1.66](https://doi.org/10.32702/2306-6806.2020.1.66)

81. Хрімлі О. Г. Захист прав інвесторів у сфері господарювання: теоретико-правовий аспект : монографія / НАН України, Ін-т економіко-правових досліджень. Київ : Юрінком Інтер, – 2016. – 320 с.

82. Чупріна М. О. Інформаційне забезпечення інноваційного розвитку підприємств України в умовах ресурсних обмежень. Інноваційна наука, освіта, виробництво і транспорт: техніка і технології, інформатика, транспорт, архітектура: монографія. Одеса. – 2019, – С. 85-88.

83. Царук В. Ю. Совершенствование механизма инвестирования инновационной деятельности. Карельский научный журнал. – 2015. № 1(10). – С. 141-145
84. Щукін Б. М. Інвестування: курс лекцій / Б. М. Щукін. – К.: МАУП, 2004. – 216 с.
85. Юрчук Н. П., Вовк В. Ю., Топіна Р. П. Інноваційно-інвестиційна діяльність як основа реалізації концепції сталого розвитку економіки України. Агросвіт. – 2019. № 3. – С. 53–61. DOI: [10.32702/2306-6792.2019.3.53](https://doi.org/10.32702/2306-6792.2019.3.53)
86. Яковлев А. І. Аналіз стану інноваційної діяльності в Україні та шляхи його поліпшення / А. І. Яковлев // Наука та наукознавство. – 2018. – № 2. – С. 29-44.
87. Ястремська О. М. Технологічне оновлення суб'єктів господарювання на основі інноваційного розвитку. Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2014. № 1 (25). – С. 4–14
88. Ярошевич Н. Б. Державне управління інвестиційною діяльністю: Навчальний посібник / Н. Б. Ярошевич, І. Ю. Кондрат, А. І. Якимів. – Львів.: «Новий Світ-2000», 2020. – 429 с.
89. <http://www.ukrstat.gov.ua> – офіційний сайт Державної служби статистики України
90. <https://landlord.ua/news/skilkysvitvytrachaienadoslidzhenniatarozrobkyinfohrafika/> – офіційний сайт «LANDLORD»
91. https://bank.gov.ua/files/ES/BOP_y.pdf – офіційний сайт Національного банку України
92. <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine> – офіційний сайт Світового банку в Україні
93. <https://www.worldbank.org/en/home> – офіційний сайт Світового банку
94. https://europa.eu/european-union/topics/research-innovation_sl – офіційний сайт Європейського союзу
95. <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/45940> – офіційний сайт табло регіональних інновацій
96. https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2021/ua.pdf –

Глобальний інноваційний індекс 2021.

97. <https://interactivetool.eu/EIS/index.html> – Європейське та регіональне табло інновацій, видання 2021 р.

98. <http://iii.ua/uk/news/ukrayina-v-globalnih-innovaciynih-reytingah-ievropeyske-innovaciyne-tablo> – Україна в глобальних інноваційних рейтингах: європейське інноваційне табло

99. https://bankchart.com.ua/spravochniki/indikatory_rynka/foreigninvestment – сайт інформаційного порталу «БанкЧарт». Прямі іноземні інвестиції з 2002 по 2020 р.

100. Андрощук Г. О. Глобальний інноваційний індекс 2020: хто фінансуватиме інновації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pti.org.ua/index.php/ndipzir/article/view/691/599>

101. Андрощук Г. О. Глобалізація інновацій у 2020 р., всупереч пандемії Covid-19: дослідження ВОІВ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://yur-gazeta.com/golovna/globalizaciya-innovaciy-u-2020-r-vsuperech-pandemiyi-covid19-doslidzhennya-voiv-.html>

102. Атаманюк Д. В. Інноваційні процеси на підприємстві. Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://repository.ldufk.edu.ua/bitstream>

103. Газета Дзеркало тижня. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gazeta.dt.ua/finances/yak-ukrayini-podvoyiti-vvp-iyakim-shlyahom-piti-krayini-.html>

104. Гомон М. В. Перспективи розвитку венчурного фінансування в Україні Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2020/16.11.2020/16.11.2020_6.pdf

105. Мойсеєнко І. П. Системний механізм управління фінансовоекономічною безпекою підприємства / І. П. Мойсеєнко // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvldu_e_2013_1_37

106. Національний ресурс стратегічних досліджень. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/public/File/2015_analit/spivrobitn_z_ES.pdf

107. Новіцька О.В. Інвестиційно-інноваційне співробітництво України з країнами ЄС / О.В. Новіцька [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/17154/2823.pdf?sequence=3&isAllowed=y>
108. Основні показники діяльності банків України. Офіційний сайт Національного банку України, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1>
109. Пешко А. В., Назаренко А. В. Інноваційна діяльність як необхідна складова інвестування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/innovatsionnaya-deyatelnost-kak-neobhodimaya-sostavlyayuschaya-investirovaniya/viewer>
110. Погодіна Т. В. Інвестиційний менеджмент, 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://stud.com.ua/88329/investuvannya/investitsiyniy_menedzhment
111. Сімкова Т. О., Байда О. К. Формування системи управління інвестиційною діяльністю підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2020/121.pdf
112. Секторальна інтеграція України до ЄС: передумови, перспективи, виклики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2021_sektor_eu_ukr.pdf
113. Чжунго Цзинцзиван. Цзинцзицядянь [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://finance.ce.cn/info/macro/dictionary/200604/30/t20060430_6864749.shtml.
114. Comparative and Summary Report on BRICS National Innovation Systems: BRICS Project. – 205 p. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://brics.redesist.ie.ufrj.br/proj_idrc/cp_report/NIS%20Comparative%20Report.pdf